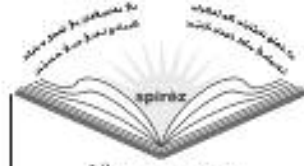

گه نجينا په يقين نايستايي

سپیریز پریس

خودانځی نيمتيازځی حافظ قاضي

سهر نقيسه ر
مؤيد طبيه

مافين چاپکرنځی د پاراستځی ته

نهدر پسر

- ژمارا و مشانځی: (۲۸۶)
- **نافی پهر تووکځی:** کهنجينا په يقين نافيستايی
- **بهره فکر:** فاضل عمر
- **تيپچين:** بابی باهوژی
- **دهره نانا ناهه روکځی:** نازدار جزيری
- **بهرگ:** بهيار جه ميل
- **سهر پر شتی چاپځی:** شیروان نه حمده ته يب
- **چاپا:** نيکی
- **تیراژ:** (۱۰۰۰) دانه
- **ژمارا سپارځنی ل ريفه بهريا گشتی يا کتبخانه بيان ل**
- **ههوليرځی (۹۹۴) ل سالا ۲۰۰۸**
- **چاپخانه خانۍ - دهوک**

کورديستانا غير افځی - دهوک
ناقلمه پځی نيکه تيا سه نديکاپين
کرځکار پځی کوردستانځی
قانی سيبه م
تهله فون: ۷۲۲۰۳۷۶ - ۷۲۲۲۱۲۵

www.spirez.org
www.spirezpage.net

SPIREZ PRESS & PUBLISHER
DUHOK

دار سپيريز للطباعة والنشر
دهوک

گه نجينا په يقين نايستاي

وهرگيران و
به رهه فکړدن و پيشگوتن

فاضل عمر

2008

سليم

نافی زیدہری سہرہکہ ب زمانئ نیکی

**Joseph H. Peterson, dictionary of most common Avesta words,
copyright 1995.**

ناشر وڪ

۷	..... بيشگوتن
۱۱	..... زمانى نافيستايى
۱۵	..... سيسته مى دنگ- گوهارتنى
۲۱	..... نه ليفيبتكا نافيستايى
۲۷	..... فريشته بين زهرادهشتى
۳۷	..... روژه زميرى يا زهرادهشتيان
۴۵	..... گرنگى يا نافين روژان
۴۷	..... كورتكى
۵۱	..... ليفكر دنا پهيڦين نافيستايى

پيشگوٽن

دەرازیڤك

بۇچى ئەف بەرھەمە گرنگە؟ دېت بەرسقەكا كورت و ئىكسەر مەژىي گەلەك ژ مە تىر نەكەت، لەو پيشگوٽنەكا ھەمەرەنگ (ھزرى دىنى-مىژوويى-....) گەلەك فەرە بۇ چىكرنا پر و ئافاھىي پىكفەگرىدانى و خوہ د نافدا دىتنى.

نھۇ ئاشكرا بويە كو كوردى زمانەكى باكوړى رۇزافا كۇما زمانىن ئارىە (ئىرانى) ژ زمانىن ھندئورۇپى. ھەلبەت، ئەف راستىە ژ ئالىەكىفە گەلەك كەفن نىنە، ژ ئالىي دىقە، كۇمەكا ساخلەتان دگەل بەند و ھەقبەندىان ب خوہ را دەپنت؛ ئەف راستىە ژىبوونا مە يا كولتورى ئاشكرا دكەت. ل ھەمان وەخت، زمانى ئافىستايى ژ باكوړى رۇزھەلاتى دەپتە باكوړى رۇزافا... و شەرەك سفك ژى لسەر خودانتىي نىنە، چونكى فارس ژ ھەمىان بەپزتر و دەنگ-بلندترن و ھەمى نەفپىن دى، ھند بپھپزن نەشپن ژىبوونا خوہ بپپزن.

بۇ راستەرىكرن و گوگراندن و كاملانكرنا ئەف راستىي، پىدفيە زمانى كوردى، بەرى ھەرتشەكى دى لسەر بنەما و رەھپن وى بەپتە دانان، ئانكو ئىرۇ ب دوھىفە بەپتە گرىدان.

پىكفە گرىدان ژى، لسەر ئىك راستىي دەپتە ئافاكرن؛ دىتنا شوپپن زمانى و ھەقبەندىيىن وى د زمانىن كەفنز دا، ئانكو راكرنا شوپپن زمانى ئىرۇ لسەر بەرپەرپن مىژوويى. ئەفە ژى بى دۇكىومەنت (نقىسارىن زمانىن كەفن و كەفنارە) ناھىتەكرن.

وختى ئەم ل مېژوويى بىرپىن، دى ب دەھان ناف ھېنە بەرچاق. ئى بەس ناپن!! يان ھندەك پارچە نىسارن. ھەردو ژى نەشپىن مە راستەرى بگەن، ھەكەر مروف گومانى بگەت. بۇ دەمەكى درىژ، پىرانى يا ناپىن كوردان ئەرەبى بوون و ب ئەرەبى يان زمانەكى دى دنقىسپن... ئى ھىشتا كوردن و زمانەكى تايبەت ھەنە. مەرەم ئەو نىنە، ئەف گۆتتە گومانى بئىختە ھەمى مېژوويى، مەرەم چىكرنا ھوشيارى و ناگەھىيە دەما ئەم سەرەدەرىي دگەل مېژوويى و نىسارپىن مرى دگەين.

* * *

وگەو ئاشكرا، كەفنتىن نىسارپىن زمانىن ئارى، كو بنەمايىن زمانىن ئەفى كۆمى پاراست بن، پارچەيىن پىرتووكا پىرۇزا زەرادەشتيانن (ئافىستا)، ب تايبەتى نەسكا گاتا كو فەدگەرتە سەردەمى زەرادەشتى ب خوە. وگەو ھاتىە رۆھنكرن، بۇ ناپاكرنا پىرپىن ھەفبەندى يا ئىرۇ ب دوھىفە، پىدفيە ھەمى رەھىن دىرپىن بەھىنە فەكۆلان و فەژياندن داکو مېژوو پىكفە بەھتەگرىدان و زمانى مە لسەر رپنا خوە روونت و وەرارى بگەت... لەو ئەف پىرۇژە و يىن ب ھەمان رىبازى دەھىنە بەرھەفكرن، پىدفيەكا ژىندارن بۇ پاراستنا زمان و كۆلتورى كوردى ل بەرانبەر كۆلتور و زمانىن دەفەرى.

* * *

بىگومان، فەژياندننا ھەر زمانەكى مرى، كۆمەكا ئارپىشەيان فىپرا ھەنە و راكرنا زمانى ئافىستايى ژ دەستخەتپىن دىرپىن، بىبەھر نىنە ژ ئەوان ئارپىشەيان: ئىك، وگەو ھەر زمانەكى مرى، راكرنا دەنگان، دىت سەد ژ سەد دروست نەبت، چونكى ب خەتەكى ئارامىي كىم-فاول ھاتبوو نىسپىن. ب خوە كۆنسوانانتان ژى ئارپىشە ھەنە. دو، راكرنا مانەيا پەيفان و رەوشا رىزمانى، ھەمان ئارپىشە ھەنە. سى، ھەمى ئافىستا يا ئىك زەمانى نىنە، لەو كەفنتىن فۆرمى پەيفى و رىزمانى (دىت يى سەردەمى زەرادەشتى بخواە بت) دگەل نووترىن (دىت وختى ساسانپان يان ھرفەتر بت) دەھىنە دىتن. چار، پىر لىكۆلپىن ئافىستايى و زمانى وى، ژبلى خەلەت خواندننا مە باسكرى، پىرمانايى و ھندەك جاران پىرپۆرمى و پىرپۆچون پەيداكرىنە.

لى ئەقى ئالى تارىك، رۆنەھى ژ ئالى دى نەفەشارتیه، كو ب هەمان سەنگى چرىسكىن رۆناھىيى رىكا لىكۆلىنى و راستراكرنى گەش دكەن، وەكو: ئىك، زمانەكى ھەفچاخى ئافىستايىي (سانسكرىتى) ژى ماىه و ھندستانى – بەرھەفاژى ئىرانى- كۆلتۆرەكى بەردەوام و پىكھە پاراستىه. ھەمان تىشت بۆ گرىكى و لاتىنى دەپتە گۆتن. دو، بەھرا پتر ژ زمانىن ئارى يان ئىرانى ماىنە و دشىن رۆناھىيەكا پاشقەگەر ل زمانى ئافىستايى بكەن. سى، پارسىن ھندستانى گەلەك ژ كۆلتۆرۆ زەرادەشتىي و ئافىستايى پاراستىه. چار، رىبازىن راكرن و لىكۆلىنى ھند پىشكەقتىنە، رىژەيا خەلەتىي گەلەك دابەزاندىنە خوارى...

* * *

ئەف ھەرھەنگە ب ئەو ئارپىشەيىن مە گۆتىنقە، ژ زمانى ئنگىزى ھاتىه وەرگىپران و بەرھەفكرن، ئانكوب دىتتا من- ئارپىشەيەك دى لى زىدەبوويە، نەخاسمە گونجانا سەد ژ سەد د نابقبەرا چو زماناندا نىنە، بلا چەند خزمىن ھەفبن. لەو، دىت گافەكا ژىكدووربوونى ل نابقبەرا پەيقتىن ئافىستايى و كوردى دا بەپتە دىتن و ئارپىشەيەك يان دو ل يىن بۆرى زىدە بىن.

ھەرۋەسا، گەلەك جارن فۆرمىن رىزمانى وەكو فۆرمىن زمانى د ئەقى ھەرھەنگىدا ھاتىنە رىزكرن... ئەفە ژ ئالىھەكىقە زەنگىنە كو پىزانىن زىدە ددەتە خواندەوارى، لى ئارپىشەيا نەگونجانى ل پەى خوە دەپىلت.

بۆ نەھىلانا ئەقى ژىكدوورىي (ژ ئەنجامى وەرارا سروشتى و وەرگىپرانى)، من بزاف كورد پەيقتىن كوردى يىن نىزىكى يىن ئافىستايى ل بەرانبەر دانم يان ھەرۋزان بۆ بنقىسم. و ھەكەر پەيقتەك ھەفتوخم بت و نھۆ ژى دوور كەفت بت، من دگەلدا ل ناق كفانان دانايە.

ئارپىشە يا دى كو ھەژى دوبارەكرنى بت، فۆرمىن رىزمانىنە. ژىدەرى سەرەكى يى من وەرگىپران لسەر ئافاكرى، سەرەدەرى يا پەيقتان دگەل فۆرمىن رىزمانى كرىه و نەدوورە ھند سانەھى نەبت ب دروستى فۆرمىن بەرانبەر بەپتە دىتن، لەو پتر وەرگىپران ژ ناق، سىقەت، ناقى كارى (ژىدەر) و پىرپەستان پىك دەپت...

داخوآا لیبۆرینی ژ خواندهواران و لیکۆلان دکهم ههکه ر هندهک خهلهتییڻ بهرچاڤ
ل واری ههڤگرتنی ههبن.

ل دوماهی، هیڤیخوآزم ئەڤ فه رههنگه ب ههمی کیماسیانقه، ههم ببه لبته لینهک ل
ئافاهی نووژهنکرن و فهژیاندنا رههین زمان و کولتۆری کوردی، ههم ببه ژیدرهکی
لیکۆلینی و ههڤبهرکرنی.

ههروهسا داخوآا بهخشینی ژ خواندهواران دکهم بو ههر کیماسیهکی ل شرۆڤهکرنا
بهیفان کو ئەز پشتراستم دی ههبن، چونکی ئەڤ باره من ژ خه مخوهریی و بو ئافاکرنا
پرهکا کولتۆری هلگرتیه، نه ژ زانین و شههرهزایی د کولتۆر و زمانی ئافیستایی دا.

زمانی ئافیسٹای

ژ نافرکری دياره، ئەف زمانه ب کۆمهکا مروڤان نههاتيه نافرکرن، بهلکو ب پرتووکا پيروزا زهرادهشتيان هاتيه نافرکرن. ئەفه تايبهتهنديهکه پتر ژ مانايهکی پيرا ههيه. ئاليی دی ژ مزارا ئافیسٹا و زمانى وى، زهمانه. پارچهيین فههستين، وهکو زمان، لسهه زهمانهکی دريژ بهلافهنه، دبت ژ نيڤا هزارا ئيک بهری زاييینی تاكو سهردهمی ساسانيان فهکيشت، ههکهه دريژتر نهبت.

ههمی ژيدهرين ميژوويی باسی دو تشتين گرنگ دکهن؛ ئيک، دو دانهيین ئافيسٹايی ژ وهختی مادان و ههخامهنشيان ههبوون، لهشکهري سکهندهري مهکدوني يهک سوٽ و يا دی برنه وهلاتی خوه. دو، لسهه دهمی ساسانيان ئافيسٹا جاردهکا دی هاته کۆمکرن و دکهفته ناف بيست و ئيک بهرگان و وهختی نههههين موسلمان ئيران فهگرته نهو ژى دکهل دهولهتا ساسانی چۆ⁽¹⁾... ئانکو ئافيسٹايی و زمانى وى، دو تهنگافی ديتينه و نهۆ هندهک پارچه و پرت ژيمينه.

ئەف بيخودانی و نهئیکزمانی و زهمانی يا ئافيسٹايی و نهههونا دهستههلاتهکی خوه ل ئەفی کولتوری بکهته خودان ئارپشه يا فهقهتانی و باندورا دهرقه ل ههمی زيدهکرينه.

ئى ئافيسٹا و زهرادهشتی وهکو دينهک، هيشتا ههنه و بزافا مانى دکهن. ههروهسا ب سهدان زمانزان و دينناس و ميژوونقيسان ليکولينين ههزی ل ههرسى بياڤان کرينه:

---

(1) نهۆ بهس چهند نهسک و هندهک پرت ب تهنى ل ناف پارسين هندستاني ماینه، يا ژ ههميان گرنگتر گاتانه کو ههمی ليکول و زانا زهمانى وى فهدگهريبنه سهردهمی نهشو زهرادهشتی بخوه.

۱. زامانى ئافىستايى، وەكو زمانەكى خوسەسر و ئىك ژ كەفەنە زمانىن ھىندئورۇپى.
۲. دىنى زەرادەشتى وەكو كۆلتۆرەكى مەرقانى و ھەزرى.
۳. ئافىستا و پرتووكىن دى وەكو مېژوو يان دۆكىومەنتىن مېژوويى...

ئەف ھەرسى بىيايىن لىكۆلىنى ل ئەفى پرتووكا پىرۆز، ئاستەكى ئەكادىمى و جىھانى ستاندىيە. ئى مخابىن، ئافىستا و زامانى وى ھىشتا نەبوويىنە پارچەيەك گىرنگ ژ كۆلتۆرى كوردى، ھەكەرچى كورد نىزىكتىن مېراتخودىن^(۱).

لەو ئەف بزافە دگەل يىن دى، ھىقى يا ئاشناكرنا ئەفى كۆلتۆرى دىرىنە بۆ نەفىيىن ئىرۆ و پشكداريەكە ل ئافاكرنا پىرىن ھەقبەندى يا ئىرۆ ب دوھىقە و راوستاندىنا زامانى كوردىيە لسەر رەھىن وى...

تاكو ئەكادىمى و زانكۆيىن مە ب ئەفى ئەركى رادىن و لىكۆلىنىن پىكشەگرىدان و ئافاكرنا پىرىن ھەقبەندىان ئەنجام ددەن، ھىقىيە كار و خەباتىن كەسى، بەردەوام بن.

بەرپەرى مېژوويى

وەكو ھاتىيە رۆھنكرن، ئافىستايى، زامانى پرتووكەكپىيە نە زامانى گەلەكى بەرنىياسە. ھەرەوسا، ئافىستا نە گرېدايى چو جھ و دەمىن چارچۇقەكرىيە؛ دەمەكى درىژ وەكو بەندىن پىرۆز، زاردەف، ھاتىنە پاراستن و پاشى ھاتىنە نقىسىن. ل ئەفى وەختى درىژ دەقىن دى ب زمانەكى نووتر، ئى ھاتىنە زىدەكرن...

ل ئالىي دى لىكۆلىنا مېژوويى زى گەلەك ئالۆزە و شىليە و ئەف فاككۆرىن مە رىزكرىن، ئالۆزىر ئى دكەن. نەخاسمە، ھىندەك ژىدەر زەرادەشتى و ئافىستايى ب مېدىانقە گرى ددەن و وەلاتى مېدىا ژ نىفا ئىرانا نھۆ تاكو ئەنادۆلى بوو، و ھىندەك دى دىنە رۆژھەلاتا ئىرانا نھۆ و نەدوورە وپقەتر يان باكۆرى دكەنە وارگەھى وى.

(۱) ھەلبەت ئەف كۆتەنە بىراقىن ھىندەك كەسان نە كىم-بەھا دكەت نەژى دىخىقت، نەخاسمە بىراقىن دارىشتنا فەرھەنگا ئافىستايى يان وەرگىرانا گاتايان بۆ كوردى...

ئانكو، تاكو ئىرۆ، ئافىستا پياسى د نابقهرا رۆژهلاتىبوون و رۆزافابوونىدا دكەت، لى تىشتى باش ئەو، ژ خەرىتا خوارزمى تاكو كوردستانى دەرناكەفت. ئەفە سىيەمىن خالا بۆزەتىفە پاش مانا ھندەك پارچەيىن ئافىستايى و ھندەك زەرادەشتيان^(۱) ب نافيى پارس ل ھندستانى.

چاوا بت، ئارپىشەيىن مېژوويى بلا بۆ مېژووناسان بن و تىشتى پىتر خزمەتا ئەفى پرۆژەيى بەردەست دكەت زمانە... لەو دى بزافى كەين ئەفى فەرھەنگى بکەينە رىكەك بۆ ئارمانجى كو فەژياندن و پاراستنا ھندەك رەھىن دىرينە ل نابقهرا كوردى يا ئىرۆ و ئافىستاييا دوھى. ھەلبەت ئارمانج ئەو نينە ئەم خوە ل زمانى ئافىستايى بکەينە خودان (ھەكەرچى ئەفە مافەكى رەوايە) لى پاراستنا ئەوى رەھا دىرۆكە داکو زمانى مەيى ئىرۆ ھەم خوە پى بگرت ھەم پى بژيت.

داكو مزار مە نەراكىشتە جھەكى دوورتەر ژ ئارمانجى، ل خوارى دى بزافى كەين سەنگا خوە بيخينە سەر ئىك چقى لىكۆليني ئەو ژى ئاوايى دىنگگوھارتنى ل نابقهرا كوردى و ئافىستايى داکو ب سانەھىتر شۆپا پەيقين ئىرۆ ل مېژوويى بەيتە راکرن و خواندەوار بکارت بېژ- و گۆتن ب (فەيچ)فە گرى بدەت.

---

(۱) ب نەچارىفە من ژى گەلەك پەيىفا زەرادەشتى بۆ دىنى و پەيرەوين دىنى زەرادەشت پىخەمبەرى بكارئىنايە... ھەكەرچى، پىدقىيە ئەم ھەمى دىنى بەھ يان (بەھدين) بۆ دىنى زەرادەشتى و بەھدينان بۆ پەيرەوان بكار بينين، چونكى ئەوان ئەو ناقە ل خوە كرىنە.

سىستېمى دېنگ-گۇھارتنى

ئاشكرايه، تاكو سەدسالى يا نۇزدى كەسى ب ئاوايهكى زانستى باسى دېنگ-گۇھارتنى
و ھەقبەندى يا زمانان نەكرىه تاكو ياكۆب گريم زمانى سانسكرىت ھەقبەرى كەفنه
زمانىن ئۆرۆپى كرى و ھندەك راستىن سەير-بۆ وى وەختى- دىتىن.
گريم، نافەك ديارە ل وارى زمانىن ھندئۆرۆپى و ھەقبەندى يا وان و وەرارا دېنگان.
ل كئار سالا ۱۸۲۲ ياكۆبى^(۱) دىت؛ ب سىستەم، پەيىقن زمانى ئەلەمانى ژ رەگىن خوه
يىن ھندئۆرۆپى ب رىكا ھندەك دېنگ-گۇھەرىنان- وەراركرىنە (ھندەك دېنگ فارىئ
بووینە يان ھاتىنە گۇھەرىن).
وئقەتر، ئەو فارىبونا دېنگان ب ئاوايهكى زانستى ھاتە رىكخستن، و نافى دەستورا
گريم يان فارىبونا دېنگى ئىكەم لى ھاتەكرن.
نافەرۆكا دەستورا وى ب ئەفى رەنگىه^(۲) :

---

(۱) www.answer.com

- Grimm's law
- Verner's law
- Sound change or phonetic change

<http://www.finucane.de>

- The Sound Changes

<http://www.cord.edu>

- Grimm's law & Verner's law

(۲) ئەڭ نەخشە، جۆن لۆلەرى دگەل كىقن مەكگوانى ژ زانكۆيا مەشىگن، بەرھەڭكرىه.

سیستہمی گوہرینا کونسوانتین پیشینہ زمانہ ہندوڑوی

	Labio-velar	Velar	Dental	Labial
Aspirated stops	gwh	gh	dh	bh
Voiced stops	gw	g	d	b
Voiceless stops	kw	k	t	p

پاشی، کارل فیرنہر، ل سال ۱۸۷۵ دیت فارپوبونا ہمی دہنگین زمانہ ہندوڑوی ناکہفہ بہر دستوورا گریمی. و دیارکر کو ہمی دہنگین کپن بیپیزن voiceless stops پیکھہ ہاتینہ گوہرین ئو ب ئہفی ئاواہی:

- ph > f
- th > theta
- kh > h
- sh > s, z

ئەفان ھەردو دەستووران دگەل كارى زاناينى دى ل سەدساليا نۆزدى و بىستى، شيان زامانين دەستپىكى دارپژنەفە و وەرارا زامانين زىندى ژ ئەوان زمانان، بەرچاڧ بکەن. ئەفە كارين گشتى بوون، لى يين خوسەر و فەدەر ژى ھەنە، دبت ل فر بەينە ديتن. ھەروەسا ئەفا ئەم بزاقى بۆ دكەين، پارچەيەكى درەنگ و نەدوورە جارىكرى و پركىماسى بت ل ئەفى وارى، نەخاسمە گەلەك گەلەين ئارى و زاناين ھندئورۇپيى ليكۆلينين سەنگين و زەنگين پيشكىشكرينە چ وەكو كارين زانستى چ بۆ گریدانا گەلەين خوە ب ئەوان بەرپەرپن گەشاد فە ل ميژوويا دەفەرى. بەرى ئەم بچينە ناف بابەتى، پيدفیه ئەم ژبیرنەكەين كو زمان وەكو بوونەوەرەكى زىندى ب ئيك سەليقەت وەرارى ناكەت، ئەفە ئيك. دو، ژبەر نقيسينى و خواندى، گەلەك جاران فۆرمين كەفن دەر بازى نقيسينى و پاشى زمانى ئيرۇ دبن، ئانكو ناكەفەنە بەر سيستمە و قانونين سروشتى د زمانى دا. سى، ھندەك پەيف و تىگەھ، ژبەر ھەر ئەگەرا ھەبت، دەينە فەزباندن...

نەدوورە پەيفا بەرز و بەل (و بلند) نموونەيەكى زىندى بت ل ئەفى وارى. ئيكەم ئيكسەر ژ ئافىستايى، بيگوهەرين، مايە و دوووم كەفتيە بەر سيستمەى دەنگوھارتنى د زمانى كوردى دا.

جاوا بت، ل خواری دى ھندەك رۇنەھيى ئيخينە سەر گرنگرتين دەنگوھەرگەرانين ئافىستايى- كوردى، ھيفيە ببتە پارچەيەك ل ديوارى كولتورى مە.

۱- وەرگواستنا /رز/ بۆ /ل/:

دەنگى /ل/ د زمانى ئافىستايى دا نەبوويە... ئەو پەيفين كوردين ھەفبەرى ئافىستايى، /ل/ ژ جۆتدەنگين /رز/ پەيدابوويە. بۆ نموونە: د ئافىستايى دا پەيفا *barez, barezâ, barezayâ* ب مانا بلند، چيا، بەرز ھاتىە. د كوردى دا وەكو بەرچاڧ، فۆرمى كەفن ل رۇژھەلاتى ھاتىە پاراستن دگەل وەرارا وى ل رۇژاڧا. لى وەكو دەستوور كۆما دەنگين /رز/ بوويە /ل/. لەو وەسا دەيتە پيشبينيكرن كو رەگى بەرز ببتە بەل. و بەل د كرمانجى دا ب مانا (ع. شامخ، عال) لكارە. و بلند ب پاشگر (ندە، ھنت، ند) ھاتىە دارپشتن. ب ھەمان ريكى دل ژ زەرەدە و گول ژ فەردە پەيدابوويە.

۲- وەرگوهاستنا دهنگی /ڤ/ ل پېشى يا پھيشان بۆ /ب/ يان /گ/:

ب گشتی، دهنگی /ڤ/ ل پېشى يا پھيشان نافيستايی وەکو /ب/ يان /گ/ د كوردی دا دهينه ديستن. نموونه زی گهلهكن، وەكو: ژ vaca و vâc و vâxsh بيژ- و گوتن پھيدا بووينه. لئ واته و ووتن زی وەكو خوہ ل رۆژھەلاتی زی ماینه. هەمان گوتن بۆ پھيشان وەكو:

vâta , vaya فايہ، فاتہ: با

vîsaiti فيسەيتی: بيست

vehrka فەھرکە: گورگ

varâza فەرازە: بەراز

vîspa فيسپە: گشت

۳- /ذ/ بوويه /ز/:

ل ھندەك پھيشان، دهنگی /ذ dh/ بوويه /ز/. و ھندەك دی بوويه /د/. ھەلبەت نەدووورە ھندەك وەرگەرانیڤن دی زی ھەبن. بۆ نموونە:

Ahuradhâta ئاھورەذاتە: ئاھورازادە، ئاھورای دايە.

Hvadhâta ھوہذاتە: خوہرستی، خوہزای.

۴- /پ/ بوويه /ف/؛ /ڤ/:

وەرگەرانا /پ/ ل پېشى يا پھيشان بۆ /ف/، ل پرانی يا زمانين ھندئورویي روودايە. لئ د زمانئ كوردی دا پتر ل ناڤ و پاشی يا پھيشان روودايە نە ل پېشیی. بۆ نموونە، د ئنگلیزی دا foot ژ بەد/ بۆد پھیدابوویە. ھەر وەسا father ژ پاتەر.

hapta ھەپتە: ھەفت، ل ھەڤدە بوويه /ڤ/.

ap ئاپ: ناڤ

۵- كۆما ھوھ- / ھفھ- بوويە خوھ-:

كۆما كۆنسونا ئا /خ/ دگەل /و/ سميڧاۋل و فاۋلەك دى، ئىكە ژ نيشانين زمانى كوردى ل دمفەرى.

وا ديارە كۆمدەنگا ئافىستايى ھوھ- hwe- زوو دو رى گرتينە: يان /ھ/ نەمايە، و ئەفە ل زارى ھەورامى دەيتە ديتن يان /ھ/ بوويە/خ/ و ئەفە ل پرائى يا زارين كوردى روودايە، ھەكەرچى ل زارى سۆرانى؛ وەكو فارسى، خوھ- بوويە خۇ. بۇ نموونە:

Hva ھوھ: خوھ

hvadhâta ھوھداتە: خوھپستى، خوھزاي

hvar ھوھ: خۆر (خوھر)

۶- كۆما ثرى thr /س/:

ئەفە روودانەكا دى يە ل ئافبەرا ئافىستايى و كوردى دا روودايە. ھەلبەت ئەفە سەرانسەرى نەقەومىيە، ئى ل ھندەك پەيفين كليل روودايە وەكو:

thri ثرى: سى

puthra پۇثرە: پس

۷- كەفتنا دەنگى /خ/ ل پيشى يا پەيفين ب/خش/:

ب گشتى، كۆما دەنگى /خش- / بوويە /ش- / ئانكو دەنگى /خ/ ژى ھاتىە ھافىزتن. وەكو:

xshafna خشەفنە: شەف، شەو

xshathra خشەثرە: شاھ

۸- ى /ي/ ل پيشى يا پەيفان بوويە /ج/:

د گەلەك زمانين ھندئۆرۇپى دا ئەفئى ئىكى روودايە. دبت نموونا يەھوود كو د كوردى دا بوويە جھوو و د ئنگليزى دا jew گەلەك ئاشكرا بت... ئنگليزان ل رۇژاڧا ئۇرۇپا ييھۇدا ئيريان كرىە jew و كوردان ل رۇژەھلاتا ئافين ھەمان تىشت كرىە. ل سەر ھەمان تەرزى، پەيفين ئافىستايى ژى ھەنە ھەمان تىشت ئى قەومىيە وەكو:

Yavan يەفان/ يەوان: جوان

Yasna يەسنە: جەژن

ئەلەفبەئىتەكا ئاقىستايى

ھەمى ژىدەرپىن بەردەست وەسا بۇ دچن، كو وەختى ئاقىستا ل سەردەمى ساسانىان ھاتىە كۆمكرن (د نابقەرا سەدسالى يا سى و چار زايىنى دا)، زانايان خەتەك تايىبەت ژ خەتى پەھلەفى بۇ دەرپرېنا ھەمى دەنگىن ئاقىستايى دارپىشت.

وەكو دەھىتە زانىن، خەتى پەھلەفى ژ خەتى ئارامى ھاتىە وەرگرتن و ھەمى ئارپىشەيىن خەتەكى سامى ئىناينە ناق پەھلەفى، ئى خەتى ئاقىستايى، چونكى بۇ زمانەكى مرى و دەفەكى پىرۆز ھاتىە دارپىشتن، لەو گرنگى داىە ھەمى دەنگان و بزاف ھاتىەكرن كو جوداھيىن گەلەك بچووك ژى بەھىنە دياركرن.

ل خوارى لىستەپەكا تىپىن ئاقىستايى ھاتىنە رىزكرن:

تىپا كوردى	تىپا ئاقىستايى
۵	- ل -
۱	- ل -
ئى كورت	- ل -
ى	- ل -

و	-) -
وو	- و -
ك	- و -
خ	- و -
خ	(۱) - و -
خف	(۲) - و -
ك	- و -
غ	- و -
ؤ	- و -
ؤ	- و -
ي	- و -
ئ	(۳) - و -
ت، ت	(۴) - و -

(۱) بەرى /يـ/ دهيتە ب کار ئينان (ژئىدەر ۵).

(۲) ئەفە كۆمدەنگا /خو- / -xw وە كو خوه و خوار و خواست ... ديار دكەت. چونكى د زمانى فارسى دا هەمى /و/ سىمىقاول وە كو /ف/ دهينه گۆتن لەو د ژئىدەران دا وە كو /خف/ هاتيه راكرن (ژئىدەر ۵).

(۳) ئەفە /ئ/ يا دوماھيه (ژئىدەر ۵).

(۴) ل دەستپىك و نىفا پەيفان ل كارە، نانكو /ت/ دەستپىكى و نافين (ژئىدەر ۵).

تا	ٲ-ٲ- (١)
ٲا	-ٲ-
د	-ٲ-
ذ	-ٲ-
ٲ	-ٲ-
فا	-ٲ-
ب	-ٲ-
ٲ، ٲ، ٲ	(١) -ٲ-
ٲ	(٢) -ٲ-
ٲٲٲ، ٲٲٲ	(٤) -ٲٲ-
چ	-ٲ-
ج	-ٲ-
ن	-ٲ-

- (١) ل دوماهی یا ٲدیفان بکار دهٲت یان وهختی /ك/ و /ب/ ب ٲدی دهٲن (ژٲدهر ٲ).
- (٢) ب گشتی جهی /ه/ دگرت دهما /م/ یان /ن/ یا دوماهی ل ٲدی بهٲت. هدرهسا وهکو
فاوله کی دوماهی ل کاره دهما ٲشتی /ر/ دهٲت (ژٲدهر ٲ).
- (٣) وهکو فاوله کی دوماهی ل کاره، نهخاسمه د گاتایان دا (ژٲدهر ٲ).
- (٤) د نافیستاییدا، سهرهدهری یا دهنگه کی دگهل نهفی کومهدهنگی هاتیه کرن (ژٲدهر ٲ).

ن	ن-ٺ-
م	م-ٺ-
نگ	ن-ٺ-
نگا ^(۲)	ن-ٺ-
ر	ر-ٺ-
ھ	ھ-ٺ-
او	ا-ٺ-
ان	ا-ٺ-
س	س-ٺ-
ش ^(۳)	ش-ٺ-
ش ^(۴)	ش-ٺ-
ش ^(۵)	ش-ٺ-
ز	ز-ٺ-

- (۱) ل شوونا /ن/ بکار دھیت ھه کهر کۆنسونانتھك قرکي يان ددانی ل پدی ھات (ژیدەر ۵).
- (۲) ب گشتی ل پاش /ی/ بکار دھیت (ژیدەر ۵).
- (۳) ل دوماھی یا پدیقان ل کاره و ھه کهر ل پدی /چ/ یان /ت/ ھات (ژیدەر ۵).
- (۴) ل پیشی و ناڤا پدیقان دھیت (ژیدەر ۵).
- (۵) ل پیشی و ناڤا پدیقان دھیت، بەس وەختی بەری /ی/ دھیت (ژیدەر ۵).

ژ	- ډډ -
(۱) ځ	- ځځ -
(۲) ښ	- ښښ -
(۳) ښ	- ښښ -
(۴) ښ	- ښښ -
و	- ښښ (۵) -

-
- (۱) د بیژنی / ی / یا ناپین، چونکی بهس ل نیفا په یقان دهیت (ژیدهر ۵).
(۲) د بیژنی / ی / یا دهستیکی، چونکی ل پیښی یا په یقان ل کاره (ژیدهر ۵).
(۳) د بیژنی / ځ / یا ناپین، چونکی بهس ل نیفا په یقان دهیت (ژیدهر ۵).
(۴) د بیژنی / ځ / یا دهستیکی، چونکی ل پیښی یا په یقان ل کاره (ژیدهر ۵).
(۵) ب گشتی ل په ی / ن / و / د / دهیت (ژیدهر ۵).

فريشته يين زهرا دهشتي

دگهل ئهفئ پيشگوئنا پتر زمانه فاني، دو تشتين هه فبهند هه نه، پيدفیه بهری هه رتشتی، وهکو زمان بهينه بهرچا فکرن، چونکی پارچه يهکن ژ زمانی، بهری ببنه پارچه يهک ژ دینی يان ميژوويي. نهو ژي نافين فريشته يان دگهل روژه زميري يا دینی بهه.

د زهرا دهشتي (بههدين) دا سي ناست يان پله يين فريشته يان هه نه: ئه ميسا سپهنتا، فره فاشي و يه زهت... ب گشتي، هه ر زهرا دهشتي هکی فريشته يهک زي ره فان يان چا فدير هه يه... بهه دینان نفيزان بو پيشکيش دکهن و فريشته چا فديري يا وان تاكو مرنی دکهن.

أ- ئه ميسا سپهنتا Amesha Spenta

د په هله فی دا بوويه Amahraspandan . ناسنافی وان ب مانا خيردارين نهمر يان پروژ هاتيه. ئه فنه شهش فريشته نه، د زهرا دهشتي يا راسته ری دا، ئاهورا مهزداي ئه فنه ئافراندينه، لي د زورقانيزمي دا، ئاهورا مهزدا ژي دگهل خيردارانه (بلا سهري وان بت) و پيکفه دبنه ههفت، چونکی زورقان دبتة خودا يي رهها.

۱- **فهو مهنو** (پهه. فهومهن^(۱)) **Vohu Manu** : ب مانا هزرا باش. زي ره فانه ل ته رش و كه والي.

---

(۱) نهو وهکو بهه من، دهيته گوتن.

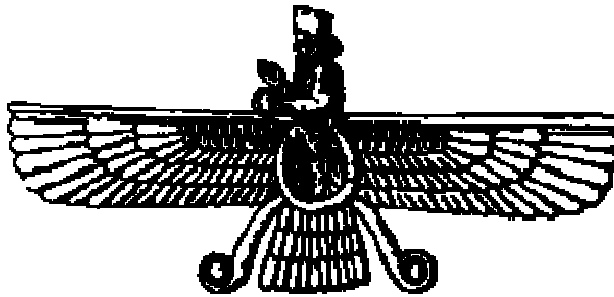
- ۲- **ئەشە فەهیشته** (پەھ. ئەردفەهیشته) **Asha Vahishta**: ب مانا ئەشە یا هەری باش. چافدیڤری یا ئەشە و ناگری دکەت.
- ۳- **خشەثرە فەیریە** (پەھ. شەهیریوەر) **Khshathra Vairya**: ب مانا زانی خوشتفی. زیڤرفانی یا مادەنان دکەت.
- ۴- **سپەنتا ئەرمەیتی** (پەھ. سپەندەرمەد) **Spenta Armaiti**: ب مانا خوەتەرخانکرن یان زاهدی پیروۆ. زیڤرفانی یا ئەردی دکەت.
- ۵- **هەورفەتات** (پەھ. هورداد^(۱)) **Haurvatat**: ب مانا کاملانی یان ساخی. زیڤرفانە ل ئافی.
- ۶- **ئەمەریتات** (پەھ. ئەمۆرداد) **Ameretat**: ب مانا نەمری. زیڤرفانە ل ئەردی.

ب- فرەفاشی (پەھ. فرەوهەر) **Fravashi**

هەروسا ئەردە فرەفاش (فریشته‌یڤن چافدیڤر) دبیزنی.

هەرکەسەکی ئەردە فرەفاشەك هەیه چافدیڤری و سەمیانی ل دکەت.

ئەفنه زیڤرفانین بەهەشتی بوون، ل دابەزینە ئەردی و خوە بو کەسان تەرخان کرینە. کەسی زەرادەشتی وەختی تەنگاف ببت، پیدفیە هاوارا خوە بگەهینتە فرەفاشی خوە. ب گۆرە بەهدینی (زەرادەشتی)، هەکەر چافدیڤری یا فرەفاشیان نەبت، درۆزی چەپەل دی هەمی مروۆف و گیانەوهران پووج کەت.

(۱) د فارسی دا وەکو خورداد بکار دەیت.

ههروهسا، فرهفاشی میناک و نمونهنه کو جان بزافی بکهن خوه وهکو وان ئی بکهن و پاش مرئی دگهلدا ببوهژن.
فرهفاشی هیژا خودای دیار دکهن و قانونا ژیانئ دپاریژن. ب گورهی زهرادهشتیان،
فرهفاشی وهکو فرندهیان ب چهنگان دفرن و تاسهکا چهنگدار سیمبوئی وانه. ههردهم
مرؤفهک لسهره (وهکو ل سهلال دیار).

پ- یهزته (پهه. یهزهد) Yazata

یهزته (پههلهفی: یهزهد) ب مانا خوشتقی، یان (ههژی پهراستنی) دهیت. ئەفانه
هندهک بوونهوهرین جانکینه ههژی قهدرگرتنی و پهسانن. وهکو ئەمیشه سپهنتیان،
ئەفانه ب فورمی هزرین رووت و قهنجیان یان کهرستهیین سروشتی، هاتینه
لهشدارکرن.

یهزته ههردهم بزافی دکهن هاری خهلکی بکهن و مرؤفان ژ خرابیی بپاریژن. ل
خواری لیستهکا نافین گرنهترین یهزتهانه؛ پرانی ئافیتایینه، ئی هندهک پههلهفینه:

Aban:

Aredvi Sura Anahita: ئابان: بنیره:

Ahurani:

ئاهورهنی: یهزتهک مییه، سهرهپرستی یا ئافی دکته.

Airyaman:

ئهیرهمهمن: یهزتهی ههفالیینی و ساخکرنییه. (فریشتهیهک هندوئیرانیه).

Akhshti:

ئاخشتی^(۱): یهزتهی ئاشتییه.

Anaghra Raocha:

ئهنگره رهوچه^(۲) (پهه. ئهنهگران): یهزتهی روناھی یا بهردهوامه. (فورمهکی
ئهنیرانه).

---

(۱) د کوردی دا بوویه ناشتی.

(۲) وا دیاره رۆژ و رهوشه و رۆهن (رۆژن) ژ رهوچه پهیدا بووینه.

Apam Napat:

ئاپام نەپات: يەزەتتى ئافىيە. (فريشته يەك هندوئيرانيە).

Aredvi Sura Anahita:

ئەردىڭى سۇرا ئەناھىتا: ب مانا ئەناھىتا پاك و زۆر^(۱) دەھىت. يەزەتەك مېيە، ب ئافى ھاتىە لەشدار كرن. سەرپەرشتى يا جھېن ستېردار دكەت. د يەشت دا بەندەك بۇ ھاتىە گۆتن. ھەروەسا ب نافی ئابان زى دەھىتە ناسين. (جوداناف: ئەردويسۆر).

Arshtat:

ئەرشات (پەھ. ئەشتاد): يەزەتەك مېيە ب راستى و دادىي لەشدار بوويە.

Ashi Vanghuhi:

ئەشى ۋەنگھۇنى (پەھ. ئەرد): ب مانا دوعايېن باش، ديارى دەھىت. يەزەتەك مېيە سەرپەرشتى يا دوعايان دكەت. (جوداناف: ئەشيشقەنگ، ئەرشيشقەنگ).

Asman:

ئاسمان^(۲): يەزەتەكە چافدىرى يا ئاسمانى دكەت.

Atar:

ئاتەر^(۳) (پەھ. ئادەر): يەزەتتى سەرپەرشتى ئاگرييە. ئافىستا دېئىتى: ""كورى ئاھۇرا مەزدای "" . (جوداناف: پەھ. ئاتەش، ئاتېش، ئادۇر).

Chisti (or Chista):

چىستى (يان چىستا): يەزەتەك مېيە، چافدىرا شەھەزاييا دىنيە. دبت نافی وى ب مانا "ئافاكرن" بت. ھەروەسا بەرنىاسە ب رەزىشتا چىستا (چىستا راست راوەستاي).

(۱) سۆرە بەرانبەر (زۆر) نھۆ دەھىت... ئېرۇ زى دېئىتەنە ژنكا بەرەقانىي ژ خوه و خيژانا خوه بکەت، زۆر. لى د زانى سۆرانى دا بۇ پر "گەلەك ل كارە.

(۲) ب ھەمان دەنگان مايە.

(۳) ئاگر د كوردى دا پتر ل كارە. دبت تەندوور (تەنوور) ھەفتوخم بت. ھەروەسا، دبت پەيڤا ئادار (مەھا سەرى بەھارى) ژ ئەفى نافی ھات بت.

Daena:

دهينه (پهه. دين)^(۱): يهزتهك مييه چافديره ل ديني. ههروهسا، ل وژدانى و خوه يى كهسى.

Dahm (Phl.):

دهم (پهه.)^(۲): يهزتهكه ل روژا چارهه پاش مرنى دهيته پهسندان.

Dahma Afriti (Dahman Afrin):

دهمه ئهفريتى (دهمهه نافرین): يهزتهى پيقه خواندنپيه.

Damoish Upamana:

دهمويش ئوپهمنه: يهزتهكه ب نهفرينى لهشداره.

Drvaspa:

درفهسپه^(۳): يهزهتاكا مييه، ب كهوالى (ههسپ) لهشداركويه.

Erethe:

ئهريتى: يهزتهك مييه ب راستگوويى لهشداره.

Gaw (Phl.):

گا^(۴) (پهه.): يهزهتاكا مييه، ب كهوالى (گا) لهشداركويه.

Geush Urvan:

گيوش ئورفهن^(۵) (پهه. گوشهروڻ): ب مانا رهوان يان جيواربوونا چيلهكان دهيت. دهيت. نهفه لهشدارى يا ژيانا جانهوهراڻه.

Gowad:

بنپره: Vayu

(۱) د کرمانجی دا دو یان پتر دین ههنه، ئیک ژ نهفی هاتیه، یا دی ژ دپوین سفکیوویه نانکو نهو کهسى دپوان هنگافتی یان ب پهی دپوان کهفتی. ههروهسا دینه کا دی ژ دپن سفکیوویه و ئیک دی د داردینک دا دهيته دپن: پهز بره دپن.

(۲) دبت ئهفان ههردو پهفان ههفهنندی دگهل دهخه ههبت.

(۳) پارچا دووهم ژ نافی ژ ههسپ هاتیه.

(۴) ب کوردی "گا یه".

(۵) د کوردی یا ئیرو دا "گا و رهوان ههنه".

Haoma:

ههوما (پهه. هووم): يهزتهكى زيږهفانه ل رووډكا ههوما، كو ساخلهتېن ساخكرنى و جانكى ههنه. (بنهكوكا وى هندوئيرانبيه).

Haptoiringa:

ههپتويرينگه^(۱): يهزتهكى ستيره، تيكله دگهل كومستيرا هرچا مهزن Ursa Major ههيه.

Havani:

ههفهنى (پهه. ههوهن): يهزتهكه چافديرى يا گهها (دان)^(۲) دووم ژ ههرو دكته (ژ روژههلاتنى تاكو نيقرؤ).

Hvare-khshaeta:

هوهري خشهپته (پهه. خورهشيد)^(۳): ب مانا روژههلاتن. يهزتهكه چافديرى يا روژى دكته. (نهؤ ووكو خوشيد نافي كهسانه ل وهلاتى ناربان).

Khwarenah:

خوهرينه (پهه. خورهه، فهرهه)^(۴): يهزتهكى زيږهفانى ل قهنجى و خيرين خودايى.

Maonghah:

مهونگهه (پهه. مهه)^(۵): يهزتهكى زيږهفانه ل ههيقى (مهه).

Manthra Spenta:

مانترا سپهنتا (پهه. مههرهسپهند): ب مانا پهيقا پيروژ. يهزتهكه ب پهيقا پيروژ لهشدار بوويه.

---

(۱) دبت نهفه پهيقه ژ ههفت ستيرين تهرمى نوحى بت (ههپت-ههفت).
(۲) نارين كهفن، روژ لسهر گههان دابهش دكر. نهؤ د تيشته گهه دا دهپته ديتن. پهيقا دان ژى بو ههمان مههرمى بكار دهپت“ دانى سپيدى، دانى ئيقارى...
(۳) بوويه نافي كهسان (خورشيد).
(۴) بوويه فهر. دبت (فهر) ا سهرهراز ژ نهفى ره گى بت.
(۵) د سورانى دا مانگ بو نهختهرى و دهمى وى ل كاره. د كرمانجى دا“ ههيف بو نهختهرى و مهه بو دهمى وى ل كاره، ههلبهت دگهل جوداهيپن دهفركى.

Mithra:

ميثرا (پهه. ميهر)^(۱) : يهزتهتي زيږهفانه ل سوز و پهيمانان، ب رونههيي لهشدار بوويه. (بنهكوكا وي هندوئيرانييه).

Nairyosangha:

نهيرويوسهنگهه (پهه. نيرويوسهنگ): يهزتهكه ب كاري پهيكې ئاهورا مهزداي رادبت، تيكله ب نفيژيښه ههيه. (ب ره هندوئيرانييه).

Paoiryaeis:

پهويريهينييس^(۲) : يهزتهكي ستيره گريدايي پيرويانه.

Parendi:

پهريندي: يهزتهك ميهه يا مشهتي و گهلهكييه^(۳). (هندوئيرانييه د بنهكوكدا).

Paurwanya:

پهوروويه: يهزتهك ستيرييه ههغهبندي كومهستيرهكا نهبهرنياسه^(۴).

Raman:

رامهن (پهه. رام): يهزتهتي چافديره ل كهيفي يان خواهشي.

Rapithwin:

رهپيتوين: يهزتهتي چافديره ل گههكا روژي، ژ نيفرو تاكو نيڅا ئيفاري.

Rasanstat:

رهسنستات: يهزتهك ميهه ب راستگوييي لهشدار بوويه.

Rashnu:

رهشنو (پهه. رهشن): يهزتهتي داديي.

Rata:

رهته: يهزتهك ميهه (د بنهكوك دا هندوئيرانييه) كهفلوژانكي خيري دبهره.

Satavaesa:

سهتهفهيسه: يهزتهك ستيرييه، دبت يي Fomalhaut بت.

---

(۱) د كوردي دا مههر مايه.

(۲) پيرو و پهروين زي مابنه.

(۳) پهيقا پر و پراني و فره نيژيكن.

(۴) وا دياره هه گريدايي كوما پيرويانه.

Sraosha:

سرهوشه (پهه. سرۆش): ب مانا بهیستن یان گوهداری دهیت؛ سی رۆژان پاش مرنی چافدییری ل جانی دکهت.

Tishtrya:

تیشتریه (پهه. تیشته، تیر^(۱)): یهزته چافدییره ل ستیرا سبب Sirius . ههروهسا، تیشتریه ئهوران دهاژۆت.

Tishtryaenis:

تیشتریاینیس: یهزتهك ستیری ههقهبندی کۆمهستیرا سهگی بچووکه.

Upa-paouri:

ئۆپه-پهوئیری: کۆمهستیرا کافر. 41 Arietis

Ushah:

ئۆشهه: مایهزمتا^(۲) سپیدییه. (د بنهکۆک دا هندوئیرانیه).

Ushahin:

ئۆشههین: یهزته چافدییره ل گهها ئیکهه ژ ههرو (ژ نیقشهف تاکو رۆژ دههلت).

Uzerin:

ئۆزهرین: یهزته چافدییره ل گهها چارهه ژ ههرو (ژ سات ۳ پاشنیفرۆ تاکو رۆژ ئافا دبت).

Vanant:

هههنهنت: یهزتهك ستیری، ههقهبندی ستیرا فینگا یه.

Vayu:

هایو (پهه. واد): یهزته لهشداره ب هورپی یان بای (جوداناف: گووه، گوفهه) (د بنهکۆک دا هندوئیرانیه).

Verethraghna:

فیریتراگنه (پهه. وهرهران): ب مانا سهرکهفتنه، یهزته لهشداره ب سهرفهرازیی (جوداناف: بههرام، بیهرام) (د بنهکۆک دا هندوئیرانیه).

---

(۱) نافی تیر د پهیقا تیرمهه دا مایه.

(۲) وهکو نافی نفشی ژ ما و یهزته هاتیه دارپشتن بۆ فریشتهیین می ژ یهزتهتان.

Visya:

فيسيه^(۱): يهزەتئ ھەقبەندی ئاكنجيوونپيه، دگەل سەفەنگەي ھاريكاري ژئ دەيتە خواستنى.

Zamyat (Zam):

زەميات (زەم)^(۲): يەزەتەك ميبە چاقدپري يا ئەردى دكەت.

Zantuma:

زەنتۆمە: يەزەتئ زيرەفانە ل ھۆزئ.

ت- ھندەك بوونەوھريپ جانكى، ئەويپ نەدگەل يپن سەلال:

Thwasha:

توھشە: لەشدارى يا بيافا رەھايە؛ سپەھري بېدوماھى.

Zrvan Akarana:

زرفان^(۳) ئەگەرەنە: لەشدارى يا ئەبەدە (دەمئ بيسينۆر).

---

(۱) ئەڤ نافە پتر ب فۆرمئ **vith** ھاتىە و پاشى بوويه فيە و نھۆ ب فۆرمئ (بئ- ل پيشى يا نافين گوندان دەيتە ديتن. وا ديارە تا کنار هزارا زاييني، ھيشنا، دگەل (با-) مانا گوند ددا، چونكى تاكو ھينگئ دگەل و نەدگەل نافئ گوندان ھاتىە بۆ دەربرينا مانا گوند.

(۲) د كوردى دا زەفي/ زەوى ژئ ماية.

(۳) د ميتۆلۆجيا ئاريان دا، زرفان خودايئ رەھايە و ئەوى ئاھۆرا مەزدا و ئەھرەمەن دروستكرينه. پاشى ژ ئەفئ ئاينەك ئاريان ب نافئ زرفانى يان زرفانيزم دروستبوويه.

رۆژه ژمیری یا زەرادەشتیان

رۆژه ژمیری^(۱) یا زەرادەشتیان، چونکی گەلەك گریڤدایی دینی بەهە و میژووویەکا دوور و درێژ ھەییە و بەرێ ب دروستی درێژی یا سالی نەدزانین و پاش شەستنا دەولەتا ساسانی ل سالا ۶۵۲ زایینی، بیخودان مایە. لەو جوونین جودا بو چیبووینە. دبت وەکو ھەمی گەلان زەرادەشتیان یادین خوہ ب ھەیفی کربن... پاشی وەختی دیتین یاد ل سالی دزقەرن و یاد گریڤدایی وەرزین سالیئە، مەھین سیھ رۆژی بکار ئیناینە... پاشی دگەل گەرانئ سالانە پینج رۆژ ب نافئ گاتا زیدەکرینە. پاشی چاریکا رۆژی زی ئارپشە دروستکرینە، نەچاربووینە ل وەختی ساسانیان، ھەر ۱۲۰ سالان مەھەکی ل سالی زیدە بکەن داکو یاد فەگەرنە جھین خوہ... ئەفە بەردەوام بوویە، تاکو دگەل یا گریگۆری گونجانن.

نھۆ، زەرادەشتیان، سی جوون رۆژه ژمیری، ھەنە:

فەسلی (وەرزی): رۆژه ژمیریەکا دینیە، دگەل وەرزین سالی ھاتیە گونجانن. سەرسل ل ۲۱ ئادارا گریگۆریە و نھۆ دگەلدا ھاتیە گونجانن داکو یادین دینی ل وەختی وان بەینە کرن. وا دیارە ئەفە رۆژه ژمیری یا نافیستایی زی بوو...

شاھانشاهی (یان شەنشای): ئەفە رۆژه ژمیری یا گەلەك پارسانە، و گەلەك باندورا دەستووران لسەر ھەییە. ئەفە زی رۆژه ژمیریەکا دینی-وەرزیە و ھەسا ھاتیە دانان کو ھەر ۱۲۰ سالان مەھەك ئی زیدە ببت. بەس ژ ئەنجامان دیارە پیگیری نەبوویە، چونکی ب گۆردی ئەفی رۆژه ژمیری نەفرۇزا سالا ۱۹۹۵ ل ۲۳ تەباخی ھاتیە کرن!!

---

(۱) ئەفە چاپتەرە، وەکو سەرناف دبت دووری نافەرۆکا پرتوکی بت، لی نافین مەھان و رۆژان و یادان گەلەك گریڤدایی دینیە و نافین دیرین پاراستینە، لەو مە دگەل پیشگۆرتی ئینایە.

قەدىمى (دېرىن): ل سالا ۱۷۴۶ ھىندەك مەلایىن زەرادەشتیان ل سووراتى ئەف
 رۇژھەژمېرىە دانان كو لىبەر يا دېرىن چىكرىنە... ئەف رۇژھەژمېرىە مەھەكى ل
 پىش يا شاھانشاھىە.

وھكو ل سەلال مە گۆتى، گرنكى يا رۇژھەژمېرى يا زەرادەشتىي ژناقىن مەھان و
 رۇژان دەيت كو ھەر مەھەك و ھەر رۇژەك لىبەر چاقدىرى يا فرىشتەپەكە. و وەختى
 رۇژ و مەھ ل نافەكى ئىك دگرن، ئەو رۇژە گەلەك پىرۇزە.

مەھ	رۇژ	Frawardin	Ardwahišt	Hordad	Tir	Amurdad	Shahrewar
فروردین	نەردقەھىشت	ھورداد	تیر (۰)	نەمورداد	شەھریور	تەباخ	نۆرمەزد
۲۱ ئادار	۲۰ نىسان	۲۰ گولان	۱۹ خىزىران	۱۹ تىرمەھ	۱۸ تەباخ	Ohrmazd	نۆرمەزد
22	21	21	20	20	19	Vohuman	قەھۇمەن
23	22	22	21	20	20	Ardwahišt	نەردقەھىشت
24	23	23	22	21	21	Shahrewar	شەھریور
25	24	24	23	22	22	Spandarmad	سپەندەرمەد
26	25	25	24	23	23	Hordad	ھورداد

(۱) ب كىماتى حسییا مەھى ل كوردەوارىي، نافى دو فرىشتەیان پاراستیە: تیر د مەھا ھافىنى،
 تیرمەھ دا و ناتەر (ئاگر) د نافى ئادار دا.

24	25	25	26	26	27	Amurdad ئەمورداد
25	26	26	27	27	28	Day-pa-Adar دەي پە ئادەر
26	27	27	28	28	29	Adar ئادەر
27	28	28	29	29	30	Aban ئابەن
28	29	29	30	30	31	Khwarshed خوهرشید
29	30	30	31	۱ کولان	۱ تیسبان	Mah مەھ
30	31	۱ تیرمەھ	۱ خنیزان	2	2	Tir/Tishtar تیر / تیشتەر
31	۱ تەباج	2	2	3	3	Goshorun گوشەروون
۱ تینون	2	3	3	4	4	Day-pa-Mihr دەي پە مپەر
2	3	4	4	5	5	Mihr مپەر
3	4	5	5	6	6	Srosh سرۆش
4	5	6	6	7	7	Rashnu رەشنۆ
5	6	7	7	8	8	Frawardin فرەوەردین

6	7	8	8	9	9	Warharan فهرهه‌ران
7	8	9	9	10	10	Ram رام
8	9	10	10	11	11	Wad, Gowad فاد، گو‌فاد
9	10	11	11	12	12	Day-pa-Den دهی په دین
10	11	12	12	13	13	Den دین
11	12	13	13	14	14	Ard ئهرد
12	13	14	14	15	15	Ashtad ئه‌شتاد
13	14	15	15	16	16	Asman ئاسمان
14	15	16	16	17	17	Zam زه‌م
15	16	17	17	18	18	Mahraspand مه‌هر‌سپه‌ند
16	17	18	18	19	19	Anagran ئه‌نه‌گران

Spandarmad پەندەر مەد	Vohuman فەھۇمەن	Day دەي	Adar ئادەر	Aban ئابان	Mihir مىيەر	مەھ
						رۇژ
۱۴ سەبەت	۱۵ كانوونا مەزەن	۱۶ كانوونا يچوونك	۱۶ چەريا پاشى	۱۷ چەريا پېشى	۱۷ ئىيۇن 17	Ohrmazd ئۆرمەزد
15	16	17	17	18	18	Vohuman فەھۇمەن
16	17	18	18	19	19	Ardwahišt ئەردفەھىشت
17	18	19	19	20	20	Shahrewar شەھرىوەر
18	19	20	20	21	21	Spandarmad سپەندەر مەد
19	20	21	21	22	22	Hordad ھورداد
20	21	22	22	23	23	Amurdad ئەمورداد
21	22	23	23	24	24	Day-pa-Adar دەي پە ئادەر
22	23	24	24	25	25	Adar ئادەر
23	24	25	25	26	26	Aban ئابەن

24	25	26	26	27	27	Khwarshed خوهرشيد
25	26	27	27	28	28	Mah مهه
26	27	28	28	29	29	Tir/Tishtar تير / تيشتهر
27	28	29	29	30	30	Goshorun گوشهروون
28	29	30	30	31	1 چريا پيشي	Day-pa-Mihr دهى په ميهر
1 ئادار	30	31	1 كانوونا بچوونك	1 چريا پاشى	2	Mihr ميهر
2	31	1 كانوونا مهزن	2	2	3	Srosh سرؤش
3	1 سيات	2	3	3	4	Rashnu رشنؤ
4	2	3	4	4	5	Frawardin فروهردين
5	3	4	5	5	6	Warharan فهرههيران
6	4	5	6	6	7	Ram رام
7	5	6	7	7	8	Wad, Gowad فاد، گوفاذ

8	6	7	8	8	9	Day-pa-Den دهی په دین
9	7	8	9	9	10	Den دین
10	8	9	10	10	11	Ard نهرد
11	9	10	11	11	12	Ashtad نشتاد
12	10	11	12	12	13	Asman ناسمان
13	11	12	13	13	14	Zam زهم
14	12	13	14	14	15	Mahraspand مههر سپه‌بند
15 نادر	13	14	15	15	16	Anagran نهنه‌گران

گرنگی یا ناقین روژان

ژ ئاورا پېشین ل ناقین چافدیږین روژان، گرنگی یا وان دیار دبت. چونکی ژيانا کەسئ زمرادهشتی هەفرکی و شەپەنیخ و بەرهنگاریهکا بەردەوامه ل ناقبەرا باش و خرابان... لەو زمرادهشتیان هەمی وەختئ خوہ بو چافدیږی یا تشتەکی پیرۆز تەرخانگریه داکو چو دەلیقه بو هیژین ئەهرەمەنی نەمین تیرا خوہ بگەهیننە مروقی خودان باوهری.

۱. هەر هەفت روژین پېشین (ئیکەمین هەفتی) ژ مەهی، پېشکیشی ئاھورا مەزدا و هەر شەش ئەمیشا سپەنتان.
۲. دووم هەفتی پېشکیشی روئاهیی و سروشتینە.
۳. سییەم هەفتی پېشکیشی بەهایین سنجینە.
۴. چارەم هەفتی پېشکیشی ھزرین دینیه.

دان یان گەهین شەقە روژی

زمرادهشتی شەقە و روژی ل سەر پینج گەهان دابەش دکەن:

۱. هافەن Hawan: ژ روژەلاتنی تاکو نیفرۆ.
۲. رەپیتقین یان هافەنا دووی Rapithwin: ژ نیفرۆ تاکو سات ۳ پاشنیفرۆ.
۳. ئووزەرین Uzerin: ژ سات ۳ پاشنیفرۆ تاکو روژئافابوونی.
۴. ئەیفیسرووترەم Aiwisruthrem: ژ روژئافابوونی تاکو نیقشەف.
۵. ئوشەهین Ushahin: ژ نیقشەف تاکو روژەلاتنی.

گرنگترین جهژن و یادین زهرا دهشتیان

۱. گهه مبار

ا- مهیدیوزارم: جهژنا نیفا بهاری.

ب- مهیدیوشاهم: جهژنا نیفا هافینی.

ج- پهیتیشاهم: جهژنا ئینانا وهختی دروونی.

د- نهیه تره: جهژنا کولکرنا کهوالی.

ه- مهیدیارم: جهژنا نیفا سالی/ زفستانی.

۲. هه مه سپه تمهیدیهم: جهژنا هه می جانان.

۳. نه فرۆز.

۴. جهژنا میهره گان.

۵. جهژنا تیره گان.

۶. جهژنا ساده.

ABBREVIATIONS

کورتکری

[]	رهگ د نافدایه
[-]	فورمی رهگی
1/3	کەسی ۱ کۆم
3/1	کەسی ۳ تەک
a; accusative	بەرکار
abl; ablative	ئەبلەتیی، جوداوەر
act.; active (= Parasmaipada)	چەلەنگ
adj.; adjective	سیفەت، درۆف، پەسن، هەفالناف
adv.; adverb	نیر، هەفالکار
ahm; Ilya Gershevitch, <i>The Avestan Hymn to Mithra</i>	
aor; aorist	ئەناس، نەناس
atm.; atmanepada - middle	نافین، نیف
b.; Christian Bartholomae,- <i>Altiranishes Woerterbuch</i>	
ben.; benedictive mood	تەرزی داخوایی یان خوێشەختیی
Bha.; Bharucha	
caus.; causative	ئەگەری
compar.; comparative	رێژەدار
conj.; conjunction	نامرازی هەقبەندیی، هەفجەم، جەمەک
d.; dative	دەھندە: بەرکاری کارین دانی
decl.; declension	هەفکیش: ناف یان سیفەتین ب فورمەکی هاتبەنە دارپشتن
dem.; demonstrative	جینافی دەستنیشانکرنی
des.; desiderative	هیفیخوازی
du; dual	دوانی
encl.; enclitic	پەسارتی
f.; feminine gender	جەندەری می
fut.; future	پاشەرۆژ

g; genitive	بالفه‌دای
GAv; Gathic Avestan dialect	
Herb.; <i>Herbadastan</i>, ed. Kreyenbroeck & Kotwal	
Hum; Humbach	
HZI; Mary Boyce, <i>History of Zoroastrianism</i>, vol I.	
i; instrumental	هاریکار
imp.; imperative mood	ته‌رزئ فەرمانی
impf.; imperfect	بوړیئ نه‌ته‌مام
ind.; indicative	نیشانوهر: کاره‌که شو‌له‌کی به‌رچا‌ف دکه
inf.; infinitive	ژئ‌ده‌ر
inj.; injunctive	فهرمانوهر
interr.; interrogative	پرسیاری
J; Jackson, <i>Avesta Grammar</i>	
JAR; Jackson, <i>Avesta Reader</i>	
k; Kavasji Edalji Kanga, <i>A Complete Dictionary of the Avesta Language</i>, Bombay, 1900	
l.; locative	نیرئ جهی، جیدار
lit.; literally	دروست، ب راستی
m.; masculine gender	جه‌نده‌رئ نیر
mal.; William W. Malandra, <i>Introduction to Ancient Iranian Religion</i>	
mid.; middle (= Atmanepada)	نافین، نیف
mn.; mnemonic	بیردانکی
n.; nominative	نافوهر
n.; neuter gender	جه‌نده‌رئ بیئال
num.; numeral	هه‌ژماری
obj.; object	به‌رکار
opt.; optative	هیشخوازی
part.; participle	نافئ بکه‌ری یان به‌رکاری

parasm.; parasmaipada (=active)	چەلەنگ
pass.; passive	نەرى، پاسىف
perf.; perfect	تەمام
pers.; person, personal	كەس، كەسانە
pl.; plural	كۆم، كۆمۈش
poss.; possessive	دېرەك
pot.; potential mood	تەرزى بەلكى
pr. n.; proper noun	نافى دروست
pred.; predicative	پەسارى
pref.; prefix	پېشگر
prep.; preposition	پېر بەست
pres.; present tense	دەمى نھۆ
pret.; preterite	بۆرى، دەمى بۆرى
pron.; pronoun	جىناق
rt.; root	رەگ
sg.; singular	تەك، كت
subj.; subjunctive mood	تەرزى بگەرى
superl.; superlative	بالايى: تەرزى بالا ل ھەقبەركرنى
them.; thematic	رەگى، بابەتى
trad.; traditional	عەدەتى
v.; vocative	بانگدار
v. verb; verbal	كار، كاروهر
StdAv; Standard Avestan dialect (sometimes called "Younger" Avestan)	
ستاندەردەزارى ئافىستايى (ھندەك جاران دېيىزنى "ھوور" ئافىستايى)	

ليشكر دنا په يقين نافيستايي Pronunciation of Avesta

Note

تيبيني

نهو، زدهمهته ب دروستي گرافيمين نافيستايي بهينه خواندن. نهخاسمه، شوا و هورمين جودايين /ن/، /ش/ و /ت/. نهف ريبري ل خوارئ ب نيزيكيه.

VOWELS

فاول

a د

e ئ

i د

o و

u و

â ا

ê ئ

î ي

ô و

û وو

aê اي

ao او

e د

ê ئ

â دو

ã نا

CONSONANTS

كونسونانت

c چ

h' ح

ن n̄

نگ ng

نخ ngh

ش sh

ث th

ذ dh

و (وهكو: خود، خوار) v

خ x

هف- (هود) hv

خ: غ Kh

ژ zh

تپین دی وهکو ټنگلیزی دهینه گوتن.

NOTE

layout is;

Avesta word [root of word]

(case) meaning

تپینی

نه خسه هوسانه:

په یفا نافیستایی ﴿رهگی په یقی﴾

(رهوش) مانا.

Example

baodhō [baodha]

(nNA) m. perfume

نمونه

به وژو

(نافی بیئال یان بهرکار) نیر. گولاف، بیهن، بون

رهگی به وژو به وژه به. (نهو نافه کی بیئاله یان بهرکاره) مانا وی گولاف یان بیهنه.

A a

a- [-] (pron.)

ئهفه^(۱)، ئهف

acishtem [aka] (mnA)(aka خرابترین

بنیره)

ad [-] (v. rt.)

خوارن^(۲) (ئاش)، گۆتن

adha [-] (adv.)

ئهفجا، لهو، نهۆ.

adhairi [-] (prep.)

ل ژیر، ل بن، ژیری

adhaoyamnô [adhaoyamna] (ng)

نهخاپاندی، ئهوی نههیتته خاپاندن

adhâiti [a-dâ] ^(*) (2/1) (Sp A M)

نهدان، ناده

adhât [-] (adv.)

پاشی، ژور، ئهفجا، ل ور

---

(۱) تاكو نهۆ ب تهرزی پیشگر (ئیب) دگهل په یقین ده می ب تایه تی د کرمانجی دا دهیتته دیتن، بنیره: ئیرۆ، ئیسال، ئیجار، ئیشهف. /ه/ یهك بو نهخیربی ژي ههیه

(۲) ئهف ره گه د زمانین ئورۆبی دا ب چهلهنگی مایه، لی د کوردی دا نیقمیری مایه. بنیره eat ا ننگلیزی. د کوردی دا دبت وه کو ئاس د باسکدا بهیتته دیتن، یان وه کو ئاش د ئاشخاندان ب مانا جهی زادلینانی.

(* ب گشتی، د ئهفان په یفاندا، دهنگی/د/ یان بوویه /د/ یان ژی /ز/.

adhwanem [adhwan] (A) m.

(چۆن) رى، دەلىقە، بياق

aêibyô [aem] (pl.D.Abl.)

ئەفان، ئەف (كۆم)

aêiti [i] (3/1, cl 2.)

چۆن^(۱)، هاتن

aêm [-] (mnN)

ئەف^(۲)، ئەو؛ هيك

aêsma [-] n.

ئىزنك، دارى سۆتنى

aêsha [aêta] (fN)

ئەف، ئەو

aêshâm [aêm] (plG)

aêshô [aêta] (mN) [aêsha]

ئەف، ئەو، حەز^(۳)، قىيان؛ هيزدار، خودان شيان

aêsha [aêta] (NI;fN)

ئەف

aêshmahe [aêshma] (G) m.

خەشم، دېرى، شووماتى^(۴)، دزوارى، هوقاتى، قەھر، توورەبى

aêshô [aêta] (N)

ئەفە، ئەف، ئەو، (ئى)

aêtadha [-] (adv.)

ل وە، ل وىدەرى، پاشى، هينگى

(۱) ب ھەمان دەنگان (ئىت-) د كوردى دا مايدە، بىنرە: سەردار دى ئىتە مال. بۇ مانا چۆنى ھەيت كرى يان لى ھەيتاندا بۇ دەر كرنى بكار دەين.

(۲) د زارى سۆرانى دا ئەمە بۇ ھەمان مانايى ل كارە.

(۳) دبت پەيقىن حەز و شيان بگەھنە ئەفى رەگى.

(۴) ھەكەرچى ھندەك ھزر دكەن پەيغا شووم“ شووماتى... ژ (شۆم)ا ئەرەبى ھاتىنە لى پەيغا ئاقىستايى پىز تىزىكە.

aêtaêshâm [aêta] (demonstr. pron. n.f.plG)

ئەفە، ئەف، ئەو

aêtahmâyush [-] (adv.) there; then

ل ور، پاشی، هینگى

aêtahmi [aêta] (mL)

ئەفە، ئەف، ئەو

aêtavatô [aêtavañt] (G)

ھندە، گەلەك

aêtayâ [aêta] (du.G,fG)

ئەفە، ئەف، ئەو

aêva [-] (numeral I, fN)

ئىك، يەك⁽¹⁾ (ھەف-)، تەنى، ئىكانە، ھۆسا، ئەفجا، لەو

aêvô-dâtayâ [aêvô-dâta] (G)

تەنى دايىيە، ئىكداييە

afrasângâ [afraŋghâ] (N) m.

شېرەتكار، دەرسىيژ

afsmanâca [afsmana] (plA) n.

چامە، ھەلبەست، ھەزىياتى، قەنجى

akha [-] (plA) n.

خراب، بەد، نەباش

ah [-] (v. rt. cl. 2)

بوون، ھە (بوون)

(۱) د كوردىيا ھەفچاخ دا، ھەورامىي ئەف پەيفە پاراستىيە. د زارین دى دا، پىشگرى ھەف-“ ھار-
و پەيفە ھەف- ھەف د ژېرزارى بۆتانی دا ماينە. بۆ نمونە:

ئىكگرتن- ھەفگرتن

ئىكدا- تەفدا

ئىك- لەف

ئىكسەنگ- ھەفسەنگ

ھەروەسا: ھەفكەرى، ھەفېرى، ھەفسۆز، ھەفئەند، تەف، لەف، پەف، ژەف... ئەفانە ھەمى (دگەل
ھندەك فاریبوونا مانایی) ئىكسەر ژ ئەيفە یا ئافىستایى وەرار کرینە.

ahāxshtakhnâishca [ahāxshtakhna] (m.n.plA)	بیہہ ژمار، گہلہک جارن
ahe (mnG)	ئہفہ، ئہف، ئہو
ahi [ah] (ind. pres. act. 2/1)	هه (بوون)، بوون
ahmat [aêm] (pl.Abl)	مه، ئمه، ئیمه (Abl) ئہفہ، ئہف، ئہو
ahmâkem [azem] (plDG)	مه
ahmi [aêm] (L)	ئہفہ، ئہمه
[ah] (ind. pres. act. 1/1)	ئہزم (ئہفہ مه)
ahmya [ahmi-a] (L)	ل ویڈهرئ، ل وه
ahu [-] m.	خودا، خودی
ahubya [anghu] (duD)	ههردو ژیان
ahuna [-] (L,plA)	نقیژا ئاهوونوهر
ahunavaiñt [-]	گاتا ئاهوونہفہیتی (ئیکه مین گاتا)
ahunem [ahuna] (a)	نقیژا ئاهوونوهر
ahura [-] (IV, duNA)	ئاهووره ^(۱) ، خودا، خودان

(۱) پدیفا ئاهووره یان ئاهورا ب چهند فورمین دی د زمانین دی دا دهیتنه دیتن، وه کو: ئاسورا، ئاشور، سوریاش...

ahura-mazda [-] (I)

ئاھۆرا مەزدا، خودا

ahura-tkaêshô [ahura-tkaêsha] (N)

ئاھۆراقەند: پېرەوین دینی ئاھۆرای

ahuradhâta [-]

خودیدا، ئاھۆرادات^(۱)

ahuraêibya [ahura] (duD)

ahuramazdâ [ahura-mazda]

ئاھۆرا مەزدا، خودا

ahurâ [ahura]

ئاھۆرا

ahurâne [ahurânî] (plV) (Hum)

ئاھوورانئ، ژنکین ئاھووردی، ناسنافئ ئەناھیتئ و ئافئیه

ahurem [ahura] (a)

خودا، ئاھۆرا

ahû [ahu] (mN)

خودان، خودی

ahûm [anghu] (a) [ahû] (a)

ژیان، دنیا، گیان، جان

ahyâ [aem] (g)

ئەفە، ئەمە، ئەف

ah'yâi ()

aibigayâi [aibi-gaya] (d)

ئیبیگەیه: زبەرفانی ژیانئ

---

(۱) د کوردی دا ئەف پاشگره (—ذاته) ب چەند فۆرمان مایه، بۆ نمونە: —زا وەکو برازا، میرزا، خوارزا. —زاد وەکو شیرزاد، بەهزاد. —زادە وەکو بەگزادە، پەریزادە. ھەروەسا ئاواپئ داریشتنی ژئ ب تەرزئ خودیدا مایه.

aibî [aiwi] (adv. ã prep.)

ainyô^(*) [anya, ainya] (n)

(یئ/یا) دی

ainghat [aêm] (f.n.Abl)

ئەفە، ئەمە (ئـ)

aipi (adv.)

(ئەو) زى، ھەروەسا

(prep. w A)

بۆ، لىسە، بەر ب

airime [airima] (l)

فەدەر، ئارام^(۱)، بېدەنگ

airyama (n)

ھۆگر^(۲)، مېھقان، ھەفپى

airyamanem [airyaman] (n)

ئىرىمان: نافى يەزەتى چاقدىرە ل ھەفالىنى و ساخىي، نافى نفيژەكى و خزمەتكارەكە، كۆمەل

airyanām [airya] (f.plG)

ئارى: خانەدان، قەدرگران. ئىرانى

airyanem [airyana] (nA)

ئارى، ئىرانى

airyâbyô [airya] (f.plD)

airyêmâ [airyaman] (n)

ھۆگر، ھەفال، دۆست

(*) عەينى تشت ب مانا ھەمان تشت نھۆ لكارە.

(۱) ب رىگا گوھەرىنا دەنگىن ئەفى پەيفى، ئەم دكارىن وەر گوھاستنا فاولان دەستىشان بکەين. ژ
کۆما پەيفىن ب /ئەيد- دەست پى دكەن ديار دبه كو /ئەيد/ ل پيشى يا پەيفان بووينە /ئا- د
كوردى يا ھەفچاخدا.

(۲) ئەف پەيفە، ژبلى فۆرمى فەژياندى (ئارى)، ب تەرزى ئارىكار، ھارىكار، ھارىكرن، چۆ
ھارى... ھيشتا لكارن.

airyene [airyana] (nL)

aiti [-] (prep.)

بۇ پاشقە، پاشقى، پاش

aiti-shê [aiti + shê]

aithyajanghaêibya [aithyajangha] ()

نەمر، نەھىتە خرابكرن، خراب نەبت

aiwi [-] (prep.)

بۇ، ل، لسەر، ل ھنداف، ل بەر، ل کنار

(adv. & vbl. pref.)

بەر ب، تاكو، سەر، ھنداف

aiwi-druxtô [aiwi-druxta] (n)

دره، خاپاندن، فيل

aiwi-druzhaiti [aiwi-druj] (pres. act. 3/1)

درهوين، سۆزىشكاندن، خاپاندن

aiwi-vaênât ()

aiwi-vanyâ [aiwi-vanyangh] (mN)

زىده لىدان يان کوتان يان سەرکەفتن

aiwica [aiwi] ()

بۇ، ل، لسەر، ل ھنداف، ل بەر، ل کنار

aiwisrûthrimâi [aiwi-srûthrema] (d)

ئىويسرووترەم(گەھ) ^(۱) : وەختى رۆزافا تاكو نىقشەف

aiwithûranâm [aiwithûra] (pIV?)

سەرفەراز، سەرکەفتى، ھىزدار

---

(۱) د ئافىستايىدا پىنج وەختىن رۆزى ب ئەفان پەيقان دابەشكرىنە:

'ushahin', 'hawan', 'rapithwin', 'uzerin', and 'aiwisruthrem'

aiwyâstô [aiwyâsti] (pres. part. mid. N) f.

ودغەر، گهشت^(۱)، ریښینگی، گهړان

aiwyâxshayeînti [aiwi-xshi] (act. 3/3)

سهرپهرشتی، چافدیږی، زیرهفانی، لسهرگهړان

aiwyânghayânti (3/3)

دوړگرتن، گورکرن، قاییشپچکرن

aiwyô [ap]^(*) (plD)

نأف

ajyamnem [ajyamna] (a) (m)

بیډوماهی، نهووست، سهرفهراز، نهمر، خراب نهبت

akaranahe [akarana]^(**) (nG)

بیسینوړ، بیډوماهی، (ئه-کنار)

aka [-]= akha]

خراب، بهد، شهرانی

ama [-]

هیږ، ویران، زاخ^(۲)، زیرهکی

amava [amavañt] (n)

هیږدار، دژوار، در، ویرهک

amem [ama] (a)

هیږ، ویران

(۱) دبت په یقا گهشت ژ پارچا دووم (یهست) هاتبت. لی دهنگوهرینا ستاندهر د زمانین ناری دا ژ /y/ بوویه /ج/ و /v/ بوویه /گ/ یان /ب/.

(*) هه بوونا نه فی په یقی دو ناستین زه مانای یان دوزاریه کی ناشکرا دکهت. نه خاسمه، نأف و ناو و نابا فارسی، وه کو نه یقیو نهجمای وهرارا ناپن نه بهره فاژی.

(**) /a/ نالافی نهرییه، کهره نه ب مانا دوماهی، سینوړ، تخووب دمینت. ژبلی کنار و کهناری چو په یقی نیریکتر ب هه مان مانای د کوردی دا بهرچاؤ نه که شینه.

(۲) په یقا (همه) د نره بی دا نیریکی نه فی په یقییه.

asishta [adj. n. pl m.]

لهزگين، گهلهك لهزگين، چهسپانترين

asma, asman [-]

ئاسمان^(۱)

asne [asna] (L)

نيزيك، نك، ژ نك، ژ نيزيك

asni [azan] (L)

دان^(۲)، گهها روژي

asnya [-] (plA)

روژانه، گهه^(۲)

aspa [-] (N, plN)

ههسپ، نهسپ

asrâvayat-gâthô [asrâvayat-gâthâ] (N)

گاتايي ناييژت، گاتايي ناخويئت، گاتايي ناسترت، نهسترينا گاتايي

asrâvayô [asrâvañt] (N)

نهسترين، نهگوتن، نهلورانندن

asta [ast-] (plN) m.

ههستي، ههستيخان^(۴)

asti astasca [asti, asta] (G)

لهش، كهلواش

astayô [asti, asta] (m.pl.N)

ميھقان، دوست، هوگر؛ لهش؛ تير

---

(۱) بنيره پديقا (سما- اسمی) د زمانی نهره بی یا فهرمی دا و هه مان پديقا نافيستايی د زمانی ناخفتنی دا.

(۲) دانی روژی "چيلهك دانان، دانی سپیدی و ئيقاری... پتر نيزيكي نهزه ن ژ نهسی.

(۳) گهه ل فر بو ماوهيك يان وهخته كي ده می هاتيه: تيشته گهه (وهختی تيشتی)، سهحه رگهه (وهختی سحاری).

(۴) د فولکلوري کرمانجی دا ههستيخان مایه، دگهل ئيسقانا سورانی پتر نيزيكي (استخوان) فارسینه. د لاتینی دا os، د گریکی دا osteon، د سانسکرینی دا asthi هه پیه. بنیره:

Merriam-Webster's collegiate dictionary, 11th ed., 2004.

osseous

astâtô-ratûm [astâtô-ratu] (fA)

(کج) ابی سهمیان یان نه لبر سیانهتا مهزنی مالی (مالخوی)

astem [asti, asta] (A)

هستی

asti^(*) [ah] (3/1)

ه- پاشبهندی ههبوون و کریاری پسهسد دکهت وهکو (ئهوه، گونده)

asti-shê [ah, ast-] ()

astô [asta] (N)(G)

هنارتی، شاندی، تهتهر، پهیک؛ لهشکی، کهلواشکی

Astovidhotu n.

دیوی مرنی

astu [ah] (imp. pres. act. 3/1)

ههبوون، /ه-

astvaiñti [astvañt] (mL)

کهستهیی، لهشدار، ههستیدار، لهشنده، ب کهلواش

at [-, aem] (adv.)

ئهفجا، بهس، ئی، ئو، هینگی

atbishtô [a-tbish] (past part. mN)

نهئازراندی، نهئارهاندی، دزاتی نهکری

atcâ [at]

(ئامرازه)

atcit [at + cit]

atha [-] (adv.)

هوسا، ئهفجا، لهو

(*) د گریکی دا **esti**، د لاتینی دا **est**، د فارسی یا فدرمی دا (است) لکاره و د ناخفتنی دا، پتر وه کو (ی) ل کاره کو ههمان (ه) یا کوردیه.

athaurunem [âthravan^(*)] () m.

ئاترهفان: ئەندامەکی ستافی دینفانان، مەلایێ زەرادەشتیان

[athauruna] n.

دەرس و خواندنێ دینی، کۆمبەندا دینفانان

athâ [atha] (GAV)

athra (adv.)

ئەو درە^(۱)، وری، ل وری

aurushahe [aurusha] (G)

سپیی^(۲)، سپیس

Aurva^(**) [-] (plN) adj.

ویڕەك، خوەشمیڕ؛ زفت^(۳)، چەلەنگ، رەهوان

aurvañtô [aurvañt] (plA) m.

رەهوان، زفت، سرت، چەلەنگ، هەسپیی بەزا، بەزەك، جەنگاوەر، چیاویی ئەلقەند

aurvat-aspa [-]

هەسپیی رەهوان

aurvathanām [aurvatha] (plG)

هەفرك، بەفل، نەرەوا، دژمن

aurvô [aurva] (NV)

ویڕەك، خوەشمیڕ، چەلەنگ

(* دياره ژ ئاتره (ئاگر) و پاشگر –فان پیکهاتیه. ب مانا زیڕهفانی ئاگری.

(۱) ئەدۇ پەیفه رەگەکی دی بی جھی دیار دکەت... هەبوونا دەنگی /ت/ یان /ث/ یان /د/ ل پيش دەنگی /ر/. ئەفە د هەمی زمانین هندئورۆپی دا دەیتە دیتن، بۆ نمونە: کوردی-در، ئەدر، دەر، ترپ (گۆر). لاتینی- terra ئەرد. هەمان پەیف د زمانین سامی ژى دا دەیتە دیتن، بنیۆه: نەرەبی-ئری، تراب، حاچره. سریانی: اثرا، هەدرا.

(۲) هەكەر ئەم دەستورا پەیدا بوونا رەهوان یان رەوان ژ ئەورفەنت لسهەر ئەورۆشه بكار بینن، دبت رۆش یان رەش ژى بمینت کو نیزیکی پەیفار رۆژن.

(**) دبت پەیفار رەف دگەل رەهوان ژ هەر پەیفەك دی پۆ نیزیکی ئەفی پەیفی بن ب مانا چەلەنگ و سرت.

(۳) زفت، د زمانی کوردی دا ب مانا چەلەنگه، لی ژبەر باندۆرا زفت (قیرا رۆهن) یا بەر ب مرنی دچت.

ava (prep.)

هرقه، نهقه، نهو

ava- (*)

دوور ژ، دوور، ل نك، بهر ب، ل بن، ژوردا (پيشگره نهرييي تيډا هندهك جاران ژ كاري
جودا يه)

ava-baraiti [ava-bar] (pres. act. 3/1)

بويرن

a-vaēnatā [a- vaena] (prep. A, v.)

نهديتن، نهبيني

ava-hishtât [ava-stâ] (**)(impf. subj. act. 3/1)

ل نك راوهستا، ليهر وهستا

ava-janyât [ava-jan] (pot. act. 3/1)

ليډان، کوتان؛ كوشتن^(۱)

ava-kanayen [ava-kan] (***)(pot. act. 3/3)

شهكولان، هلقهنين، كولان

avadha [-] (adv.)

ل ور، ويډهري، ور

avakhnât [ava-jan 2] (impf. subj. act. 3/1)

گهستن، لهقدان، پيقهدان

avainghâ [ava, avangh] (fG)

(*) پيشگر و پاشگر -فه-، پيرهستي ليكدای في: بي، ژ هه مان ره گينه، وه كو: نكفه چو، هرغه
وهره، في كهفت، فيرا چو...

(**) فههيشتن، فهوهستان ژ نهفي پهيفي هاتينه.

(۱) فهزه نين نيكسه ر ژ نهفي پهيفا نافيستاي هاتيه.

(***) پهيفين كان، كاني، كهند و كهندال... گريداى نهفي ره گينه. ره گي (كهن) ل پهيفا گلکهن
نيكسه ر ژي هاتيه وهر گرتن.

avangh [-]

پشتهفانی، هاریکاری، نانہہی (بنیڑہ - عون - ب نرہبی)

avanghe [ava] (G) هاروسا [avangh](D)

پشتهفانی، هاریکاری

avañt [-]

ههروسا، هوسا، وهکو

avaretanām [avaretâ] (f.plG)

تشت، تشتومشت، تشتین بهادار

avasô-xshathrô [avasô-xshathra] (mN)

شاهاتی یا نه ب حهز، شاهی نهدلخواز

avat [ava] (dem. pron.) نهو، نهوان

[avañt] (adv.) هند، نهو، ههرد، فر

avatha [-] (adv.)

هوسا، نهفجا، ل پهی، پیڑا

avathât [-] ()

ههروسا، هوسا، ب فی ناوایی

avavat [avavañt] (nNA)

هنده، نهوقاس^(۱)، نهققاس، وهها، هوسا

avâ [ava] (G)

avâiti [av] (pres. sub. 3/1)

چون، هاتن، نامادهبوون

---

(۱) گلهك و هسا هزر دكهن كو پديفا قاسی و نهوقاس و نهف قاس ژ نرهبی هاتینه وهرگرتن. لی راستی یا وی ههفشکن دگهل quasi یا لاتینی و نرهبان وهرگرتیه. بدلگه ژی نهوه؛ نهف پدیقه ژ quam ب مانا وهکو و si ب مانا ههکهر پیکهاتیه و ههردو ب مانا ههچوهکو، وهکی، نیریکی... دهین. بنیڑه: Merriam-Webster's collegiate dictionary, 11th ed., 2004. quasi-

avām [ava] (fA)

... avā (f.plâ,n.plA)

[avañt] (N) پاشگر - شه، ههروسا، نهو ژى
هنده، نهونده

avāntem [avañt] (A)

هوسا، هنده، نهونده، هندمهزن

ave [ava] (plNA;n.plA)

avi [-] (adv., prep. with A or G)

بو، تاكو، بهر ب، نكفه

avi- (pref.)

پيشگره: ل نك، بهر ب، ف، پپرا، فيرا؛ بهرهفاژى، دژى⁽¹⁾

avi-mithrih [avi-mithri] (N) m.

دژهميتره، دژهميهرك، دژمنى ميتره، سوزشكيين، بييسوز، پهيماناشكيين

avô [avañh] (A)

هاريكارى، پشتهفانى، پاراستن

avô-hvarenanāmca [avô-hvarena] (plG)

كانى، كههنى، ناڤا فهخوارنى (ناڤ-خوارن)

axtica [axti] ^(*) (I) f.

ژان، نيش، نازار، زيان (خهسته، نيشستن)

ahvaretaheca [ahvareta] (nG)

نههندابوون، كييم نهكرن، نهبهردهست⁽²⁾ (ژى نه هاتيه خوارن)

---

(1) ب نهڤى مانا دوماهيى، بى- (بيى) گهلهك نيژيكه. و پهيفال پدى وه كو (بيميهر)ه.

(*) ژبلى ناخ و نوخان پهڤيښ نيشستن و خهسته (نهساخى كهڤتى) كو خهستهخانه ژى هاتيه دارپشتن... گريډايى نهڤى ره گينه.

(2) وا دياره نهڤ پدېقه ب مانا (نه خوارن)ه. نانكو ژى نههاتيه خوارن، نهڤجا كييم نه كويه.

ahvâthre [ahvâthra] (fV)

نەخووش^(۱)، نەشاد، تەناھی ئی نینه

aya [aem] (fi)

ئەفە، ئەف، (ئپ-)

ayanghaênaca [ayanghaêna] (plA)

ئاسنین، ئاسن^(۲)

ayaozhdya [ayaozhdi] (I) f.

ھەرمین، پېسبوون، فریژیکرن، نەپاکی

ayara^(*) [-] (plA)

دانەکی رۆژی، گریڭدایی دەمی رۆژی

ayare [ayar-] (A) n.

وختی رۆژی

ayâthrimâi^(**) [ayâthrema] (D)

ئەیتەرەم: چارەمین گەھەمبار

ayân [ayare] (G, plA)

دیس، ئەو زی، ھەرەسا

[î] (3/3)

چۆن، ھاتن

ayâ [aem] (duG)

ئەفە، ئەفەزی [î]

(۱) ئیک ژ گوھارتین دەنگان ل ناقدرا کوردی و ئافستایی وەرگەرانا (–thr–) بو /س/ ە. وە کو **thri** بوویە سی. و ا دیارە ل فر دەنگی /س/ ژی بوویە /ش/.

(۲) د فارسی دا ناھین بو ئاسن دەیتە گوتن. ھەمان پەیف د کوردی دا بو ئاسنی خام ل کارە.

(* د ئافستایی و ھەمی زمانین ھندوئورپی دا (ئار، یار) ب مانا سال ھاتیە. ل فر بو دەمی رۆژی ھاتیە!!

(**) زەرادەشتیان شەش گەھەمبار ھەنە: ۱ مەدیۆزەریم: ۴۱ رۆژان پاش نەورۆزی. ۲ مەدیۆشیم:

۶۰ رۆژان پستی یا ئیک. ۳ پەیتیشەدیم: پاشی ب ۷۰ رۆژان. ۴ ئەیتەرەم: پاشی ب ۳۰

رۆژان، جەژنا بەرھەمی ئەردیە ژ چاندنی و کەوالی. ۵ مەدیەریم: ۸۰ رۆژان پستی گەھەمبارا

چاری دەیت. ۶ ھەنەسپەتەیدیم: ۷۵ رۆژان ل پاش مەدیەریم دەیت.

Festivals.iloveindia.com/gahambars

ayenî^(*) [i] (sub. 1/1)

چۆن

azâni [az] (imp. act. 3/1))

ئازاكرن، ئازادكرن، بهردان

azâtanâm [azâta] (plG)

نهزاي، نهبووي

azem [-] (N, personal pronoun)

ئەز، من

azhish [azhi] (N) m.

ئەژدەھا، مار، زھا، ئەژدەھار

azhîm (Sg,duA)

azyâ [a- zi] (adj., g. s.) (azi fem.)

پیتدار، بهردار، ئەوا بزیت

â (adv., prep. with A, Abl, G, or L)

ل، بۆ^(۱)، ل نك، ل بهر، ل سەر

â-dim [ta] (mA)

ئەو

â-mananghî [â-manangha] (G) m.

هۆش، هیذا مهژی، هزر، سهرگه رمی، پلان، بهندهوار، شهوقدار، هیژ.

â-tat [â + tat]

ل وی / وی، بۆ وی / وی

âat [-] (adv.)

ئەفجا، ژبه رهندی

âat ýat (adv.)

وهختی، پاشی

âbyî [aem] (plD.Abl)

ئەفان

(* ئینا، ئانی وه کو تیپەر (دەرباز) ى ھات بەرانبەری چۆ- بر نیزیکی ئەفی پەیقییه.

(۱) د کرمانجی دا (ئا، یا) من نیزیکی ئەفی پیربەستییه.

âca [-] (adv.)

ل ور، وئری، ئەو جەهە

âca-nô ()

ل وئریینە

âca-nô jamyât ()

بگەهە مە، دگەل مە بچەمە یان بچفە (nô مە)

âdim [âat] ()

هینگی، پاشی

âfañt

ئافندە، ئافین، تیرئاف؛ دەم؛ ئافاهی یان ئاکنجیبوون

âfritîm [âfriti, â-frî] (f.)

بەرەكەت، پیرۆزی، ئافەری: نەفرین.

âfrînâmi [â-frî] (pres. act. 1/1)

ئەز حەز دكەم، دخوازم، پیرۆز دكەم، ئافەریی ئی دكەم

âfsh [ap] (N)

ئاف

âhitica [âhiti] (I)

پیسکر، هەرماندن، بیروومەتکر، پیساتی، قریژی^(۱)

âhurôish [âhûiri, âhûirya] (G) adj.

ئاهۆراییی، ئاهۆزی، خودایی، خوە تەرخانکری بۆ ئاهۆرای

âi (interj. with V)

وای!، ئۆهۆ!

âish [aem] (pII)

ئەفان، ئەوان

âiti (prep.)

بۆ، ل

âiti (adv.)

نیزیك، ب رەخفە، ل نك

(۱) هەشەری ئەناھیتا بکە ب مانا نەپیس؛ نەقریژی.

âjasat [â-jas] (impf. act. 3/1)

دگه‌هه، گه‌هشتن

(jar: pres. indic. act.)

âmruyê [â-mrû] (pres. mid. 1/1)

هیفی کرن، چه‌زکرن، هاریکاری خواستن، هیفی ژئ کرن

âpa [ap] (duNA)

نأف

âperetish [âpereti] (N)

که‌فارهت، پیش‌گونه‌هانقه

âpô [ap] (G, plNAV)

نأف

ârmaitê [ârmaiti] (V) f.

نارمه‌یتی؛ ئیکه ژ ئه‌میشا سپه‌نتایان، ئه‌مه‌گذاری، خوه بو‌ته‌رخانکرن، هرزراست

âs [ah] ()

âsna [-]

نه‌به‌ز، خانه‌دان، سروشتی، خوه‌پرستی

âstâraitî [â-stâr-] (caus. v.)

گونه‌هبارکرن، به‌رگونه‌هکرن، بناسکرن

âstâya [â-stâ] (2/1)

راوه‌ستان، هلوه‌ستان

âste [âh, âñh] (3/1)

راوه‌ستا، وه‌ستا، بی‌نقه‌دان، به‌رده‌وامکرن، په‌یت روونشتن

âstryeiti [â-star] ()

سترککرن، پی‌نقه‌کرن، پی‌نقه‌نووساندن

âsyangha [âsyangh] (duG)

بله‌زتر، له‌زگینتر، خوه‌شروتر

âtar [-] m.

ئاگر، ئاتەر: يەزەتتى ل ئاگرى سەمیان

âtre-saokanãm [âtre-saoka] (plG)

پەلئ ئاگرى، پەرەنگ^(۱)

âtrem [âtar] (A)

ئاگر

ât [âat] (adv.)

فیرە، ل ھەرە، ب ئەفى ئاوايى

âthraêca [âtar] (D)

âthrava [âthravan] (N) m.

ئاگرفان: مەلایى زەرادەشتیان

âthrãmca [âtar] (plG)

ئاگر- ئو

âthritîm [âthritya] (A)

سېجاران، سېتک

âthrô [âtar] (G)

ئاگر

âthwyânôish [âthwyâni] (G)

ئاتفیانى: ژ بنەمالا ئاتفیان

âvaêdhayamahî (1/3)

پیشکیش دکەم، دکەم دیارى، ددەمى

âxshti

ئاشتى، بېکھاتن، ئاشتبوون، ھەفالىنى

âya [aem] (fl)

ئەف، ئەفە، ئەمە، (ئې-)

âyapta [-] n.

دیارى، خیر، سامان، پیرۆزباھى

---

(۱) مانا دەقودەق خیرا ئاگرىه.

âyese [â-ýas] (1/1)

هه‌زكرن، فَييان، خواستن، هه‌وجه‌بوون

âzaiñti [zan-2] f.

زانين، تيگه‌هشتن، تيگه‌هانندن

âzâiti ()

âzâtayâ [âzâta] (fG)

ئازاد، سه‌ريه‌ست، ماله‌زن، خانه‌دان

âzûitishca [âzûiti] () f.

پ، گه‌له‌ك، زۆر، قه‌له‌و، زه‌نگيني

ângħa [ah] (3/1)

بوون، هه‌بوون

ângħânô [âh, âñh] (1/1, cl. 2)

روونشتن، دانيشتن، نه‌ي، كه‌فتنه چلخاني يان خه‌لوي، خوه فه‌ده‌ركرن بو خوارنا
سماتي. (بنپره) Skt. asana ده‌ف، روو

ângħât [ah] (3/1)

بوون، هه‌بوون

ângħâm [aem] (f.plG)

ئه‌فه، ئه‌و

[ah] (3/3) بوون، هه‌بوون

B b

baêshaza [-] (L, p1A) n.

دهرمان، چاره، فهژین، چاره‌کهر، دختور، پزیشک، ساخلمی، ساخی، خوهشی

baêshazya [-] (N,plNA)

چاره‌کرن، ساخکرن، ساخلم

baêvare [-] (p1A)

دهه هزار

baêvare-cashmanem [baêvare-cashman] (A)

دهه هزار چاف (ی)

baêvare-spasanô [baêvare-spasana] (mN)

دهه هزار جه‌هسووس

baêvarekhnâi [baêvarekhna] (D)

دهه هزار جار

baêvân [baêvare] (p1A)

دهه هزار

bakhâm^(*) [bakha-2] (nA)

پرت، کهرت، پارچه، بههر، پشک، دیاری، خه‌لات

bakhem^(**) [bakha-1] (mA)

خودا، هیژا خودایی، دابه‌شکهر، پشککهر

(*) نه‌فه هه‌فتوخوا پشک، بهش، به‌خشه.

(**) هزر بو هندی دچت کو نه‌فه به‌خه و به‌گه ب مانا خودان، ژیدهری په‌یفا به‌گن. لی ب دیتنا من نه‌فه به‌خه ژیدهری باخوی یه. ب مانا خودانی گوندی.

bakhô-baxtem [bakhô-baxta] (A)

خودیدا، خودای به خشیه

baodhangh [-] n.

هوشیاری، ناگهه، تیگه هشتن

baodhô [baodha] (nNA) m.

بیهن، بون، گولاف، له وهنته

baodhô-varshatahe [baodhô-varshata] (G) n.

دلخواز هاتیه کرن، ب دهست هاتیه کرن

baoidhi [-] (nA,IL) m.

بیهن، بون، گولاف، له وهنته

bar^(*) [-] (v. rt. cl. 1)

برن^(۱)، راکرن، هلگرتن

bareñti [bar-3?] (3/3) (impersonal v.)

بارۆقه^(۲)، هورهب، باهۆز (بارین)

baresma [baresman] (A) n.

به ریسمه ن: د کۆکا خوه دا چیلکین دارهنارینه ل شه هیانین دینی بکار دهاتن.

baresmanîm [baresmanya] (A)

به ریسمه نی

baresmân [baresman] ()

بنیره baresma

bareshna [bareshnu] (I)

کۆپ (ئ جیای)، گوپیتک، کومت، سهر، بلندترین پرت (بهرز، بهل)

(*) بهر د کوردیدا ب چند ئاوايان ل کاره، وه کو: ۱ ره گئی برنی. ۲ بو هاتن. وه کو روح هاته بهر، جلك کرنه بهر خوه. پاشگری ره گئی — بهر د پدیفقا پیغهمبهردا پتر نیریکی ئدقی ماناییه ژ یا برنی. ۳ ههقیه ندا دریزی: بهری پاتهی، بهری سینگی مروژی. ۴ بهره هی یا جهی و ده می: دانه بهر، بهری. ۵ ل ره خ یان ل ته نشت: سه ری خوه دانه بهر سه ری وی. ۶ ئالی پی شیی ژ هدر تشته کی.

(۱) هه مان ره گ ب مانایه کا که قنتر د پدیفقا پیغهمبهردا دهیته دیتن. ههروه سا پدیفقین بار و برن ژ هه مان ره گینه.

(۲) بارین و باران هه فتوخیین ئدقی پدیفقینه.

barethrišva [barethri] (pL) f.

دايك، ماك، بهردار (ئەوا زارۆكان ل مابچووکی هلدگرت)

barezahi [barezangh] (L) n.

بلنداهی، چیا

barezayâ [barezâ] (G) f.

بلنداهی (یا)، چیا

barezimanâm [barez] (pLG)

بلند، بهرز^(۱)

barezishta [-](super. adj.)

بهرزترین، بلندترین، هەری بلند

barôit [bar] (opt. act. 3/1)

bastem [basta] (A)

بهستی، بهنده، گریدای، زیندانی، گرتی

bavaiñti [bû] (pres. act. 3/3)

دیاربوون، بوون

baxsheñti [baxsh] (vb. cl. 1. 3/3)

بهخشین، دان، خهلاتکرن، دابهشکرن، لیبۆرین

bâ [-]

(نامرازی ب هیزکرنی strengthening particle)

بیگومان، ب راستی، ب دروستی

---

(۱) ئێك ژ وهرگوهاستین دهنگان ل نافهرا ئافیستایی و کوردی دا، وهرگوهاستنا برا (-رز-) بۆ دهنگی /ل/ه. ههکه ئهقی دهستووری لسه بهل و بلند راهین دێ دیار بت، ههردو ژ ههمان رهگی ئافیستایی هاتینه. بهرز<بهل و پاشی دگهل زیده کرنا پاشگر -نده بلند ژێ دروست بوویه. تشتی گرنگژ ئهوه" ئەم دکارین بهرهفاژ هزر بکهین، ئانکو په یقه کا ئافیستایی ب ریکا پاشفه گهرا ندنی دروست بکهین: بلند> بهلنده> بهرزنده> بهرز ههنت.

... bâdha (adv.)

هه رجار، هه ردهم

bâgem [bâga] (NA)

بهخت، بههر، پشك، سامان

bâmîm [bâmÿa] (nNA,mA)

شهوق، تهیسیین، برسقین

bâzvô [bâzû] (duG)

دهست، باسك، بازو

bereja [-](I) m.

پیرۆزکرن، دوعا بۆ کرن، بهرهکته، ههز، داخوازی، باج (یا دینی)

berejyâi [berejya] (D) n.

بیرژییا: یهزهتی هیقیان ب جه دئینت یان گهنمۆکی هشین دکته.

berexdhâm [berexdha] (fA)

ههژی، قهدرگران، خوشتقی، بههادر، تشتی دل تی

berezaite [barez-1] (D)

بلندبوون، وهرارکرن، بلند، گر، بهرز

berezañt [-](ptcpl. of barz-)

بلند، گر، مهزن، بهرز⁽¹⁾

berezô [berez] (mG)

بلند، گر، مهزن، بهرز

[bereza] (mN)

---

(1) وهکو دیار، وهارارا زمانان لسهه هندهك بنهمایان رووددهت. ئیک ژ گرنگترین بنهمایان وهرگوهاستنا دهنگانه. ئەڤ وهرگوهاستنه ژبلی بویهرهکا میژووییه، موهر و نیشانا زار و زمانانه. ئەڤ پهیقه (بهرز) دشیته ئەڤی راستیی بۆ مه ئاشکرا بکته: ههبوونا پهیقا بهرز دگهل بهل و بلند، ههکهر نههاتیه خواستن یان فهژیانندن. نیشانا دو کۆمیین جودایه ل واری وهارارا زمانی. ههروهسا، ئەم دکارین ئەڤی پهیقی و پاشگری (هنت) بۆ دارپشتنا ناڤی بکهری یان سیفهتان بکاربینن، و ناوایی پهیدابوونا بلند ژ بهرهزهنت بی شروڤه بکهن.

bish [-] (adv.)

دوچار، دوباره، جۆت^(۱)؛ دەرمان

bishâmrûta [-](pIN)

فەگپران، دوبارەگۆتن: دوبارگۆتنا پەیفین پیرۆز.

bishazyât [bishaz] (pres. ?)

چارەکرن، دەرمانکرن، ساخکرن

bitîm^(*) [bitya] (ord. num. A)

دووهم، نومره دو

bun [bû] (Aor. act. 3/3)

دی بت

bû [-](v. rt.)

بوون

bûshyâsta [-](fNA)

بۆشیاسته: دیو یان ئەجنی مژوولکرنی، تەنبەل

bvat [bû] (Aor. act. 3/1)

بوون

---

(۱) وا دیاره ئەقی پەیفی وەراره کا وه کو ئیک ل جیهانا زمانین هندئۆرۆپی هەبوویه. د زمانی ئنگلیزی دا **bi-** ژ لاتینی وەرگریه و ئەفه هەفبەندی پیشگر **twi-** یه. ئەقی هەفبەری **tva** یا ئاقیستایی بکه. وا دیاره ل هەردو وارگهان... دو فۆرم پەیدا بووینە: ئیکی دەنگی /ت/ پاراستیه و دو و تو ژ پەیدا بووینە و یا دی دەنگی /ت/ ژ دەستدایه و سیمقاولی /و، ڤ/ وەرگه رایه /ب/.

(*) نهۆ **bi-** وه کو پیشگر د زمانین ئۆرۆپی دا، ب مانا جۆت، ل کاره.

C c

-ca (encl. conj.)

ئو، و

caêcastahe [caêcasta] (G) m.

چېچەستە: نافى گۆلەكئىيە.

cakana [kan] (3/1)

ئەفاندن، حەزۇرئىكرن، فئىيان

caretu^(*) -drâjô [caretu-drâjangh] (A)

دراز يان بازا جريدانى، دريژاھى يا ھاژۇتنى

cashman [-] n.

چاڧ^(۱)، چەھڧ

cathru [-]

چار^(۲)، چوار. بئىرە cathware

cathru-cashmem [cathru-cashma] (A)

چارچاڧ؛ كووچكى چارچاڧ^(۳)، ئانكو سەگى دو پنى ل ھنداڧ چاڧئىن وى.

(*) دبت، چەرا پەزى ژ ئەڧى ھايت چونكى چەرە بەس بو خوارنا پەزى ل دەرڧە (دگەل گەرانی) بكار دەيت. بو پەزى گرئىدايى يان ل ناڧ گزڧى بكار ناھيت. ھەرەسا پەيڧا گەر و جريدانى و پەيڧا ئەرەبى (جرى) ژ ھەمان رەگينە. پەيڧەك دى د كرمانجى دا ھەيە بو گەرانا بى نارمانج ل كارە: چەورين. نو دىيژنە ئەوا/ ئەوى دچەورت، چەورەك.

(۱) تىشتى خوسەسەريە كى ددەتە زمانى كوردى ھەڧبەرى يا دەنگى /ڧ/ د زمانى كوردى دا بەرانبەر /م/ د زمانى ئاڧئىستايى و فارسى دا يە.

(۲) ل ڧر برا (-thr-) نەبوويە /س/. دبت ژبەر دەنگين پيشتر بت يان cathware پەيڧا بئە كۆك بت.

(۳) دىيژنە گيانەوهرى پئىك ل ئەنى يا وى چال.

cathru-gaoshem [cathru-gaosha] (mA)

چارگوشه، چارگوو، چارسوو؛ چاردهر یان چارپان (بیّن شههرهکی وهکو نمونه)

cathrushâmrûta [-](m.plN)

چاربارهگوتن: بهیفین چار جاران بهینه فهگپران

cathrushanâm [cathrusha] (pIG)

چار دیوار، چار تهنشت، چار روو، رهخ

cathware [-](card. num.)

چار، چوار

ci [-](v. rt. cl. 3)

سزادان، کهفارهت بو کرن

ci [-]

کی؟، کی؟، چی؟ (interrogative pron.)

کیشک، ههرکهس، ههرچی (indef. pron.)

cinasti [cit] (pres. act. 3/1)

هزرکرن، پیژانین، زانین، ناگههداربوون، لبر چاف راگرتن

para ... cinasti [para-cit] (3/1)

پیژانین، ژئ زانین، لبر چاف راگرتن، هزرکرن

cinman [-]n.

نهفین، هز، بهندواری

cinvatô [cinvañt] (N)

چینهفند، چینهفد، چینهفت: سیرات د زهردهشتی دا، سزادان یان سزا لیکن

cinvat-peretûm [cinvat-peretu] (A)

پرا چینهفند^(۱): پرا ل نافهرا ئهردی و ئاسمانی، کو کهسین باش ب سانههی لی دهریاز

دبن و خراب ژئ دکهفنه دۆژههی

---

(۱) ههمان تیگهه ب نافئ پرا سیراتی (ع. الصراط المستقیم) د نیسلامی دا ههیه. ههلبهت کوردان نیف ب نیف گونجاندیه: پر ژ زهرادهشتی و سیرات ژ ئهروی وهرگریه. ب گۆرهی ئهفسانی ئهفه پره که ل نافهرا ئهردی و ئاسمانی، ل هنداف دۆژههی یه... پاش مرنئ ههرکهس تپرا دبورت. بین پاک و ناهورایی دهریاز دبن و بین خراب و ئههرهمنی تپدا دکهفنه ناف دۆژههی.

ب لیفکرین دی ژئ ههیه، وهکو: **cinvar, cinvat**

cistâ [-] f.

بیناهی، زانین، شههره زایی: یه زهتی سه میان ل زانستین دینی

cisti = cistâ (k184)

cish [ci]

کی؟، کی؟، چی؟ (N) (interr. pron.)

کیشک، هه رکهس، هه رچی (indef. pron.)

-cit (encl. particle giving indefinite force)

(نالافه کی نه نکلیتیکه هیزه کا بیسینور دگه هینت) راست، هه فسهنگ، بخوه، ههروه سا
(هه فبهری پیشگرین کوردی: را، ههف و بخوه بکه)

cit [ci] (nN)

citha [cithâ] (N) f.

سزا، جزا

cithîm [cithi] (A) f.

سزادان، جزاکرن

cithra [-](mn.plN) (adj.) (substantive) n.

کیله دار (مهزهه)، دیار، ناشکرا، بهرچاف، چه ره؛ کیله هی، دهره هی، ناشکرای، روهنی،
روو؛ توخم، نفس، دووندهه، بنه مال، خیزان، توف، ژیدهر، تیژک؛ مههک، مهه بیران

cîm [ci] (A)

کی؟، کی؟، چی؟ (interr. pron.)

کیشک، هه رکهس، هه رچی (indef. pron.)

cvañt [-](adv.)

چه ند؟ چقاس؟

...cvat (nA)

چه ند، چقاس

D d

dadat [dâ-2] (subj. 3/1)

چی دکه، دئافرینه، دادنه، ددهیی

dadhâiti [dâ-1] (pres. indic. act. 3/1)

دده، دبه‌خشه

dadhvañh [-] m.

ئافرند، ده‌هنده (ژ دان)، چیکەر، مه‌ها دهه ل حسیبا زمراده‌شتیی، رۆژا ۱۵ ژ هەر مه‌هی

daenyâ [daênâ]^(*) (G) f.

دین، بۆچونا دینی، ئایین، باوهری، هه‌لوه‌ست، ئاگه‌ه، زانین، دیتن

daêum [daêva]^(**) (A) m.

دهیقه، خودا، دیو یان زرخودا (خودافه‌ندین ز)، ئبلیس

daêvayasnanâm [daêvayasna] (plG) m.

دهیقه- یان دیوپه‌ریس

daêvayâzô [daêvayâz]^(***) (N, pl.NA) m.

دهیقه یان دیوپه‌ریس

(*) ئەڤ په‌یقه ده‌ربازی زمانی ئه‌ره‌بی ژ ی بوویه.

(**) ئەڤه ئیک ژ په‌یقین ستوونه ده‌می زمانین هندئۆرۆبی دا. د کۆکا خوه دا، ب مانا خودا بکار هاتیه و هیشتا ل هندهک زمانان ب هه‌مان مانایی ل کاره. ل د زمانین ئیرانی دا (وا دیاره ژ بهر باندۆرا زه‌راده‌شتیی) ئەڤی په‌یقی وەرگه‌رانه کا ۱۸۰ نومه‌یی ستانديه و بۆ هیزین خراب بکار هاتیه. ل د هه‌می زمانین دی ب مانا خودا یان ئاسمانی بکار هاتیه. بنیره: سانسکریتی **deva** لاتینی **divus, deus** گریکی **theos, dios** و **zeus** سه‌رۆکی ئەنجومه‌نی خودایان ل نه‌فسانه‌یین گریکان.

(***) ئەڤ (پاز) ه وه‌کو ره‌گی خواستن (خواز) و جه‌ز ده‌یتنه به‌رچاڤ.

daêvi [daêvî] (N) f.

دهیښی، دیوی، دیوا می

daêvô [daêva] (N)

دیو

daêvô-dâtem [daêvô-dâta] (A) m.n.

دهیښه‌دا (لسهر کیشا خودیدا)، پهیره‌وین دهیښه

dahâkem [dahâka] (A)

گهستن، پیښه‌دان؛ (نهژ) دهها، زورداري نه‌فسانه‌یی

dahma [-](fnNI, m.plN)

باش، قهنج، دیندار، په‌روه‌ری

dah'yunãm [dah'yu]^(*) (f.plG) (dainghu)

وهلات، خهلك، نه‌رد، ده‌فهر

dainghâvô [dainghu] (plNA) f.

وهلات، دنیا، نه‌رد(هه‌قبه‌ری dah'yu بکه)

dainghu-frâdhanãm [dainghu-frâdhana] (A) f.

پشتگری یا وهلاتی

dainghubyô [dainghu] (plD)

وهلاتان، جهان

dainghupaitish [dainghu-paiti]^(**) (N) m.

ده‌فهردار، ده‌فهرپاریز، وهلاتپاریز

daithyât [dâ? dâitya?] ()

danghêush [dainghu] ()

dar- (v. rt. cl. 1, 10)

دیران، پاراستن

vî: دهر‌بازکران

(vn); دراندن

(*) د سوران‌ی و زارین ژیری دا، هیښتا لادی و دی بمانا گوندل کارن.

(**) د نافیستای دا په‌یتی و پاشی پات- پاتی ل شوونا پاریز بکار هاتینه.

darekhayâ [darekha] (fG)

دریژ

darekhô-gava [-](fNA)

دهستی دریژ^(۱)، تهنه‌ل

darethrâi [darethra] (D) n.

قایم گرتن، پشتگیری، پشته‌فانی

darshi-draosh [darshi-dru] (mG)

چیف مه‌زن، چیفوه‌شه‌ک

dasa [dasan] (m.pl.NA)

په‌رتال، متا؛ دهه (nA)

dasta [dâ] (imp. act. 2/3)

dasvare [-](NA) n.

ته‌نا، ته‌ناهی، خوشی

dashina [-] (I)

راست، نالی راستی (به‌رانبه‌ر چه‌پ)

dathat [dâ-2] (impf. act. 3/3)[dâ-1] (impf. act. 1/1) (pres. indic. act. 3/1)

dathushô [dadhvañh] (G) m.

ئافرنده، چیکه‌ر

davata [du] (imp. mid. 3/1)

ئاخفتن ل دؤر تشتین خراب

daxma [-](plA) m.

ده‌خمه: گۆره‌ناوسکا مریان لی درازینن

daxshtem [daxshta] (nN)

په‌ل، په‌رهنگ، داخ، دروو، درؤف، نیشان، به‌رچاڤ

---

(۱) وا دیاره په‌یفا نافیستایی ژ دریژ و گاڤ پیکه‌تیه (گافدریژ).

dayât [dâ] ()

dazdi-mê (imp. act. 2/1)

dazdâ [dazda] (plN) n.

دیاری

Dâ [-]

1; (v. rt., cl. 3) دان، به‌خشین

2; (v. rt.) چپکرن، ئافراندن، دانان، پیدان

3; (v. rt.) زانین، هزرکرن

4; (v. rt.) گرتن، دەرگهه دادان، دەرگهه پیقه‌دان

5; زانا، هوشمهند

dâh'yumâica [dâh'yuma] (D)

دهفهری، داهیۆمه: یه‌زهتی سه‌میانی وه‌لاتی

dâidî [dâ] (imp. act. 2/1)

dâiti [-](I) f.

دان، به‌خشین

dâitîm^(*) [dâitya] (A, nA)

ره‌وا، دروست، گونجای، قانونی، نافی رۆباره‌کیه

[dâiti]

راوه‌ستاندن

dâityô-gâtush [dâityô-gâtu] (N)

یا/ یی ئیکیه، ل جهی دروسته

dâmabyô [dâman] (pl.D.Abl)

دنیا، جه، وار، بوونه‌وهر

(*) په‌یفا داد ژ نه‌فی په‌یدا برویه.

dâmi^(*) [-]

بوونهوهر، ئافرنده، دههنده

dârayat [dar] (impf. act. 3/1)

ههیین، راگرتن، پشتگیری

dâta [dâtar] (mN)

دههنده، دههین، ئافرنده، چیکهر، قانون، یاسا

[dâta] (I, nplN, fN)

دایی، پیشکیشگری، چیکری، ئافراندی، بریار، دادی، قانون، یاسا، دادوهر

dâtâish [dâta] (plI)

dât [dâ-1, dâ-2] (Aor. 3/1)

dâthra [-](plN) n.

دیاری، بهخشیش

dâthrish [dâthri] (N) f.

بهخشنده، دههین، خیرکهرامی

dâyata [dâ-2] (pot. 2/3, ben. 2/3)

[dâ-1] (pot. 2/3)

Dâm^(**) [dâ-5] (mA)

زانا، شههرزا، زانین

dâma [dâman] (NA, duA)

dâmi [-](IV) ? m.

ئافرنده، چیکهر

dân [dâ-2] (3/3); (impf. act. 3/3)

پشتگیری، دان، هاریکرن

(*) د ئهدهبی که فندا په یفا دام و دهد بۆ جاندهوران بکار هاتیه.

(**) هه کهر ئهم دام- زانین هه فبهری دامهن- زه فی بکهین دبت دهستوره کا دهنگوهارپنتی دیار ببت: د/ ل پیشیا په یفین ئافستای هه فبهری /ز/ ل په یفین کوردی.

[dâ-1] (Aor. 3/3)

dāstvām [dāstvâ] (A) f.

زانين، زانست، ئاگه‌هدارى

dâ [dâ-2] (aor. act. 2/1)

[dâ-1] (Aor. 2/1)

demânê [demâna] (L) n.

خانى، مال، خان و مان (فۆرمه‌كى nmâna يه)

dim [ta] (encl. pers. pron. mA)

ئه‌وى

disyât [dis] (impf. subj. act. 3/1, cl. 4,10)

دهست‌نیشان‌كرن، نيشادان

dishti [-] f.

تل، تېل، ئه‌نگوشت، په‌نجه

diwzhat [diwzha] (Abl)

خاپ، فيل، فيلبازى، منافقى

dî- [-](v. rt.)

ديتن، هزركرن، نيشادان (رهگ -دى-)

dîsh [ta] (plA)

dôithra [-]n.

چاف، ديده

draonô [draona] (A) n.

زاد، خوارن، زادى خيړى، سمات

drâjô [drâjangh] (A) n.

دريژى، دوّم

dregvañtem [dregvañt] (A)

زيانبه‌خش، بيدين يان ئبليس، دره‌وين

dreñjayôish [dreñj] (pot. act. 2/1)

نمىمىكرن، پىستىپىستىكرن، بۇ خوه يان ب دىنگىكى نزم ئاخىقتن

drikhubyô [drikhu] (plD)

سۆفى، ھەزار، ھەوجە، نەدىر

druj [-] f.

درەو، درۆ، درەوین، خاپ، دژ

drvañtem [drvañt] = [dregvañt] (StdAv A)

زىانبەخش، بىدىن يان ئىلىس، درەوین

drvatâtem [drvatât] (A) f.

ساخى، ساخلىمى، لەشخوشى

drvatâm [drvañt] (m.plG)

درەوین

drvâspa [drvâspâ] f.

درفەسپا: بەزەتەكا مېيە (gâush)

drvâ [drvañt] (mN)

درەوین

dukhdha [duxdhar] (N) f.

دۆت^(۱)، كەچ

dushmainyunâm [dush-mainyu] (plG) m.

دژمن، ھىزىخراپ

dushmataca [dushmata] (plA) n.

ھىزا خراپ

duye [dva] (f.duA)

---

(۱) ئەفە زى رەگەكى گىرنگى ھىندئۆرۆپىيە، ھەكەرچى ل سەرانىسەرى كوردستانى كىچ "كەچ جەپى" وى گرتىپە، لى ھىشتا ل ھىندەك دەفەرین فەدەر مایە و ب فورمى لىكداى د كىرمانجى دا دەپتە دىتن، وەك: دۆتەم، دۆتەمىر. ھەشەرى (دختر) فارسى و daughter ئىنگىلىزى بىكە.

duzhda [duzhdâ] (mV)

خرابکار، فیلپاز

duzhûxtaca [duzhûxta] (plA)

دژ ناخفتن، گۆتن یان پهیفا خراب

duzhvacanghō [duzhvacangh] (G, plNA)

دژبیژی، ناخفتنا خراب

duzhvarshtaca [duzhvarshta] (plA) n

کاری خراب، کاری دژین

dûraêpârayâ [dûraêpâra] (fG)

دووردراز، دهربازبوون دووره

dûraosha [-](V)

ژانکوژ، دوورکرناییشی (دوور- نییش)

dûrât [dûra] (Adv. Abl)

دوور، ژ دوور

dva [-] (num. duNA)

دو

dvara [-] n.

دەر، دەرگهه

dvāsaiti [dvās] (pres. act. 3/1)

بهز، غار، رهف

E e

erenâvi [ar] (3/1 pass. aor.)

چۆن^(۱)، گههشتن، گههشتی، بدهست ئیخستن، راستچۆن

eresh [-] (n.plA)

راستی، دروستی، راست، دروست، راستگوویی

... eresh-môî ()

راست (بیژه) من

eresh-vacâ^(*) [eresh-vacangh] (N)

راستگوۆ، راستییژ

erethê [-] (fG)

راستی، راستگوویی، ئهرهتی: نافی یهزهتی سهمیانه

erezatem [erezata] (n(N)A)

زیف

erezu [-]

راست، راستوراست

... erezvô (V) (G)

راست، دروست؛ تل، تیل، ئهنگوشت، پهنجه.

everezike [everezika] (fV)

بهتال، تهنهبل، بیهیز، خافوله، نهتوان، پووج

---

(۱) ئهرهش، دبت پتر نیژیکی ئیریش و هههشه و (هههه) بت ژ راست (ئهو تی نهبت، -ست، پاشگر بت).

(* ل ئهقی پهیفا لیکدای، هیشتا د زمانی کوردی دا مانا و فورمی دارپشتنی ژی، وه کو خواهه پارستی، ماینه.

F f

ferashôtema [-]n.

هەری پشتهفان، پڕ پشتگیر، پڕ هاندمر

ferâ [fra]^(*) (adv.)

بەر، پێش، بۆ، زێدە، پڕ، فرە؛ درێژودرێژ، دەر ژ، فر^(۱)

ferâ vê râhî

پێشکێشی تە، بۆ تە

fra- (pref. & adv.)

پێشدا، ژ فر پێدا، پێهەل

fra-stu [e] (v. rt.)

پەسندان، مەزن راگرتن، سەرفەرەزاکرن

frabaraiti [fra-bar] (pres. act. 3/1)

هەلگرتن، ئینان، بکارئینان، راگرن

... frabarôish (pot. act. 2/1)

برن، بکارئینان

frabdem [frabda] (A)

پێ، سەرپێ

(*) دبت ئەف پەیفە ب چەند تەرزەن هاتبە گۆتن داكو ئەفان هەمی مانایان بگەهیت!! (فرە، فرا، فەر، فەرا، فرا، فرە،...) دبت لیکۆلینەك ل پەیفین ئەف پەیفە دگەل ئەفی ئاشکرا بکەت، وەکو: فەراشین، پڕ، بەری، پەڕین، فر، فەرزەدە، فەرزین، فەر،...

(۱) د کرمانجی دا پەیفە فر (/ف/ ژ کەپی) نە وەکو فرا فرینێ، ب مانا ژیکدوور هەیه. ژێك فر بکە: ژیکجودا بکە، فر دانه: ژیکدوور دانه ئانکو دووریەکی بێخە ناڤهەری.

fraca ()

زېده، پر، فره

[fra + ca]

نو ژ فر بېهه

... fraca...stuye

پهسن، فهپر

fradatha [-] n.

وهرار، زېده، گهشبوون

fradathaiti [fra-dâ] (pres. act. 3/1)

دان، زېدهكرن، ئافراندن، دانان

fradathâi [fradatha] (NAD)

وهرار، زېده، گهشبوون

fraêshtem [fraêshta] (A)

ل پيش، ئيکه مين، سهر، مهزن

fraêshyâmahî [fra-ish] (pres. act. 1/3)

بيقه دميين، ژى دخوازن، پال ددهن

fragâthremca [fragâthra] (A) n.

سترين، گوتن، لورانندن

frajasaiti [fra-jas] (pres. act. 3/1)

پيشداچون، نيزيكبوون؛ زمياندن، پيرك، داپيرك

frakârayôish [fra-kar] (pot. act. 2/1)

گغل ل دؤركرن، چمك ل دؤر چيكرن، كهمهركرن

framarethremca [framarethra] (A) n.

گوتن، لورانندن، ئينانه بير، هاتنه بير

framarezaiti [fra-marez] (pres. act. 3/1)

پاکژكرن، مالستن، مالين

framraomi [fra-mrû] (pres. act. 1/1)

ئاخفتن، گازيكرن، راگه هاندن، گازندهكرن

frangrase [frangrasyan] (N) m.

فرهنگرهسيان: شاهى تۇرانى

franguharât [fra-hvar] (subj. 3/1)

خوارن، فِه خوارن

fraoret (indecl.)

دورههیکرن، راگه هاندن، ئاشکراکرنا باوهریی، بزارتن، چه زکرن، دان پیان، ب باوهری

fraourvaêshtrimâi [fraourvaêshtrima] (D)

هافینی ب دوماهی دهینت، پشته فان، پشتگیر

frapithwô [frapitu]^(*) (L) m.

زیدههی، گهلهکی، مشه، پر، زاف

frasastayaêca [frasasti] (D) f.

(دبت ب مانا نفیژ یان دو عابت، وهکی fraseto داخوازی یان هیثیکرن بت)

پهسن، سهرفه رازی، ئاموژگاری، فیکرکرن، دهرس، ناف (نافیانگ)، رازیوون

frasnayeni [fra-snâ] (imp. act. 1/1) (k541)

دی پاکژکه م، دی مالم، دی فافیرم

frasraothremca [frasraothra] (A) n.

سترین، تننکرن، لورانن

frasrâvaya [fra-sru]

سترین، گوتن

frastairyât [fra-star] (pot. act. 3/1)

بهربه لافکرنا بهریسمه، بهستن، گریدان

frastareñti ()

frastareta [-](past part. Adj.)

بهریسمه نا به لافهگری، دابه شکری

frastavanô [fra-stu] (pres. part. mid. mN)

پهسندان، قه درگرتن، مه زکرن

frasteretât [frastareta] (n.Abl)

(*) دبت پیت ب مانا بهرکهت و بهرداری د نهئی پهیفی دا بت.

frasha [-] (I)

بالهته، تازه، نوو، نووگههشتی

frashô-carethrâm [frashô-caretar] (plG)

خورتکهری (نووکرنا جیهانی)

frastuye [fra-stu] (pres. mid. 1/1)

پهسنان ددهم، قهدری دگرم

fratacaiti [fra-tac] (pres. act. 3/1)

پیشداچون، ژورداجون

fratemem [fratema] (ord. num. A) m. superl

ههری پیش، گهلهک بلند، گوپیتک، سهر، سهروهر

frateresaiti [fra-tares] (pres. act. 3/1)

لهرزین

fravaocâma [fra-vac] (impf. act. 1/3)

رادگههینین، دبیژین

fravarâne [fra-var] (imp. mid. 1/1)

باوهری، ئاشکراکرنا باوهری

fravarshita [fra-varez] (past. part. n.plA)

خوه ژئ پاراستن، نهکرن، خوه ژئ زربههرکرن

fravashi [e] f.

فرهفاشی^(۱): جان یان فریشتهیی زیرهفان و چافدی

fravaxshyâ [fra-vaxsh] (subj. 1/1)

فهه به لافه بکهه، رایگههینم، پهخشکرن، وهراکرن، مهزنبوون

fravazaite [fra-vaz] (pres. mid. 3/1)

چون (فهزبهزین/ بازدان)

---

(۱) ب ناڤی ئهرده فرهفاش (چافدیژین پیرۆز) ژئ نافدارن. هههکسهکی ل ژبانی ئهرده فرهفاشهک ههیه چافدیژی لی دکهت. د کۆکا خوه دا ئهفانه زیرهفان بههشتیه لی هاتینه سههئهدی بۆ چافدیژی یا خودانباوهری هاریکاری بخوازن تهرخانکرینه. ب گۆرهی زهرادهشتی ههکهه ئهف فریشته نهبن، درۆژی چهپهل دی ههمی مرۆف و جانوههوان کۆرت.

fravâkâi [fravâka] (D)

گوٽن، ناموژگاری، شیرمت n. راگه‌هاندن، فه‌گیپران

fraxshne [fraxshan] (L) n.

وهرار، هشینبوون

fraxshni [fraxshnin] (L)

پیشبینی، پیشزانی، وهرار

frayân [frâ]^(*) (subj. 3/3)

چوٽن، لفین، گه‌پران

frazâbaodhanghem [frazâ-baodha] (A)

ژ خوه چوٽن، مه‌ستبوون، گیژبوون

frâ (adv. & pref.)

پیشین، بهر، پیشدا، فر (ژی‌کجودا)

frâ-mê ()

frâ-mrû [-] (v. rt.)

نیشادان، فی‌رکرن

frâ-tê ()

frâ-vâ ()

frâ-zî ()

frâdat-fshave [frâdat-fshu] (D) m.

فهرادمت- فشه‌فی: (یه‌زمت) ئی نارامیی دده‌ته گیانه‌وه‌ران

frâdat-gaêtha [-]

پیشدا برنا جیهانی، گه‌شادکرنا جیهانی

frâdat-vîra [-] m.

می‌ران شاد و سه‌رفه‌راز دکه‌ت، فهرادمت فیره: نافی یه‌زه‌ته‌کیه

(*) فرین و پهرین ب مانا دهر بازبوون، دبت ژ نه‌فی پهیفی بن.

frâdat-vîspâm-hujyâiti [-] f.

دانا پیدفییښ ژینی، فهادت فیسپام هوژیتهیتی: فریشتهیی سه میان ل نه فی نه رکی
frâdh [-] (vb. rt. cl. 1)

زیده کرن، پیشدا برن، گه شکر

frâkereñtat [fra-kareñt] (3/1)

نه نافراندن، هه رافتن، گه شبوون، هلبوون

frâmraot [fra-mrû] (impf. act. 3/1)

راگه هاندن، ناشکرا کرن

frâshmish [frâshmi] (N)

گه شبوون، هلبوون، برسقین

frâshmô-dâitîm [frâshmô-dâiti] (A) f.

هه نگوو، مه غرب، نیکه مین چاریکا شه فی

frâshnaoiti [fra-ash] (3/1) pres.

راهیلان، کر نه غار، به زین

frâthweresem [fra-thwares] (impf. act. 1/1)

نافراندن، چیکرن، خولقاندن

frâyashtîmca [frâyashti] (A) f.

هیچی کرن، په سندان

frâyazâite [fra-yâz] (subj. 3/1)

په راستن، هیفی ژیکرن، گه لهک په سنکر

frâyô-humatô [frâyô-humata] (mN)

هزر باش، پره ژ هزرین باش

frâyô-hûxtô [frâyô-huxta] (mN)

گو تنباش، پره ژ ناخفتن باش

frâyô-hvarshtô [frâyô-hvarshta] (mN)

کارباش، پره ژ کریارین باش

frêna^(*) [-] (I)

گه لهک، ثقافهک، پرانی، ژ بهر، پر ژ، پری

(*) د هندهک زارین کوردی دا فره ب نه فی مانایی هیشتا ل کاره. د کرمانجی دا فرهی و بهر فرهی
بو مه زنی یا بیافی ل کاره. لی وا دیاره هه می پیکفه گریداینه.

frênÿå [frênî] (G)

فرینى: که چا نه خرى يا زهرادهشت پیخه مبهرى

frithô [fritha] (mN)

خۆشتقى، دلبر، هیژا

frô (adv.)

گهلهك، زیده، پر، هیژ، باش، پيشدا

fryô [frî]^(*) (pIN)

نفيژ، بهر هكته

[frya] (mN)

هیژا، خۆشتقى، دلبر، ههفال، دهسته برا

fshtânem [fshtâna]^(**) (A) m.

گرى، گومبابوك، سهرى چچكى

fshuyañtem [fshuyañt] (A)

گهشاد، گهش، فهشویهنت: ناسنافی فهستریا

(*) فلى ب مانا كاره كى باش و مهزن، دبت ژ نهفى ژیدهرى بت.

(**) د ئدهبى كهفن دا و دفارسى دا پوستان بو مهمكى دهپته گوتن. دهنگى /پ/ ب /ف/ بگوهره و یی /ش/ ب /س/ دى ههمان پدیف پیدایا بت.

G g

gadhwa [gadhwâ] (N) f.

دیهل

gaêm [gava] (*) (A) m.

ژیان

gaêthanâm [gaêthâ] (pl.G) f.

سامان، دیران، بوونه‌وهر، گیانه‌وهر، زیندی، خه‌لک، جیهان

gaêthîm [gaêthya] (mA)

دنیاپی، ئه‌ردی، جیهانی، گیتی^(۱)

gaêthyâi [gaêthâ] (D)

سامان، بوونه‌وهر، زیندی، خه‌لک، جیهان

gairi [-] m. f.

چیا^(۲)، شاخ

gao [-]m.f.

گا، که‌وال، تهرش

gaocithra [-] m.

(مه‌ه)ا په‌رینا که‌والی، مه‌ها گۆنی

gaomavaitibyô [gaomavañt] (f.pl.Abl)

گۆشتن، زه‌نگین ب که‌ری و ره‌قیان، شیر یی داییی

(*) دبت په‌یفا ژ ی ب وهر گه‌رانا ده‌نگی /گ/ بو /ژ/ په‌یدا ببت یان دو زارین جودا بن، نه‌خاسمه ژن د کوردی دا به‌رانبه‌ری gyné یه د گریکی دا. ل د کوردی دا په‌یفا گیا و گیان هه‌نه کو نه‌دووره ژ هه‌مان ره‌گی بن.

(۱) په‌یفا گیتی نوو هاتیه فه‌ژیاندن جهی خوه د فده‌ه‌نگین کوردی دا گرتیه.

(۲) ل چیا ی کیری و گیری هه‌نه، دبت هه‌مان په‌یف بن.

gaonem [gaona] (A)

رنگ، جوون، جوړ، قهزنج، ودج، فهیده، زهنگینی، زیده

gaoshem [gaosha] (A) m.

گوډه، گوچک

gaoshô-srûtahe [gaoshô-srûta] (mG)

بهیستی، گوهدایی، دوهداریکری

gaoyaoiti [-]

چهروانه، کۆز، درازا ۴ میلان

garayô [gairi] (plNA,f.plA)

چیا، شاخ

garô [gar] (G) [garangh] (*)

گرانی، قهدر، ریژگرتن، هیفیکرن
(A) گهروو، گهوری^(۱)

garô-nmâna [-] n.

مالا سترانی!!^(۲)، ئاسمانی ههری بلند

garôish [gairi] (mG)

چیا، شاخ (کیری، گهری)

gava [gao, gâu] (**) (I, duN)

چیل، چهفیری، گا، گۆلك؛ ئاكنجیبوون، روونشتن

gaya [-] (mI)

ژیان

(*) وا دیاره گر، گرگره ب مانا مهزن و گرنگ ژ نهفی رهگی هاتینه.

(۱) تهرزهکی دهنگوهارتنی نهۆ د کرمانجی یا بههدینان دا روو ددهت، نهو ژی وهر گهرا نا کۆما دهنگین: **cvcû** بو **cuci** یان **cesci** نهخاسمه دهما دهنگی دوماهی /وو/ بت، وهکو: چلوو بوویه چولی، گهروو بوویه گهوری، دروو بوویه دوری...

(۲) نهفه وهر گهرا نا دهق و دهقا ئنگلیزیه. لی ژ پیکهاتنا پهقی دیاره ب مانا مالا مهزن یان گرافی هاتیه.

(**) نهفه ههردو مانا ئیرو ل ئاستی دهنگان ژی د کوردی دا ژیکجودابووینه، ههکهرچی ههقهدهنگی ژی ب دروستی هندایه بوویه: گا، گاران، گۆلك بهرانهر جی، جه، جی، جا، جیهان، جیوار، ئاکنجی. ئو پهیفا گهه یان پاشگری - گهه کو بهلگهیه کی خورت ددهنه دهست ل دۆر توخی ههردو پهیقین ئیرو.

... gayehe (G)

"gayehe marathnô" گه‌یۆمه‌رت^(۱) : مرۆفۆی پێشین

gâma [-] (L,duA) m.

گاف، پینگاف

gâtava [gâtu] (L, plN)

رئ، جاده^(۲)، جه

gâtu [-] m.

رئ، جاده، جه

gâthanâm [gâthâ] (plG) f.

به‌ند، سه‌به‌ق؛ به‌ندین تایبه‌تین زه‌راده‌شتی؛ رۆژین دوماهی یا سالی^(۳)، گاتا فیدایی ب مانا ستران هاتیه

gâush [gao] (ngG(V))

گا، که‌وال، تهرش

geredhmahi [garedh] (pres. act. 1/3)

گرتن، هلگرتن، دیران، وه‌رگرتن، بخیره‌اتن، راکرن، ده‌ستپیکرن

gêush [gao] (m.fG)

گا، که‌وال، تهرش

gram^(*) (past part. adj.)

ته‌نگزانندی، قه‌هراندی، ئاره‌اندن، ته‌نگزانندن

ghenânâmca [ghenâ] (plG) f.

ئو بی ژنان (هه‌قه‌بری نایری بکه)

ghzhârayatbyô [ghzhar] (pres. part. plAbl)

ژیزان، دۆشتن

(۱) وا دیاره زه‌راده‌شتیان نافکرنا مرۆفۆی پێشین، ئانکو مرۆفۆی هوشیار ب مرئیه‌ گریدايه، له‌و نافۆی ژیان یان زیندی بمرت لی کره... و ئه‌فه ژ نافۆی مرۆفۆی ب خوه ژى دیاره کو هه‌فتو‌خا مرئیه.

(۲) وا دیاره هنده‌ك /گ/ یین ئافیتسای بوینه /ج/ د کوردی دا: گاته‌فه، گاتۆ به‌رانبه‌ر جاده، جه‌هده. گه‌فه، گه‌و، گاو به‌رانبه‌ر گا، جه...

(۳) هه‌كه‌ر هه‌ر مه‌ه ۳۰ رۆژ بن، سال دی بته ۳۶۰ رۆژ. ۵ رۆژ و تشته‌ك دمينن. به‌رى دگرتنه نه‌فان پینج رۆژان گاتا.

(*) جره، جره‌بر گه‌نگه‌شه و ئازرانندن تیدا هه‌یه. هه‌روه‌سا گهرم ژى.

H h

hac [-] (v. rt.)

ل پەى چۆن، پيپرا چۆن

haca (prep. with I, Abl)

ژ، له، جه

hacahi [hac] (pres. act. 2/1)

ل پەى چۆن، پيپرا چۆن

hacat-paêmanyâm [hacat-paêmainya] (fA)

دۆشتن، پيشير

hacat-puthrâm [hacat-puthra] (fA)

پرزارپۆك، بهرهكهتا زارپۆكان بۆ هاتيه

hacâ (prep.)

ژ، دهر ژ

hacimnanâm [hac] (pres. part. mid. plG)

ل پەى چۆن، پيپرا چۆن

hadha [-] (prep., adv.)

ب، ل، دگهل، ههردهم، ل وهختى

hadha-aiwyânghanem (A)

ب ئيشيهنگههنه (كوستى يان بهندكين پيرۆز، شووتك، شال)

hadha-cithanâm [hadha-cithâ] (plG) f.

دگهل سزای يان جزای

hadha-zaothrem [hadha-zaothra] (nA)

دگهل زهوتره، ب زهوتره را (بنيپه zaothra)

hadha-zaothrô-barâi ()

زهوتره پيدا كرد، زهوتره ئى رهشاند

hadhânaêpatavaitîsh [hadhânaêpatavañt] (f.plA)

دگهل نه پيه ته فهنت

hadhânaêpatayâ [hadhânaêpatâ] (G) f.

دارى بيهن خوهش، دارهنار، ههرهشين

haêm [-] (N) n.

ساخلهت، رهفتار

haênayâ [haênâ] (G) f.

لهشكهر، دژمن، لهشكهرى دژ

haitîm [hañt] (fA)

ههيين، ههبوون، ژين، ديار، دروست

haithîm [haithya] (mA) (adv.)

راست، دروست، ئاشكرا، بهرچاڤ، ب دروستى

haithyâvarshtâm [haithyâvarshta] (plG)

خيڤرخواز، نهوى كارين باش دكهت-[haithyâvarez] زياره، كارى ئيكي دى بو دكهت

hakat [-] (indecl. adv.)

ئيكسهه، هائهها، د جه دا

hakeret [-] (adv. indecl.)

جارهكى، هندهك جاران

hama [-] (N) f.

هاڤين؛ ههمى⁽¹⁾، ههمه، ههموو، تهڤ؛ ودهكهڤ، ودهكو، ودهكى، ههمان

hamaêstârem [hamaêstar] (A) n.

بههنگار، ههڤرېك، دژ، جهنگاوهر

hamaspathmaêdaêm [hamaspathmaêdaya] (A) m.

ههمه سپه تهمه يديه م: سهميانى ههمى جانان

hamatha [-] (indecl. adv.)

وهكو، وهك، ب دروستى، ههردهم

---

(1) نهڤ پدېفه ب بهر فرهه ب دهنگى /ح/ زى دهپته گوتن.

hamem [hama] (NA)

هممی، ههموو، ههمه، تهف، ههر، وهك، ههمان

hamerethanām [ham-eretha] (plG) m.

دژمنان، نهياران

hamistayaêca [hamisti] (D) f.

به‌رهنگاری، به‌رسینگگرتن، روو‌بروو‌بوون، به‌رگرتن

hañdareza [-] (plA) n.

تیکه‌لکرن، پی‌کفه‌دارپشتن، هه‌فگرتن

hañdâtâ (I)

ری‌کخستی، لی‌کدای، دروست، داد

hañcamana [-] n.

نه‌نجومه‌ن، جقات، له‌ف‌جفین، هه‌فدیتن

hañkârayemi [kañ-kar] (1/1) (D.) (Sp.)

ته‌مامکرن، دان، به‌خشین، پیش‌کشکرن، ناش‌کراکرن، دیارکرن، ژیبوونئ، بخیر‌هاتن کرن

hañt

هه‌بوون، بوون، ژین، دروست، که‌سه‌ک

haom [hava] (A)

نه‌و بخوه، خوه

haoma [-] (V, duN, plA) m.

هه‌وما: رووه‌که‌کا پی‌رۆزه. زه‌راده‌شتی خو‌ش‌افا وی بو پی‌رۆزیی بکار دهینن (هه‌ف‌به‌ری سه‌وما سانس‌کریتی بکه)

haomavaitibyô [haomavañt] (*) (plAbl)

هه‌ومه‌فه‌ند، هه‌ومه‌فان: هه‌وما فی‌پرا یه

haomayô (I)

نه‌دووره تی‌که‌ل ببت (پیس ببت)

هه‌ومه‌یو گه‌فه "haoma yô gava" ده‌یته خواندن، ئانکو هه‌وما تی‌که‌لی شیریی بوویه

(* نافی هۆزا کوردی هه‌ما‌وه‌ند گه‌له‌ک نیزیکی ئەفی پە‌یقییه. هه‌که‌ر ئەفه راست بت، دبت ئەرکی وان ل سه‌رده‌می زه‌راده‌شتیی ناماده‌کرن یان به‌لافه‌کرن هه‌وما‌یی بت(؟).

ههوما ب شیر "haomayo-gav-" (I)
haomâi [haoma] (D)

ههوما

haomyâm [haomya] (fA)

ههومايي، تشتی ههقبهندی ههوما

haosrava [haosravangh] (N)

نافی دروست

haosravanghahe [haosravangha] (G)

سهرفهرازی، نافدار، خودان ناف، ب رومته، گهر یان گول، نافی دروست

haoshyanghō [haoshyangha] (N) m.

نافی دروست

haoyaca [havya] (I)

چهپ (ههقبهري راست)

hapta^(*) [haptan] (num. m.plNA)

ههفت^(۱)

haptanghâtîm [haptanghâiti] (A) m.

پشکا ههفتی

haptathem [haptatha] (mnA)

ههفتهم، یی/ یا ههفتی

haptâtîm [haptâiti] (ord. num. A)

ههفتی، ههفتا

haraithyō [haraitî] (G) f.

چیا، شاخ، چیايي نهلبورز

harām [harâ] (A) f.

ههرا: نافی چیايهکی نهفسانهييه

(*) ژ نهفی پهيفی و یین وه کو وان، دو دهستوورین گرنگین کهفته زمانین هندئوروی هاتینه هلیفرین. نیک: ههپته و سهپته زمانین ژیکوتی لسه دهنگی /س/ و /ه/ دابهشکرینه. دو: گریم قانونه کا دهنگ-گوهارتی ژئی نینادهر، قانونا وهرگوهاستنا دهنگی /پ/ بو /ف/.

(۱) نهف پهپته وه کو ههمی، گهلهك جارن ب دهنگی /ح/ دهپته گوتن. تشتی بالکیش نهوه، ل وهختی گهلهك كورد دبیژن؛ حهفت و حهفتی، ههمان کهس دبیژن“ ههفته!!

harethrem [harethra] (A) m.

زاد، خۇراك، پشتەفانى

hathra [-] (adv., prep.)

پيڭفە، تەفدە، دگەل، ل ھەمان وەخت

(adv. Ins. compound) ويڭفەتر، دوورتەر، ھەفگرتى

hurva [-]

ھەمى، تەف، خرپ

hurvata [hurvatât, hurvat] (duNA) f.

تەفايى، پرې، تەمامى، گەلەكى، پرې، ساخلەمى، خوەشى، ساخى، ھەورفەتات: ئەميشا
سپەنتايى شەشى.

hurvâm [hurva] (A)

ھەمى، خرپ، تەف، تەمام

hava (poss. pron. fNI)

دديرم، من ھەيە

(بنيڭرە "h'a" "haom")؛ خوە، ئەو بخوە

haxaya [haxan, haxi] (plNA)

ھەفال، ھۆگر، دۆست، ھەفپرى (du) دو ھەفال

haxem [haxa] (A) m.

پانى (يا پيى)

haxma [haxman] (A) n.

ھەفال، دۆستى، ھۆگرى

haxshôit [hac] (fut. pot. act. 3/1)

ل پەى چۆن، ريبەريگرن

upa ... haxshôit

ھلھاتن، زان، ھلقولان

hazangra [-] (num. plA) n.

ھەزار

hazangra-gaoshem [hazangra-gaosha] (mA)

ھەزارگوھى

hazanrakhnâi [hazanrakhna] (D)

ههزارجاران

hazanrâi [hazanra] (D)

ههزار

hazanrô-gaoshahe [hazanra-gaosha] (mG)

ههزارگوه

hâ [ta] (fN) (justi)

ديسا، ههروهسا، جوړهكی چريسه ت يان سه رسوړمانیيه (ها!؟)

hâirishî [-] f.

می

hâitishca [haiti] (plA) f.

ههیتی، هات: پشکه کا ئافیستی

hâitîm [hañt] (fâ, f.plA)

ههیین، ههبوون، ژین، دیار، دروست [hâiti] (plA)

پشك، پرت، چاپتهر [ah] (pres. part. act. fA)

hâmô [hama, hâma] (mN)

ههمی، تهف، خرپ

hâtâm [hañt] (plG)

یا بوونه وهران، یا ههیین

hâthrem [hâthra]^(*) (A) n.

هاتره: پیفانه کا درازی یان دهمی ودهرییه

hâthrô-masanghem [hâthrô-masangh] (A) m.

هاتره کی دریژ

hâu [-] (N)

ئهوی، ئهوی، ئهفه، ئه و (فۆرمه کی دهگمه نه بو ته کی نی و می ل کاره)، ل و ر، ل و ی
ددری

hâvana [-] (î, duN) m.

هاون

hâvanêe [hâvani] (D) m.

نقیژا سپیدی، سپیده، سحر، بهیانی: ودهختی روژ هه لاتنی تاگو نیفرؤ

(*) نهؤ خه تره بو باری بکار دهیت. خه تره یه کا خیزی باری تشته کیه ژ خیزی.

hâvôya [-] (I)

چەپ (هەنبەرى راست)

hām^(*) [hañ] (adv., prep.)

دگەل، پېرا

hām-bavaiñti [hām-bû] (pres. 3/1)

پېكفەچۈن، دگەلئىك چۈن، ھەفدىتن، جفین

hām-raêthwayeiti [hām-raêthwa] (caus. pres. act. 3/1)

ھەرمين^(۱)، پيسبوون

hās [ah] (pres. part. act. mN)

... heñti (ind. pres. act. 3/3)

ئەمىن (ئەمىن)

herezayen [harez] (pot. act. 3/3)

hêm [hañ] (GAv form)

he [ta] (encl. DG)

بۇ ۋى يان ۋى، يى/يا/يىن ۋى يان ۋى

hiñdu [-] m.

رۇبارئ ھندۇ

hishtahi [stâ] (pres. act. 2/1, cl. 3)

رابوون، راوہستان^(۲)، ھلوہستان، ھلدان

hitaêibyô [hita] (plD)

جۇت، تىپ، تىم، پېكفەگرئدايى، بەند

(* نھۆ ب فۆرمى ھەۋ-، ھاو- ۋەك پېشگر ب ھەمان مانايى ل كارن.

(۱) ھەكەر ھەرمين ژ (حرام) ئەرەبى نەھاتت، پېدقېب ب جھگوھارتى ئەۋ پەيغە پەيدا بت. ھام- رەئىتفە < ھامپە > ھارمە(؟)

(۲) ۋەكو بەرنياس، د ھەمى زمانىن ھندئورۇپى دا، ستە- ۋ ھندەك جارن شتە- رەگى ئەفى پەيغېيە. ئانكو (ھى-) يا ئەفى پەيغى جۆرەكى پېشگرىە. ۋ تىشى ئەفى بۆچۆنى خورتز لى دكەت، پەيغە ھىزفا يە، ھەكەر پېشبەرى زوبانا فارسى ۋ زمان ۋ ئەزمانا كوردى بکەين...

hizvâ [-](NI) f.

ئەزىمان، زىمان (ئەندام)

hî [ta] (GA v encl. fN, duNA v)

ئەو

hôyum [havya] (nA)

چەپ

hubaoidhitemanâm [hubaoidhitema] (super. adj. f.plG)

خوشترىن بېھن

hudâ [hudhâng] (N)

مەرد، بېزىيان، خوشمروڧ: ۱ ژ بوونەوهرىن باشە ۲ خودان دىتنەكا دوست، زانا

hufrâyashtâm [hufrâyashta] (fA)

باش پەسنداىە، باش ھىقى ژىكرىنە

hukairyât [hukairyā] (Abl) n.

ھۆكارى: ژ چىايى ھۆكار

hukeretanâm [hukereta] (f.plG)

باش چىكرى، خوشكۆك

humananghô [humanangh] (mG)

ھزرىباش، ھۆشمەند

humata [-] (plA) n.

ھزراباش، ھزرىباش

humaya [-] (plNA) n.

مايا "mâyâ" باش ھەيە، قەدەرا باش، كۆمەكا قانونىن ھەزى

hunûta [hav] (3/1)

نىشانە بۆ ھەوما

huraodha [-] (fN)

فۆرم شەنگ، خوشەك، خوشكۆك، جوان

hushiti [-] f.

جھ يان خانىي باش، جھى خوش

hushanâm [hushka] (plG)

ھشك، كزر، زوھا

hutashta [-]

خوشكۆك، خوشكۆك هاتيه چيكرن

huxshathra [-] m.

شاهاتى يا باش، شاهى باش، دسته لاتدارى چاك

... huxshathrôtemâi (D superl)

هۆ خشه ترو تيماي: نافي نقيزه كيبه

huyashta [-] (mI)

خوشتقى، باش په سنداى، باش پيداى

hû [hvar] (G)

n. [hû] رۆژ، خۆر

(NG) m. بهراز (disyllabic)

hûxta [-] (plN) n. ناخفتنا باش، گوتنا باش

hva^(*)[-](fN, duN) (poss. pronominal adj.) بخوه

(reflex pronoun)

خوه، خۆ (ئانكو ئەز بخوه، تو بخوه، ئەو بخوه).

hvar [-] n.

رۆژ، خۆر⁽¹⁾، رۆنهه، شهوق، شهفهق

hvarexshaêtahe [hvare-xshaêta]^(**) (G) n.

رۆژ يان خۆرا گەش، رۆژا برسقى، تيرۆشك

(*) ب ديتنا من، راكرنا زمانين ئارى ليه زمانى فارسى وه كو زمانى دهوله تى بين مهستهره بو ههمى زمانين دى... هندهك ئاريشه دروستكرينه، نيك ژ وان ئاريشه يان نهفه يه. راكرنا فورمى hw(v)-, xw(v) ب تهرزى هفه- يان خفه- چونكى د زمانى فارسى دا ههمى /w/ وه كو /ڤ/ دهينه گوتن. هه كهرنه هيشتا خوه و خوار د زمانى كوردى دا لكارن و بهرهورتره نهفه فورمه هوه بت نه هفه. كو پاشى ل قوناخه كا دى بوويه خوه ژيلى زارى ههورامى كو دهنگى /ه/ ژ دهستدايه.

(1) د هندهك زارين كوردى دا فورمى خوه- بوويه خۆ وه كو: خوه-خۆ، ره گى خوارن (خوه)- خۆر، خوهزى-خۆزى، خوهلى-خۆلى... لهو پيندقيه خوهر فورمى هندايى كرمانجى بت بو رۆژى.

(**) نهفه په يفه وه كو نافي كه سان (خورشيد) د كوردى دا مايه.

hvarshta^(*) [-](plA) n.

کاری باش، دستخوهشی

hvâpah^(**) [-](StdAv)

هونه رهنه، هنه رهنه، زیرهك، خودپرستی، شههرهزا، كارهكی سهیر

hvām [hva] (fA)

بخوه (reflex pronoun) خود، خو

hvāthwô [hvāthwa] (mN)

كیشك دووفه لانكین باش، هه كهرنه، زیرهفانی خزمه تكاران

hvô [hva] (N)

نهو، كو نهو، نهوا/ئ هه

hyat

جینافی نه نیاسه ژ نالیی جهنده ریقه دونالیه، پتر د گاتایاندا بکار هاتیه: نهوا/ نهوی (ئ). ههروهسا وهكو کاری فهومای ل پهی گهلهك مانایان ل كاره وهكو: لهو، نهفجا، ژبه رهنه، كهنگی، هینگی، چونگی، ئانكو. وهكو ئلافهكی پیکفه گریدانئ ل نافبه را نافی و سیفته تی وی دهات، وهكو: "manascâ hyat vahishtem" (-، ئ، ین). گهلهك جارن بو مه رهما فه برینی د گاتایان دا بو پر کرنی بکار دهیت

hyât [ah] (opt. pres. act. 3/1)

بوون، هه بوون

(*) وا دیاره نهف پیغه ژ هوار (رژژ) و پاشگری جیتزیی پلا بلند (-شت) پیکهاتیه، وهكو بهشت و پیقین دی. دبت مه رهم زی کارین رژژی بن كو لهر چاف دهینه کرن، بده فاژی کارین شهفی كو بدزیغه دهینه کرن یان بهرانبهرا خودرستی بت.

(**) دبت خاپ" خاپاندن گریدایی نهفی پیقی بت، نه خاسمه خاپ كاره کی سهیره.

I i

idha [-](adv.)

قَر، ئىرە، ھەرە، نھۆ، ھائەھا

ima [aêm] (pron.; adv. duNAv)

ئەقە، ئەمە، (ئى؛ ئىم-)

irista [irith] (p.p. plNA)

مىرى، پوۋچىبوى، خىلاسبوى، بىۋەج

irish [-]^(*) (vb. rt.)

بىرىنداركرن، كوشتن ب بىرىنداركرنى، خرابكرن، پوۋچكرن، وىرانكرن

irith- [-](vb. rt.)

نەمان، مرن (jAR, vn) دىراندىن، ژبەرچۆن، تىچۆن

is [-](vb. rt.)

ھەزكرن، خواستىن

isa

لىگەران، نىرپىن

ishtô [ishta] (mN)

پەراستى، ھەز ژىكرى، فىيى، خۇشتقى

ish [-](inchoative verb)

پالدىدە، دچغىنە، كوتەكىي ئى دكە

ishare [-](adv.)

زوو، ئىكسەر، دجھدا

(*) ئىرىش "ھىرش نىزىكى ئەقى پەقىيە".

ishîm [ishya] (mA)

رازی، ژیرازی، گونجای، قه بوول

ishûidyâmahî [-](denom. vb. pres. act. 1/3)

دهیندارین

ishya [-]

رازی، ژیرازی، گونجای، قه بوول

itha (adv.)

ئه قجا، لهو، هو سا

ithra [-](adv.)

ل هه ره، ل فی درئ، ل وی درئ.

izha [-]

گه له کی، پری، زافی، مشهیی، شیره شاندن، ب خوازه کی وه کو نافی ژنکه کا ئه فسانه یی
ل هاتیه. هه ز، داخواز، زافی، زهنگینی، دستفره هی

î^(*)[-](v. rt.)

چۆن، بریقّه چۆن

îm [aêm] (fN)

ئه فه، ئه ف، ئه مه

îsh (plA)

ئه فه، ئه ف، ئه مه، ئه و

îshti

سامان، هه یین

ît [aêm] (nNA)

ئه فه، ئه ف، ئه مه، ئه و

îzhâ [-]

شیردان، قوربان، قوربانان، هه ز، داخوای، پری، مشه تی، به خته وه ری، خو هشی، زاد.

(* نیزیکیترین ره گ بو ئه فی، ره گی هاتنه هی-).

J j

jafrahe [jafra] (nG)

كوور

jakhaurvånghem [gar] (perf. part. act. adj. mA)

هوشيارى، نه نفستن

jakhmûshîmca [gam] (perf. part. act. adj. fA)

پيشنده، ل پيش، چۆن، هاتن

jahi [-](NAV)

فهلپته، شلاتى، سهربه رداى، قه حبه، پشت.

jahika [-](N)

فهلپته، پشت، قه حبه

jaidhi [jan] (imp. act. 2/1)

ل ته دان، تو قوتاي

jaidhyañtâi [jad] (vb. cl. 4, pres. part. act. mdh)

داخوازي، هيقيكرن، خواستن، هه وجهي

jaiñti [jan] (pres. indic. act. 3/1)

ليدان، ليخستن، کوتان، قوتان، ژهنين

jam [-](vb. rt. cl. 2,1, inchoat.)

چۆن، هاتن، گه هشتن، قه ومين، روودان. ئەف پەيشه ب گه لهك فۆرمان بوويه "jas".

[â-jam]

هاتى، گه هشتى، لي جفيان

jan [-](vb. rt. cl. 2)

ليدان، کوتان، ژهنين

janat, ni janât

هه‌شانه، هه‌شانده، خرابكردن، پرچاندن

jañtû [jam] (imper. act. 3/1)

گه‌هشتی، ئی قه‌ومی

jas [-](vb. rt. inchoat.)

چۆن، هاتن، گه‌هشتن، قه‌ومین، روودان

... hãm ... jas

بیک‌گه‌هشتن، هه‌فدیتن، گه‌هشتنه ئیک

... pairi ... jas

پیراگه‌هشتن، گه‌هشتن

... uz-jas, jasat

مه‌زنبوون، بوون، په‌یدابوون

... vî ... jas

ب سهردا چۆن، ب سهرداگرتن

jâmâspa (pr. n.)

جاماسپ

jâfnavô [jâfnu] (plN) f.

کووراتی، بن

jimat [jim] (impf. act. 3/1)

چۆن، هاتن، گه‌هشتن، قه‌ومین، روودان، ب ده‌ست كه‌فتن

jîvyâm [jivya] (fA) f.

ژیان، ژین: شیرئ تازه

juyô [juya] (mN)

ژیان، ژین

jvañtem [jvañt] (*) (pres. part. adj. A)

ژیان، ژین، مان، هه‌یین

jvô [jva] (N) m.

ژین، زیندی

(* ب پاشگری (هنت)، پیدایه نه‌ه پیدایه ب مانا زیندی بت.

K k

ka

(interr. pron.) کی، کئی، کیشک، چی

(indefinite pron.) کیشکی، ھەرکەسی، ھەرتشتی

kadâ [kadha] (adv.)

کیفە؟ کودا؟ کەنگی؟

kahe [ka] (mG)

کی، کئی

kaine [kanyâ] (N) f.

کەچ، کچ، خدام

kainînem [kainin] (A) f.

کەچ، کچ، خدام

-kairya (suffix)

پاشگر: کەر، کار، گەر، گار: کارمەند، چەلەنگ، شەھرەزا

kaiti [-]f.

ئەفین، حەز زیکرن، یاری، دۆستی

kam^(*) (v. root)

حەز زیکرن، فێیان، خواستن

kameredhem [kameredha] (A)

سەری بەدکار، سەری تشتین بەد و خراب، سەری بێمەژی، کلۆخ، کەللە

(*) ئەڤ ره گئی ئافیستایی د پەیفین لیکدای و فریزاندا مایه. بو نمونه: کاما خوه بی شکاند، کامویی، کامسۆتی، نه کامی یا وی کر، کامکەرۆتی...

kan (v. rt.)

فییان، پشتراندن، هلبژارتن

kana [ka] (mI)

کی، کی

kanyâ [kanyâ] (plNA?) f.

کچ، کهچ^(۱)، خدام

kaoyâm [kavan, kavi] (plG) m.

kar (v. rt.)

کرن^(۲)، چیکرن، ئافراندن، دروستکرن

-kara (suffix)

پاشگر: -کەر، -کار، کرن، دروستکرن، چهله‌نگ

karafnâmcâ [karapan] (plG)

نمنمکەر، ئنمئمکەر، له‌مچله‌مچکەر، که‌رەپان karpan: مه‌لایئ دینئ که‌فن.

karana^(*)[-](duA, plA)

ته‌نشت، ره‌خ، ئال، گورنی، کوژی، که‌مه‌ر، دۆرماندۆر، دوماهی

karshvare [-](A) n.

ده‌فەر، وه‌لات، کیشوهر^(۳)، سه‌قا، که‌ش

kascit [ka] (N) ka + cit

هه‌رکه‌سی، هه‌رتشتئ

kashem [kasha] (A) m.

بنکه‌فش

(۱) دبت ئەڤ پەیفه ژ که‌نیچه یا هزرکری پەیدا ببت.

(۲) وه‌کو ره‌گ، ب هه‌مان ده‌نگ و مانایی د کوردی دا هیشتا ل کاره. بۆ نمونه: شۆلکەر، مالکەر، دلخوهرکەر... ژ شۆل، مال دلخوهر.

(*) کنار نێزیکترین پەیفه.

(۳) ل سه‌رده‌می ساسانیان هزر وا بوو کو هه‌فت کیشوهر هه‌نه: 'Arezahi' رۆژاڤا، 'Sawahi' رۆژه‌لات، 'Fradadhafshu' ژیریا رۆژه‌لاتئ، 'Widadhafshu' ژیریا رۆژاڤا، 'Wouru-bareshti' ژۆرییا رۆژاڤا، 'Wourujareshti' ژۆرییا رۆژه‌لاتئ، و 'Xwaniratha' ناڤین. Eranvej وه‌لاتئ ناریان دکه‌فته یا ناڤین.

katarascit [katâra] (interr. pron. N)

كيشك، ئه‌وئ/ ئه‌وا

kat [ka] (conj.)

نیشانا پرسپاری؛ دگهل بالفهدانی، (چی یا) بکهریه

katha [-](adv.)

چاوا؟ کوسا؟ چه‌ندا؟ که‌نگی

kava [kavan, kavi, kavaya] (N)

که‌یانی: که‌فته بنه‌ماله‌کا ئیرانیه، کاوه: که‌سه‌کی نافداره، قه‌وال: ئه‌وئ ب سترانیین دینی دژیت.

kaya [ka] (plN)

kâ [-](v. root)

فییان، حه‌ز ژیکرن

[ka] کئ، کئ kâ-hê

kâcit

kâ + cit kâm [ka]

kârayeiti [kar-2] (caus. pres. indic. act. 3/1)

تو‌فکرن، چاندن؛ چی‌کرن

kâvayeheca [kavan] (nG)

kâmcit [ka] (fA, plG)

که‌سه‌ک، هه‌رکه‌سی

kehrp [-]

کیله‌هی، که‌لواش، فۆرم، له‌ش، که‌له‌خ، ته‌رم

kem [ka] (A)

کی، ئه‌وئ/ ئه‌وا

kerefsh-hvarô [kerefsh-hvar] (G, plN)

که‌رفین، که‌له‌خ-خوارن

kerenaoti [kar] (pres. indic. act. 3/1)

kereñtât [kereñt] (subj. act. 3/1)

فہ کرن یان گرتن، کریار (نشترہ رگہری)

keresâspa [-] (pr. n.)

kê [ka] (N)

kêm-nâ kem + nâ

kô [ka] (mN)

kutha [-](adv.)

کوو؟ کوسا؟ چاوا؟ کھنگی؟

(Cf. katha) کیفہ؟، کودا؟

kuthra [-](adv.) (Cf. katha)

کودا، کیفہ، کیدہری؟ چاوا؟ کوسا؟

kva (adv.)

کیفہ؟ کیشک؟ چاوا؟

M m

madhemô [madhema] (mN/A?)

نافین

madhô [madha] (sg.pl.N)

دەرمان، چاره، دەرماندان

maêsmana [maêsman] (I) n.

میز

maêthananāmca [maêthana] (plG) n.

مهیدان، وهستگهه، وار، ئاکنجیوون، جیوار

makha [-](du,plA)

کون، کۆرک، قول

mahî [ah] (pres. act. 1/3)

بوون، هه‌بوون

mahrka [-]m.

مرن، مهرگ^(۱)

maibyô [ma] (D)

من

maidhya [-] m.

نیف

---

(۱) پدیفا مهرگ د کوردی دا ره‌نگه ئالۆزی پیرا هه‌یه. وه‌کو ئاشکرا مهرگ ل شوونا مرن بکار ده‌یت. لی هندهک فۆرمین بکارئینانی گومانه‌کی چۆ دکه‌ن: مهرگۆ، مهرگی من گۆری... ل فۆ وه‌کو جان لکاره.

maidhyâiryâi (D) Maidyarem

عهدهت يان پيڤابوونا نيڤا ساي، نيڤسالينه

maidhyôî [maidhya] (mL)

نيڤ

maidhyôîshemâi [maidhyôîshema] (D) n. Maidyoshahem

عهدهتي نيڤا هافيني

maidhyôîzaremaêm [maidhyôîzaremaya] (A) n. Maidyozarem

عهدهتي نيڤا بهاري

mainyaoibyascâ [mainyava] (*) (pldh)

مهينيهفي: مهعنهوي، سهروسوشي، جانكي

mainyavasâ [mainyava + vasangh, mainyavasangh] (mN)

هلفرين، چهلهنگ فرين، سهروسوشاني (فرينا حالي، فرينا جانكي)

mainyavô [mainyava] (mN)

مهعنهوي، سهروسوشي، جانكي

mainyêush [mainyu] (G) m.

جان، جاني، مهينيؤ: رهوشا لي نههيتهديتن

mairya (**)(f. adj.)

پهيف تيك-بهوزينه:

۱ - مهيريا: خاپينوك، فيلباز.

۲ - چهپهل، پووجهمرؤف، كؤلاني، در (نافهكي نههرمهنيه بو مرؤفان).

۳ - ئالافهكه بو كوشتنا ماران يان سزادانا تاوانباران، مار.

man- (***) (v. rt.)

۱ هزركرن، بيركرن. ۲ مانهند، وهكاندن، وهكو(تشتهكي)بوون.

mana [azem] (GAbl)

من

(*) نهؤ پهيفه وه كو (معنوي) دهربازي زماني نهرهبي بوويه.

(**) نهؤ پهيفه ئافيتتايي و مار" مدعر (كوردىيا قهفاسي) دبنه بناخه بو شيوازي وهرارا پهيفين كوردى، ههروهسا دبنه دهستورهكي ههڤهر كوني.

(***) نهؤ پهيفه ب تهرزين جودا د كوردى دا مايه. مانهند د زماني نفيسيئي دا ههيه، وه كو — ما د سارما و گهرما دا ههيه، وه كو من د دژمن دا مايه، هتد.

manahîm [manahya] (A)

جانکی، مهینهفی

manangha [manangh] (I) n.

هزر، بیر، هۆش، (مهژی)، هزروبیر، مهردم

manivâ [mainyava] (duG)

جان

manô [manangh] (NA)

manyêush [mainyava] (mG)

mañtâ [man] (root Aor. mid. 3/1)

هزرکرن، رaman: مهردم، هیفی، هزرکری یان پلانکری، پروژهدانان

mar- (v. rt.)

مر رهگی مرن

marethremca [marethra] (A) n.

هاتنه بیرئ، رaman، هزرکرن

mareza [-](v. rt., cl. 1)

گههشتن، سینۆردان، گههشتنه دوماهیئ؛ مالین، مالشتن، ب مهریژکرن⁽¹⁾؛ چیژکرن، بهرههفکرن، پهیتکرن

marzhdikâi [-]m.n.

دلۆفانی، دلینی

masanaca [masan] (I) n.

مهزنی

masô [mas] (G)

مهزن، گرگره، بهرفرهه [masangh] قهبه، گر

mastîm [masti] (A) f.

مهزنی، بای، ههژیاتی، شههرهزایی

masyô [masya] (N) m.

ماسی

---

(1) تاكو نهۆ نهۆ په یقه ب تهرزی (بی-مهریژ) ئانكو پیس د كوردی دا مایه.

mashîm [mashya] (A) m.

مرۆف، مهرگدار، مهرگین: نهوئ/ نهوا بمرت.

mat [-] (prep. with I, Abl, G)

دگهل، پیراب

mat-afsmanām [mat-afsmana] (fA)

ب ههلبهستین خوه فه، ب لیکنینانین خوه فه.

mat-âzaiñtîm [mat-âzaiñti] (fA)

دگهل شروقهییپ وان، دگهل تیبینیپ وان

mat-vacastashîm [mat-vacastashti] (A)

دگهل بهندیپ خوه⁽¹⁾

mazda [mazdâ] (V)

مهزدا: نافئ خودایی چاکیی ل نک زهرادهشتیی

mazdadhâta [-](mNIV, fNV, nI, nplA)

مهزادات: مهزهدا وهکو خودیدا، نانکو مهزدا دایه

mazdayasna [-](plNAV) m.

مهزدهیهسنی، مهزداپهریس

mazdâ [-](v) f. (m.)

مهزدا، خودا، خودئ، ههمهتوان

mazdô-frasâsta [-](plN)

مهزدا نیشادایه، مهزدا بو گوئییه

mazishta [-] (nI, mV, plNA)

مهزنتین، گهلهك مهزن

mâ (emph. particle)

نالافی پهژراندنی: ما

ئهز [azem] مه(كه)، نه (negative particle/prohibitive)

[ma] من (pron. A, plA)

من (mN, n.plA)

... mâ-cish (imp. indef. neg.)

كهس نه

(1) بهندیپ سترانی یان ههلبهستی.

mâ-nô ()

mâca ()

mâh [-] m.

مهه، ههيف

mâhya [-](plA)

ههيفانه، هههمهه

mâvôya [ma] (D, fplA)

من

mâzainyanâm [mâzainya] (m.plG)

ديوانه، دهههه، (ديويين) مازهيني

mâzdayasnish [mâzdayasni] (N)

مهزدهيهسنه، مهزداپهرييس

mâm [azem] (pers. pron. A)

من

mânayen [man-] (cl. 4, pret. & inc. act. 3/3)

وهككرن، وهكاندن، ههفبهركرن، لبهركيشان.

(part. Sg. n)

وهكو بنسټا "man": نييرين، باوهركرن.

mâthra [-] m. & n: manthra

پهيفه پيروژ، پهيفه خودايي

mâ [mâh] (N) m.

مهه، ههيف

merekhahe [merekha] (G) m.

مهرخ، فرنده، بالدار

mereñcaite [mareñc] (pres. mid. 3/1, cl 6. jAR: cl. 7)

قوتان، كوشتن، وييرانكرن، ههرافتن، مړچانندن، پړچانندن

meretô [mar] (past part. mN)

مرن^(۱)، نهمان (ههقبهري ئهمه رتات بکه).

merethweñtem [merethwañg] (past part. act. mA)

دهیته بیرئ، هزارا(تشتهکی)کرن، بیرهی

mêñghî [man] (h-Aor mid. 1/1)

هزرکرن، سه ره گو هی کرن، چافی خوه دایئ، گو هی خوه دا سه ر.

me [azem] (encl. DG)

بو من، من

mithnâiti [mith] (pres. act. 3/1)

به رهنگار، دژ، دژمن، نه یار؛ جیواربوون، ئاکنجیبوون، گه هشتئ، پیکفه زیان.

mithra [-](I) m.

میتر، میهر؛ پهیمان، سۆز، مههر، دوستی، هه فالینی؛ مه ها ۷ ل حسیبا زه راده شتیان.

mithrô-druc [-]m.

پهیمان شکیئ، سۆز شکیئ، لیقه بووی

mizhdem [mizhda]^(*) (NA) n.

خه لاتکرن، پیشقه دان

Moshu ^(**) [-](adv.)

ب لهز، زووکه

môi ()

نو، نه، چوجاران

[azem] (pers. pron. DG) من، نهز،

mraotû [mrû] (impf. act. 3/1)

گوئن، ئاخفتن، قه سه کرن، په یشین

(۱) ئەڤ په یقه د پرائی یا زمانین زیندی دا هه یه: لاتینی mors مرنه. که فنه جهرمانی یا بالا mord کوشتنه، تاوانه. گریکی brotos کوزه که. د ئه ره بی دا (موت) مرنه. و ژ ئه فان زمانان ب ته رزی (مرن، کوشتن، مراندن) ده ربازی زمانین هه فچاخ بوویه. لهو، پیندیه ئەڤ په یقه ره نگفه دانا تیگه هه کی گرنگ و گشتی و نوو بت داکو به لاقه بیت و بمینت.

(*) مزگینی، موژده نیژیکی ئەڤی په یقینه.

(**) په یفا مهش گه له ک نیژیکی ئەڤی په یقییه.

mrû- [-](v. rt. cl. 2)

گۆتن، ئاخفتن، قەسەكرن، پەيشين

frâ- mrû

ئاموژگارى، شيرەت

myazda [-] m.

سمات، ديارى يا پيروۆ

myazdavå [myazdavan] (mN?)

ميهزده دان، پيشكيكرنا ميهزده

myazdem [myazda] (A)

سمات، ديارى يا پيروۆ، (توبهرك)

N n

nabânazdishta [-]n.

که سوکار، خزم، نیاس، نیاسین نیزیک

naêcish [naêci] (mN)

چونه، نه چو کهس، کهس نه.

naêdâ [naêdha] (GA_v)

نه خیر، نینه، نه ل هه ره، نه ل فر، نه هه ردو

... naêdha [-] (indecl. neg. conj.)

نه خیر، نینه، نه ل هه ره، نه ل فر، نه هه ردو

naêmaêibyô [naêma] (plAbl)

نیف، کهرت، پرت n. ئال، سه مت، ناراسته، تهنشت

nafedhrô [napat] (G) m.

(نه په م) نه په ت، نافئ یه زه ته کیه

naire^(*) [nar] (D) m.

زه لام، مروقی نیر (fN) [nairya] میړ، میړانه

naire-manâ [naire-manangh] (mN)

میړ، میړانه

nairyâm [nairya] (fA)

میړ، میړانه

nairyô-sangha [-] m.

نهیریوسه نگ: نافئ یه زه ته کیه، نافئ ئاگره کی پیروزه، پیژن یان دهنگی زه لمانه.

(*) نیر، نیری هیشتا لکارن.

napâtem [napat] (A)

ژیدەر، کانی، سەرەکانی، (ئەپەم) نەپەت: نافئ یەزەتەکیە.

naptanām [nap] (plG)

کەسک، تەپ، شل

nar- [-] m.

زەلام، میڤ، نیڤ

naravahe [narava] (G)

میڤ، خوەشمیڤ، نەرەڤ: بنەمالا نەرەڤەیان.

narām [nar] (plG)

nas- (v. rt., cl. 4)

نەمان، ھندابوون، سەرھندبوون

nasa [-] m. f.

کەرستەییەکی مری، ھەرپمین، پیسبوون، دیوی رزانندی یان گەنیکرنی.

nase [nas-] (imp. act. 2/1)

nasush [nasa]^(*) (m.f.N)

nava [-] (I, fN) تەپ، تازە، نوو

(indecl. neg. part.) نۆ، نە

[navan] (num. NA) نۆ، نەھ،

navaitîm [navaiti] (A)

نۆت، نەوت

navasêscā [navasa] (m.plA)

نەھ جاران

navât^(**) [-](Abl)

نۆ، نە، نا-

(*) ھەڤبەری (نەجس) بکە.

(**) نە وە، نەوہ یە.

naxturu [-] n.

شەفین

nazdishta [-](superl. m.plN)

نیزیکترین

nâ [azem] (poss. pron. n. plN) مه [nar] مۆر زەلام، (plA) I; نو،
بیگومان، پیکفه

... nâca

"ئو زەلام ژى"

nâirika [nâirikâ] (*) (N) f.

ژنک

nâirinâm [nâirî] (plG) f.

ژنک. هەقبەرى khenâ بکە

nâmêni [nâman] (plN) n.

ناف

nâshemnâi [nas-2] (pres. part. mid. D)

گەهشتن

nâvayâ [nâvaya] (f.plNA)

نۆیینکری، ب کەنال، ریخووش کو تشت لی بچن

nâma [nâman] (NA, plA) n.

ناف

nâ [azem] (GA v plA)

ئەز، من

nemah'yâmahî [nemah'ya-] (prs.)

پەراستن

nemangha [nemangh, nema, nemanghvañt] (AI) n.

گرافیکرن، قەدرگرتن، نھیژ، گرافی، ئەرك، شۆل

... nemase-tê (N)

قەدرگرتن، سلاف

(*) نەو پەیفنا نارین، نارى بو بووکی بکار دەیت. دبت یا ئافیستایی ژى هەر ئەو بت، لی ژبەر
وەرگیڕانی ژنک ل شوونی بکار هاتبت، نەخاسە رهوشه کا ژنکاتییه.

nemô [nemangh] (N)

قەدرگرتن بۆ (A) شۆل، ئەرك

nerebyô [nar] (pl.D.Abl)

مىيران، زەلامان

nerefsaiti [narefs] (pres. act. 3/1)

كىمىكرن، دابەزاندىن، ل كىمى دان

nê [azem] (GA v encl. pl.DG)

ئەز

ni-^(*)(pref.)

پىشگر: دا، تى، پاشقە

nidadhât [ni-dâ] (impf. act. 3/1)

دانان، نىشتاندىن، روونھاندن

nidarezayen [ni-darez] (pret. (inc.) act. 3/3)

بەستىن، بەندىكرن، گرئيدان، شىداندىن

nijaiñti [ni-jan] (pres. act. 3/1)

ھىنجىن، ھەرشاندىن، پىرچاندىن، پەلشاندىن، پەلخاندن، خرابىكرن

nikañte [ni-kan] (pres. mid. 3/1)

فەشارتىن، بىئەردىكرن، تىكرن

nimraomnô [ni-mrû] (pres. part. mid. mN)

نەمىكرن، د دىن لىفانقە ئاخفتن، رۆھنىكرن، بۆ گۆتن، گازندە.

nisirinuyât [ni-sri] (pres. act. 3/1)

ھىلان، دەست زى بەردان، گەھاندن

nishhidhaêta [ni-had] (pot. mid. 3/1)

روونىشتن، دانىشتن، نەين، دادان

nitemem [nitema] (mA)

نەزىمىن، بىچووكىتىن

nivaêdhayemi [ni-vid] (pres. act. 1/1, caus. of "vid" (e to know))

پىئاگەھدارىكرن، راگەھاندن، رۆھنىكرن، ئاگەھدارىكرن

(*) ئەڧ پىشگرە ب شىۋەيەكى برامى د كوردى دا ماىە. بۆ نمونە: (ھن-) ل ھىنجى و ھىندور.

(ن-) ل پەيڧىن نىجى، نىخامت، نىخون(ن-خەم ب مانا خوار)، ناخ (ن-ئاخ)...

nivôiryete [ni-var] (pass. pres. 3/1)

نخامتن، نخافتن، فہ شارتن، (پاتہ) تیوہر کرن

nizbayanguha [ni-zbâ] (imp. mid. 2/1)

ہیسی ژیکرن، ژئ خواستن، پەسندان

nizhbaremnô [nizh-bar] (pres. part mN)

راکرن، ہافئژتن، رامالین

nizhbereta [nizh-bereta] (past part. fN)

راکری، مالشتی، دەرکری، دەراندی

nî [ni] (prefix)

پیشگرہ

nîsh-nâshâma [nîsh-nas] (subj. s-aor. act. 1/3)

راھیلائی، راھیلان، نیچیر کرن، بہردائی؛ گہہشتن، پیراگہہشتن

nmâna [-](I, plA) n. (k299)

مال، خانی، (خانومان)

nmânô-paiti [-] m.

مالخوی، خانہخوی، (خانپاریز)، خودائی مالی، مہزنی مالی

nmânyâica [nmânya] (D)

مال، یی/ یا یان گریدایی خانی، نمہنیہ: Nmanya فریشتہیی زیرہفانیی ل خانی
یان خیزانی دکہت.

nô [azem] (plADAbI)

مہ

nôit [-] (adv.)

نؤ، نہ

nû [-] (adv.)

نہؤ، نؤکہ، نہا

nûrâm [nura, nûra] 0 (fA)

نہؤ، نؤکہ، نہا

nyãñcô [nyãñca, ni-añc] (ng, plN)

ئہوئ دادہافئژت، ویرانکەر، نہتوانکری، کەفتی، داکەفتی

O o

ôyum [aêva] (A)

ئۆيۈم، يەك

P p

.m pad

پڻ، پڻڪ

.n (A) [paêman]paêma

شير

(.Abl .with D .prep ،.Pref)[-] pairi

پڻڪ، ڦيڙا، لسهر، ل دؤر، ل پهري...

(.Abl with) ل بن، ل ڙير

(.adv) خر، تهف، همي، (پرپراني)

(٣/١ .act .impf) [jas-pairi]jasat -pairi

پڻڪاگههستن، گههستن

() sacaiti-pairi

(١/٣ .act .impf) [tac-pairi]tacat -pairi

ل دؤر يان ل کنار گهڙان، ل دؤر بهزين، ٿي زڦرين

(١/٣ .mid .pot) [ýaozhdâ-pairi]ýaozhdaiti -pairi

باش ڀاڪڙڪرن يان تافيرڪرن

() pairica

pairijasâmaidê [pairi-ias] (pres. subj. mid. 1/3)

پڻڪاگههستن، گههستن

pairikanâmcâ [pairikâ] (plG) f.

پهري: پيرههڻي، جازي: ستيرا رشتي: ٺبليسا مي

pairishhâvanayô [pairish-hâvani] (plA)

ل پهړې هاوهنی، ل دۆر هاوهنی

pairithnem [pairithna] (A) n.

ژیان، ریڼا ژیانې، ل دۆر گهړان، جهنگ، شهر، شهره‌نیخ، ئیریش

pairî [pairi] (GAv)

pairî-jasat [pairi-jas] (impf. act. 3/1)

paiti [-](v) m.

۱: خودان^(۱)، مالخوئ، میړ، ریبه، سهرکیش (pref.)

۲: بهر ب، بهرانبه، پاش، پشت. (prep.)

۳: بو، ل، ژو، دگهل، ب، ف

paiti-aoxta [paiti-vac] (root aor. mid. 3/1)

به‌رسف^(۲)، پیړا ناخفتن، ئی فه‌گیړان

paiti-barôit [paiti-bar] (opt. act. 3/1)

پاشفه ئینان (پاش-فه-برن)، پاشفه زفراندن، پاشکیشکر

paiti-davata [paiti-du] (imp. act. 3/1)

به‌رسف، ئی فه‌گیړان (بو تستین خراب)

paiti-dîti [-] (I) f

دیتن، نیړین، تی فوکرین، ئاور

paiti-hiñcôish [paiti-hic] (pot. act. 2/1)

ره‌شانندن، پیوه‌رکرن، پاکژکرن، مالین، مالشتن

---

(۱) ئەډه پدیفه ب فورمی پارێژ- د کوردی دا مایه، و ئەډه گریډایی پدراستنه ژ ئالی فورمی و نافه‌رژکا دوور فه. هه‌که‌ر ئەم پش‌تا خوه بدهینه وەرارا پدیفین دی، پدیفیه ئەډه پدیفه ب فورمی: پدت یان پد هه‌بوایه.

(۲) هه‌که‌ر به‌رسفی دگهل پاراستن و پدراستنی هه‌ڤه‌ری **paiti** و **paiti-aoxta** و **paiti-vac** بکه‌ین، دی (ره‌س/راس) ه‌کا زیده بینین. دبت ئەڤین کوردی فورمی زاره‌کی دی یان زمانه‌کی دی بن. هه‌که‌ر ئەڤا دووی دروست بت، به‌رسف دی ژ پدیفه‌کی ب تهرزی پدیره‌سفه‌ج بت و دگهل وهختی بوویه به‌رسف.

paiti-irista [-](N)

نەساخت، نەخووش، مری، هەرمین ب مری یان مراری

paiti-jaitîm [paiti-jaiti] (A) f.

لێدان، قوتان، ئیخستن، شکاندن

paiti-jas [-](v. rt.)

فەگەرێ، زفرین، پاشفەگەرێ، بەرھەنگاریبوون، گەھشتن، روو ب روو بوون، فێ کەفتن.

paiti-perene (verb 1/1)

بەرھەنگاری، شەپکرن

paiti-raêthwayeiti [-] (denom. verb caus. 3/1)

نەئیکسەر، هەرمین ب (Druj Nasus)

paiti-sanghâmi (verb 1/1)

تافیرکرن، پێفەخواندن

paiti-shê ()

paiti-zañtô [paiti-zañta] (pres. part. mN)

بخیرھاتن لیکر، قەدری وی / وی گرت، فەردارکر

paitinām [paiti 2] (pIG)

ھەرکەس، ھەرنێک، جودا، دی

paitish [-, paitisha] ()

بەر ب، بۆ

... paitisha ()

بەر ب، بۆ m. پەیتیشە: دیوی شەرمزاری

paitishata (*)

سەرگەرم، گەرمۆک

paitishhahyâi [paitish-hahya] (D) m.

پەیتیشاھەم: گەھەمبارا سییەم

paitishtâtêe [paitishtâiti] (inf.)

دژاتیکرن، بەرھەنگاریبوون، بەرسینگرتن

(*) بەیتەشەیکە د کوردی دا ھەبە، دبت ژ ئەفی ژێدەری بت.

paitisheñtem [paiti-îsh] (pres. part. act. A)

چاڤينكرن، چاڤ ليدان، دلرەشى

paitî [paiti] (A); (GA v prep.)

paityaoxta [paiti-vac] (root-aor. mid. 3/1)

بەرسفدان، ئى فەگپران

paityârem [paityâra] (A) m.

دژپالە، دژئەجن، دژديو، دژچوون، فەژەن، ليدان، ئيشانندن، نازار

pañca [pañcan] (num.)

پينج

pañca-dasa [-](N)

پازدەمين، يى/ يا پازدى

[pañca-dasan] (num.) پازدە

pañcasakhnâi [pañcasakhna] (D)

پينجى جاران

pañcâca [pañcan] (num.)

پينج

pañcâsatem [pañcâsata] (num. plNA)

پينجى، پينجەھ^(۱)

pañtām [pathan] (*) (A) f.

رى، ريك، (بافە)

paoiri^(**) [-]

پيشەنگ، ئيكەمين، بەرەھى^(۲)، گەلەك، پر

(۱) سەتە سەدە، ب گۆرەى ژىدەرى بۆ دەھى بكار ھاتىە!! ھەكەر چى سەتە، سەدە و دەسە دبتە دەھ.

(*) ژ ئەڤى پەيڤى، باز و باڤ، دبت ھەڤەند بن. باڤيان“ باڤيا“ باڤى... ناڤى سى گونداڤە، وا ديارە لسەرى رى بوون.

(**) گەلەكى و باشى، د كوردى دا گەلەك ھەڤەندن. بۆ نموونە: پر ل جھەكى ب مانا گەلەك ل كارە و ل جھەك دى ب مانا تژى ھەيە و ئەڤە گەلەكى يا تڤاڤيە. ھەروەسا فرە د زارەكى كوردى دا گەلەكە و ل زارەكى دى گەلەكى يا بياڤا جھيە.

(۲) د لاتىنى دا prae ھەيە. دبت لېەر بانڤورا (پەرى) و نەدوورە پەرى دەنگى /پ/ ببتە /ب/.

paoirîm [paoirya] (ord. num. A)

بەرەھى، ئىكەمىن، پېشەنگ

paoirîsh [paoiri] (f.plN)

پېر، گەلەك

paoirya [-](ord. num. I, plA, nplA)

بەرەھى، ئىكەمىن، پېشەنگ

paoiryô-tkaêshanâm [paoiryô-tkaêsha] (plG) m.

سەيدايى پېشىن، ئىكەمىن سەيدا، زانايى دىرىن، پەيرەوېن بەرى يىن زەرادەشتى،
ھندەك جاران بۇ سەيدايىن دىنى يىن بەرى زەرادەشتى بكار دەيت.

paouruyehyâ [paoirya] (G.Abl?)

paourva [-]

بەرى، ل پېش، ئىكەمىن، ل سەرى، پېر، تەزى، ھەمى، خېر

paourvô-apâxtara [-](0)

پېشىن، ئىكەمىن+ باكۆرى (؟)

para [-] (prep.)

بەرى، ژ

(adv.) بەرەھى، ويڭە، پېشەست، بەرى

para- (pref.) پېشگر ب مانا: دوور ژ، دەر، ويڭە، جودا ژ

para-baraiti [para-bar] (pres. act. 3/1)

ھلگرتن، دان، باركرن

para-cinasti [para-cit] (pres. act. 3/1)

ئاگەھداركرن، ھوشياركرن، ھزركرن، فېركرن

para-daithyât [para-dâ] (pot. act. 3/1)

پېشكىشكرن، دان، بەخشين

para-haomemca [para-haoma] (A) m.

پەرەھەوما: شىراف يان خۇشاقا ھەومايى

para-iristahe [para-irista] (G) f.

مەرگ، مرن

para-irithiñti [para-irith] (pres. act. 3/3)

مرن

paracit [-](prep.)	ھیژ پیشتَر، هیژ بهری هینگی
paradâtâm [paradâta] (fA)	فہگواہاست، خواست(کہ چک)
paradhâtô [paradhâta] (mN)	ی/یا بنہمالا پیشدادیان
parayât [par] (cl. 9 impf. sub. act. 3/1)	چۆن، دہربازبوون، پھپین، بۆرین، پڤکرن
parâ [para] (GA _v)	بہری، ژ، بہرہی، ویقہ، پیشدہست، بہری
parâiti [para-i] (pres. act. 3/1)	چۆن، دہربازبوون، پھپین، بۆرین، رھفین
parenem [parena] (NA) n.	چہنگ، شاپہر
pares [-](v. rt. cl. 6)	پرسین، پرسیارکرن، خواستن، پارسکرن
parô [-] (prep.)	بہری، پتر، مہزنتَر، بلندتر، رھوشہک ل نافبہرا ہہستی بہرودختی پھیفا بہری و ہہستی پیربہستی یا دوور ژ، ژبلی، ئہو تی نہ.
parô-asna	جیہانا ل پشت، جیہانا دی، دوور، ژ دوور فہ.
parshta [-] (past part. I)	پرسکری، خواستی [paresh] شہرکرن، لیڈان، ویرانکرن، خرابکرن
... parshtem (mA)	داخوازگری، خواستی، پرسکری
pasca [-](prep. with A)	پاشی، ل پاش
pascaêta [-](prep., adv.)	پاشی، ل پھی، ژ ہینگی وەرہ، ژ بہری وەرہ، ژ
pascaêta ... ýat	پاشی... ئہو

pascaiti ()

pasêush [pasu] (G)

پهز، جانه وهرین مالی، جانه وهرین کههی (کهدی)، کهوال، تهرش

paskât [-](prep., adv.)

ل پشت، ل پاش، پاشی، ل پهی، ل دووڤ

pasne (prep.)

ل پشت، ل پاش

pasu [-](duNA) m.

پهز، جانه وهرین مالی، جانه وهرین کههی (کهدی)، کهوال، تهرش

pateñti [pat] (pres. act. 3/1)

کهفتن

patitem [patita] (mN)

کهفتی، تاوانبار، گونه هکار

pathyasca ()

patha [pathan] (I, plA)

ریک، جاده

pathanayâ [pathana] (fG)

فرهه، بهرفرهه، بهر و بیاف

pathâm [pathan] (A, plG)

paurva [-] (fN)

نیکه مین، پیشترین، دیار، سردار

payanghō [payangh] (mG)

پهیهنگ: ناستافی گهه مبارا مه دیوزهریمه (شیرده)

pâdha [-] (I, duA) m.

پی، پیپک، پهپ

pâiti [pâ] (pres. indic. act. 3/1)

پاراستن، بهرفهانی ژیکرن، ناکنجیکرن

pâyu [-] (duA) m.

پاریزکار، سهمیان

perena [-]

پر ژ، تهژی، داگرتی ژ

perene [perenya] (fN)

تهژی، پر ژ، داگرتنقه، پرکرنقه

perenô-mângha [-] m.

هه‌یفا کاملان، هه‌یفا چاردەرۆژی، رۆژین پاش چاردی

peresanguha [pares] (imp. mid. 2/1)

پرسین، پرسیارکرن، خواستن، پارسکرن

peresâum [peresu] (mA)

په‌راسوو

peresô [pares] (pres. part. act. N)

پرسین، پرسیارکرن، خواستن، پارسکرن

peretûm [peretu] (A) (cinvat-peretu)

پر، پرد (بنیره جینقه‌ت پیریتۆ)

peshana [peshanâ] (3/1)

شهرکرن، خه‌بتین، له‌پتین

peshanaiti [pesh] (denom. v. pres. act. 3/1)

به‌رگری، شهرکرن

peshanâhu [peshanâ] (pLL) f.

شهر، به‌رهنگاری، له‌پات

peshô-tanu [-] f.

هه‌ژی مرنی، گون‌هه‌کار، تاوانبار

pitar, patar, ptar^(*) m.

باب، باوک

pivatica [pivati] (I) f. (paviti)

رزین، گه‌نییوون، پیسبوون

(*) مخابنی ئە‌ره‌گی‌ هندئۆرۆپی د‌ زمانێ‌ کوردی‌ دا‌ به‌ر ب‌ مرنی‌ چۆیه‌. گریکی‌ patér و‌ لاتینی‌ pater.

pouru [-](nA)

پر، گهلهك، زېده

pouru-baêshaza [-](mV, m.plV)

پرچاره، باش چاره‌كړن

pouru-mahrkahe [pouru-mahrka] (mG)

پرمرگ، كولا رهش

pouru-saredhayâ [pouru-saredha] (fG)

پرته‌خه، پرچور، پرچين

pouru-spaxшти [-]f. (Drvaspa)

پرچاقدیری، گهلهك چاقدان

pouru-hvâthranâm [pouru-hvâthra] (plG) (hvâthra (بنیره

پرخواهشی، پرخیږ

pouruca [pouru] (n.plA)

pourudhâxshtayanahe [pourudhâxshtayana] (G) m.

پورؤ داخش ته‌یه‌نه: نافی بنه‌ماله‌کییه

pourum [pourva] (AL)

به‌ری، پیشین، نیکه‌مین

pourushaspahe [pourushaspa] (G) m.

پورؤشئه‌سپ: نافی بایی زه‌رادشه‌تیه

pouruyô [pourvya] ()

به‌ری، پیشین، نیکه‌مین

puthra [-](v, duN, plN) m.

پس^(۱)، کور، زارؤك، بچووك

puxdha [-](ord. num.)

پینجه‌مین، یی/ یا پینجی

---

(۱) ب گشتی ده‌سته‌کی پدیغان جهی نافی هه‌فبه‌ندیین جفاکی د کوردی دا گرتیه: پته‌ر-باب، دژت-کچ، پس-کور. لی پدیغین کهن شوپا خوه ب گه‌لهك تهرزان هیلايه. بو نمونه: پس د پدیغین پسمام، پستاغا، پسمیر... دا ده‌یته دیتن.

R r

raê [-] m.

سامان، زهنگينى، زهنگين، سهنتهنت

raêshyât [raêsh] (impf. sub. act. 3/1)

خرابكرى، ويرانكرى

raêthwa [-](Base of the denom. verb)

تيكهل دكه، تيكفهده

raêvañt [-]

رؤهن، رهوشهن، شهوقدار، زهنگين، خيرده، رهفهنهنت: نافى جيايهكيه.

rafedhrâi [rafedhra] (D) n.

خوهشى، بهختهوهرى

ranghayâ [ranghâ] (G) f.

رهنگها: نافى رۇبارهكيه

raocah [-] n.

رؤهن، رهوشهن، رۇناهى، تهبيسين

raonâm [ravan]^(*) (plG) m.

گهلى، نوهال، دؤل

raoxshnem [raoxshna] (A) m.

رهوشهن، رهونهقدار، تهيسؤك، رؤهن

rapithwinâi [rapithwina] (D) m.

رهپيتوين: وهختى ژ نيقرؤ تاكو ئيقارى (پاشنيقرؤ)، يهزمتى سهميان ل فى وهختى.

(*) دبت رؤ، رۇبار كول نوهالا دجن و رۇيشتن... نيژيكى ئهفى رهگى بن.

rasāstâtô [rasāstât] (G) f.

راستی، دروستی، دادی، وهکھهفی، رهساستات: یهزهتی ئی زیرهفان.

rasmanô [rasman] (plA) m.

ریزین لهشکهری

rashnaosh [rashnu] (G) m.

رهشنۆ: یهزهتی سهمیان ل راستی و دادیی.

ratavô [ratu] (plNAV) m.

رتههفۆ، رتهۆ: دادور، سهردار، ئهوی دهستههلات ههبت، بهردادگرن

ratufrish [ratu-frî] (3/1)

رتهۆ رازیگرن، پهسهندگری، فهبوولگری

ratufritîm [ratufriti] (A)

نقیژا ل وهختی خوه، نقیژا ل وهخت

ratufryô [ratu-frî] (3/3)

رتهۆ رازیگرن، پهسهندگری، فهبوولگری

ratunaêm [ratunaya] (A)

پهیرهوین رتهۆی، رتهۆیانی

ratush [ratu] (N)

دادور، سهردار

ratha [-] m.

پایتونه، ئههههههه

rathaêshtar [-] m.

سواری پایتونی، ئیریشکهه

rathwaêca [ratu] (D)

rathwya [-](I, plA)

ل وهخت، گونجای، دروست، یاسایی

raya [raê] (I)

سامان، زهنگینی، زهنگین، سههتههتهه

razishta [-](fN, I) superl. of "erezu"

راستهترین، دروستترین

râhî [fra-râ] (H-aor. act. 1/1)

دان، به خشین، پیشکیشکرن **ferâ vê râhî** پیشکیشی ته

râma [râman hvâstra] ()

ناشتی، رامه: یه زهتی بای، کۆز: چه روانه یین نه پوان. بنیپه **hvâstra**

râmayeiti [ram] (caus. pres. act. 3/1)

ئارام دکه، ته نا دکه، هاویش دکه

rânem [râna] (A) m.

ران، رههن

râtayô [râiti] (pIN) f.

دیاری، به خشین، خیر، خهلات

râtâm [râta] (fA)

خهلات، دیاری، به خش، راته: یه زهتی سه میان ل خیرکرنی، مهرد، هه فال، دۆست.

revîm [revi] (fA)

رۆنه هی، سینه هی؛ سرت، زیرهک، چه له ننگ

S s

sacãnte [sac] (pres. sub. mid. 3/1)

دەربازبوون، بۆرین، پەرىن

sadayeiti [sad] (pres. act. 3/1, cl. 9, 10)

هیلان، بۆ هیلان، دیاربوون، بەرچاقبوون، گەهشتن، هاتن، ل دۆر گەران، ئی گەران
sadhayeiti ()

sairi ()

پیساتی، چەپەلی [sâiri]

saite [sata] (f.n.duA)

سەد، سەت

sanghaite [sangh] (pot. mid. 2/1)

قەسەكرن، گۆتن، ئاخفتن

sanghem [nairyô-sangha] (A) m.

سەنگهه: نافى يەزەتەكیە و یى ئاگرەكى [sangha] ؛ گلى، گازندە، ئامۆزگارى؛ پەیف،
قەسە

saociñtãm [saocañt] (m.plG)

سۆتن^(۱)، شەوتین، گورپی

saoka [-] (IV) m.

تشتین باش، وەج، فەیدە، سوود، خوەشى، خیر و بیر. سەوکه: یەزەتى سەمیان ل
ئەفان. n. خیر، بەختەوهرى، ئابۆرکرن

---

(۱) ره گى سۆتنى (شۆز-سۆز) پز نيزيكن.

saoshyañt [-] m.

خیرکەر، رزگارکەر، قورتالکەر، (ئەوی خیرئ بەلافه دکەت). سۆشیەنت: پێخەمبەر، یان ریبەرەکی دینیە دئ هیئت و پاشەرۆژی رزگار کەت، وەکو مەسیحی جەھوویان، خزی موسلمانان، مەھدی ل شیعیەتی...ھتد.

saredha [-](plA)

۱ سالەکا رۆژی، سالەکا مەھی، وەرزەکی بارانی، سالەک.

۲ جوون، جۆر، رەنگ، نفش

sarem [sara] (A) m.

دەستەھلات، سەر، سەرە^(۱)، میڕ یان مالخوی

sata [-](m.f.plNA)

سەد، سەت

satakhnâi [satakhna] (D)

سەدچین، سەدکەری، سەدرەفی

satâish [sata] (plI)

savanghō [savangh] (G) n.

بەختەوهری، گەشادی، وەج، قەزەنج

sâdrâ [sâdra] (fN)

خەم، کۆفان، نازار- ژان، بەلەنگازی، بەلا

sâmahe [sâma]^(*) (G)

تاری، تاریاتی، رەش

(۱) ژبلی میڕسەر، سەرە ب مانا پیر دەھت: زەلامەکی سەرەپە. ئەقە وەکو (شیخ) ئەرەبە، چونکی هەم پیراتی هەم سەرداری تیدا یە.

(*) شەق دگەل سەھ و سەبەر کو هەقیەندی سەھن ب مانا رەش، گەلەک نێزیککی ئەقی رەگینە. هەکەرچی پەیفە سەھم و سام ب مانا ترسی گەلەک دوور نین، نەخاسە، بەری تەکنۆلۆجیا و کارەفی، شەق و تاریاتی و سام پیکفە گریډایبوون. ل ئەقی راستی، باشە دو سی تەشتان بیژین: نیک، کوردان و نەدوورە هەمی ئاریان ب شەقی رۆژەژمیری کرینە، لەو رۆژین هەفتی ب (شەمب، شەمە) هاتینە نافکون: شەمی یان شەمی یان شەمە، نیکشەمب تاکو پینچشەمب و ئەینی. دو، وەلاتی شامی هەوانتە نەکەفتیە رۆژا وەلاتی ئاریان و خوارزم و خوراسان نە کەفتینە رۆژەلاتی. سی، پانۆراما وەرگەرانا دەنگان د نافیەرا /م، /ب، /ق، /و/ ل ئەقی پەیفی ژی دەیتە دیتن... و ئەقە رەنگە تەقلەهقیە کا وەسا ژ کوردستانی تاکو ئەفغانستانی چئ دکەت، ئەز باوەرناکەم بۆ کەسی تایبەتمەندی هێلا بت.

sâsta [sâstar] (ng, plN) m.

زۆردار، سته‌مکار، دسته‌لاتدار

sâthrâm [sâtar] (plG) m.

زۆردار، سته‌مکار

sâvanghaêm [sâvanghi] (A) m.

(ره‌نج، خه‌بات؟)، سافه‌نگه‌ی: نافی یه‌زه‌ته‌کیه

sâcatca (an encl. particle subjoined to vîspayâ (entire))

دگه‌ل فیسپه‌یا "گشت" ب مانا "هر، هه‌می" ده‌یت.

seraoshem [sraosha] (A) m.

سروش: نافی یه‌زه‌ته‌کیه، گوهداری، بن یان به‌رئه‌م‌ری، پی‌کرن

sevishta (*) [-]

به‌یترین

skarenayâ [skarena] (G)

گرو‌فه‌ر، گفز، جفز، خر، که‌مه‌ر

snathâi [snatha] (D) m.

لیدان، کوتان، بوکس، مست، کولم

snayaêta [snâ, us-snâ] (mid. 3/1)

خوه‌شووشتن، شووشتن

spaêtem [spaêta] (mA)

سپی، سیس

span [-] m.

سه‌گ، سه، تووله، کووچک

spanyâ [spanyangh] (mN)

زاناتر، بژاره، مه‌ردانه‌تر

spayeite [spâ] (pres. mid. 3/1)

هافیزتن، خوه ژئ خلاسکرن، به‌ردان، نازادکرن، دوورئ‌بخستن

(*) هه‌که‌ر ishta نیشانا پلا بلند بت. و ئه‌م /س/ ب ده‌نگی /ه/ بگوهرین، دبت په‌یفا هۆفی، پیره‌هۆفی... هه‌قه‌ند بن.

spâ [span] (N) m.

سەگ، سە، توولە، كووچك

spâdhem (A)

سوپا، لەشكەر

spâna [span] (duN, plN)

speñta [-](I)

سپەنتا، گەشاد، پېرۆز، خېركەر، مەرد، زېدەھى، خېر و بېر، ئەوین كارین وان خېر و بېرئ دەینن

speñtâ-mainyûm [speñtâ-mainyu] (mA)

سپەنتا مەینیۆ: جانئ پېرۆز، جانئ خېركەر

speñtâbyô [speñta] (pl.D.Abl.)

speñtô-mainyaom [speñtô-mainyava] (A)

سپەنتا مەینیۆ: جانئ پېرۆز، جانئ خېركەر

spênishta [-](v)

سپەنتاترین، پېرۆزترین، خېركەرتترین

spitama [-](V)

سپیتەم: نافئ بنەمالا زەرادەشتیە

sraêshta [-](fN, mnI)

پاکترین، جوانترین، گەلەك پاک، پېر جوان

sraonîm [sraoni] (mA)

کەماخ، نیهک، نیک، ران

sraosha [-](V) m.

گوهداری، پیکرن، بەربار، سرۆش: یەزەتئ باربەریئ.

sraoshô-caranaya [sraoshô-caranâ] (I) f.

قامچیەکە بۆ سزادانیئ دینی بکار دەیت

sraothrem [sraothra] (A) n.

لۆراندن، سترین، سترانگۆتن

srava [-]

په‌یف، گۆتن، قه‌سه n. نفیژ، ده‌قی پیرۆز

srayanaca [srayan] (I) n.

جوانی، رندی، قه‌شه‌نگی، سپه‌هیتی

srāvayēiti [sru] (caus. pres. act. 3/1)

بهیستن، گوه‌دان

srāvî [sru] (pass. aor. 3/1)

srîra [-](adj. fNA, mIV, m.plNA)

سپه‌هی، جوان، رند، شه‌نگ

sru- [-](v. rt. cl. 5)

ره‌گی بهیستن، گوه‌دان، گوه‌داری

srûtô [srûta] (mN)

نافدار، نافوبانگی وی چۆیه

staoiti [stu] (act. 3/1)

staora^(*) [-]m. (mn: steer)

گیانه‌وهر، گۆلکی خه‌ساندی یان سته‌ورگری، گیانه‌وهری راکیشانی

staorô-mazô [staorô-maza] (mNA)

مزئ گیانه‌وهری⁽¹⁾

staota [stu] (mid. 3/1; imp. act. 2/3) [-]

نه‌سکا سته‌وته

star, stara [-] m.

ستیر

(*) د کوردی دا سته‌ور بۆ گیانه‌وهری نه‌زۆک لکاره. د سانسکریتی دا سته‌رای بۆ گایی سته‌ور دگۆتن. لاتینی sterilis سته‌وره.

(1) په‌یفا مزه هیشتا د کوردی دا ل کاره: مزئ ناشی، مزئ ری... وا دیاره ئەڤ په‌یفا ئافیستایی ب مانا کری یا گایی جۆتی بوویه.

stavas [stu] (pres. act. m. 1/1)

stârâm [star] (plG)

ستیر

stâtô^(*)-ratûm [stâtô-ratu] (fA)

ستی یا مالخوئی: کچهکه لبر مههدهرا سهمیانهکی

stê [sti, asti] (L) f.

ههیین، ههبوون، بوونهوهر، جیهان

... stôi (L)

ل ئافرانندی، ههبوون، ههردهم، بهردهوام [ah] (inf.) بوون، ههبوون

strâm [star] (plG)

ستیر

stu- [-](v. rt.)

پهسندان، فهردارکرن، بلندکرن نافی، فهدرگرتن

stûtô [stût] (G) m.

پهسندان، مهزنگرن، فهدرگرتن

suptîm [supti] (A) f.

مل، شان

surunvata [surunvañt] (pres. part. I)

بهربهیس: نهو تشتی بهیته بهیستن، گوھی خوه ددهته خهلکی، ترادیسونال، نافدار

suxrâm [suxra] (m.plG)

سور⁽¹⁾، شهوق، رهونهق

sûkem [sûka] (mA)

شهوق، رهونهق، رونههی یا چافی، بینههی

(*) دبت نهؤ پهیغه رونههی کا نوو بیخته سهر نافی ستی د کوردی دا، نهخاسمه ستی یا زین یان ستی و زین.

(1) د فارسی دا سورخ ههیه. د کوردی دا هندهك سۆهر دبیزن کو گافهکی ژ سور نیزیکتی سۆخره یه.

sûnahe [span] (G) m.

سەگ، سە، كووچك، تووله

sûra [-](NV, plN(A))

زۆر، بلند، وڤرەك، خوہشمڤڤر، ھڤزدار، چەك، رم

shâishtem [shâishta] (superl. adj. nN)

شادترین، گەلەك دلخوہش

shê [ta] (encl. mfG)

وی، ئەوی

shôithraêca [shôithra] (L)

جھڤ مائڤ، مال، مەیدان، شەھر، شار، باژڤڤر

shyaothananâm [shyaothana] (GA v plG) n.

کرن، کار، شۆل، ئەرك، کریار

shyaothnâvareza [-](I) n. (vn)

شۆلکرن، ب کارەکی رابوو

shyaothnem [shyaothana] (A)

shyeiñti [xshi] (pres. act. 3/3)

جیواربوون، ئاکنجیبوون، مالدانان

T t

ta [-]

ئەف، ئەو

tadha (adv.)

ئەفە، ل ویدەری، ل ور، هیئگی، پاشی

taêca [ta] (mplNA)

ئەف، ئەو

tafnu^(*) [-](V) m.

گەرما، تا

tanu [-] f.

لەش، تەن^(۱)، کەس

tanu-perethanām [tanu-perethana] (plG)

لەشی بەرسزا، گونەهکار، گونەهبار

tanubyô [tanu] (plD.Abl)

لەش، کەلواش، تەن، کەس

tanumâthrahe [tanu-mâthra] (mG)

(مەنترا) بۆ لەشی هەیه، نەشت، بازبەند

tanunām [tanu] (plG)

لەش، کەس

(*) ب کیماتی، تفک ب مانا کوچک و نەدووره تفەک؛ تفەنگ ژ ئەفی رەگی بن. د زمانی نەرەبی دا پەیفە (دفیء؛ دافیء) هەیه، رەنگە نیتزیکیهک فۆرم و مانایی هەیه.

(۱) ئەف پەیفە ب شیوہیەکی چەلەنگ، بەس د زارین نیتزیکی زمانی فارسی دا مایە. وەکو دی برامری د کرمانجی دا هەیه.

taoxma [taoxman] (A) n.

تۇڭ، توخۇم^(۱)

taradhâtem [taradhâta] (nNA, mA)

بلند، بەرز، سەرور، پلەبلند، ھەژى

tarasca [tarô] (adv.)

دەر، دەرڧە، ل دەرڧە

(prep. with A) تېپرا، دەرباز، دسەررا، لسەر

tarô-pithwem [tarô-pithwa] (A) n.

قەتلازى، كېمزاڧى، خوارن ژى كېمە

tarôidîti [-](N) f.

قەدرنەگرتن، شەرمزارى، ترانەپېكرن

tarshata [tares] (past part. m.duA, m.plN)

ترسان، بزدان، رەڧين

tashô [tash] (impf. act. 2/1)

ئافراندىن، دروستكرن، مۇڧىل، رەوېژەك، تەڧشوو

tat [ta] (nNAV)

ئەو

[-](adv.)

پاشى، ئەڧجا

taurvayeyiti [taurv] (pres. act. 3/1 cl. 10)

شپاىي، بسەرکەڧت

... taurvayeni (impf. act. 1/1, pres. subj. act.)

tava [tâm] (G)

يى/يا تە

taxma [-](v, fng, plN)

وېرەك، خوەشمېر

---

(۱) وا دياره كوردان فۆرمى ئافىستايى و يى خوهمال هەردو پاراستينه لى ئىك بو مەرەمەكى

tâ [tɑ] (I, fN, duNAV, n.plNAV)

tâpayeiti [tɑp]^(*) (pres. act. 3/1)

گەرمبەون، تاگرتن، ھلبوون

tâyush [tâyu] (mN) m.

دز

tā [tɑ] (plA)

tevîshî [tevîshi] (duA) f.

ھیز، شیان، چەلەنگی

têm [tɑ] (mA)

tishrô [thri] (plA)

سى

tishtrîm [tishtrya] (A)

تیشتریا: یەزمتی ستیرا گلاڤیزى Sirius

tishrô [thri] (plA)

سى

tôi [tɑ] (DG, plN)

tum [tûm] (N)

tûirîm [tûiryɑ] (ord. num., nN, mA, fA)

چارەم؛ مام، خال، خوارزا، برازا (sp. & J.) پسمام

[tûra] تۆرانى: خەلكى دەڤەرا تۆران

tûm [-](N)

تو، بېگومان، نھۆ

(*) تەب- تاؤ

tûrô [tûra] (N) m.

تۆرانی، خەلکی وەلاتی تۆران

tvêm [tûm] (N)

تو

tbaêshanghô [tbaêshangh] (G) n.

ئیزا، بریندارکرن، خرابی، کین، نەحەزی، نەفیان

tbaêshayât [tbish] (impf. subj. act. 3/1)

ئیزادان، ئیشاندن، کین هلگرتن، کین، قەھر

tbaêshâ [tbaêshangh] (plNA)

ئیزا، بریندارکرن، خرابی، کین، نەحەزی، نەفیان

tbish [-](v. rt. cl. 4)

ئیزادان، ئیشاندن، کین هلگرتن، کەرب ژئ قەبوون، خوونداری، هەرشاندن، کین، قەھر

tbishvatâm [tbaêshavañt] (plG)

کین-هلگری، ئازاردان، تۆل کریه دلی خوه، ژئ قەهرین، نەفیان

tbishyañtâm [tbish] (pres. part. plG)

دژمنی شەرخواز

tkaêsha [-]m.

شەنگستە، قانونا دینی، پەپرەوین قانون یان شەنگستەیین دینی، فیرکرن، سەیدا،

فیرکەر

thraêtaonô [thraêtaona] (N) m.)

تریئتۆن: قەهرمانەکی ئەفسانەییە

thraoshta [thrush] (past part. mid. plN)

گەشبوون، پیشداچۆن، پاراستی، زاددان

thrayasca [thri] (num. m.plN)

سی

thrâthrâi [thrâthra] (D) n.

پاراستن، خوارن، زاددان

thrâyô [thri] (num. m.plN)

سی

thrâzdûm [thrâ] (imper. mid. 2/3)	خودانگرن، زادان، پیشئیخستن
thri [-](num.)	سى
thri-ayarem [thri-ayar] (A) n.	سى رۆژ
thri-xshaparem [thri-xshapar] (A) n.	سى شەفان، سى شەف و رۆژان
thrigâim [thri-gâya] (A) n.	سى گاف
thrisata-gâim [thrisata-gâya] (A) n.	سيه گاف
thrisatem [thrisata] (A)	سيه، سه
thrisâsca [thri] (num. plN)	سى
thrish [-](num.)	سى جارگى، سى جاران، سىبارە
thrishâmrûta [-](plN)	سىجارگى گۆتن، ئەو پەيقىن بەينە سىبارەگرن
thrishum [thrishva] (A)	سيهه م
thritîm [thritya] (ord. num. nN, mA)	سيهه م
thrityâ ^(*) [thritî] (G)	تریتیا: دووهمین کچا زەرادهشتیه
thrityô [thritya] (mN)	سيهه م

(*) هه کەر ئەم قانونا دەنگوهارتئى لسهه ئەفى ناڤى بکارينين، پيدڤيه ب کوردى سى بت
(s < thr)

thrizafanem [thri-zafan] (A)

سیدہف

thwa [-](poss. pron.)

تو، تہ

thwarshtahe [thwarshta] (nG)

برین، فہبرین، وختی دیارگری، ژفان

thwat [tûm] (Abl)

تہ

thwâ [thwa] (AI, n.plNA); [tûm]

تہ

thwâshahe [thwâsha] (G) n.

ناسمان، گونبه‌دا شین، بلہز، ییٰ خوش بچت

... thwâshem (A)

ناسمان؛ سرت، زفت، لہزگین، چہسپان، جوست

thwâvâs^(*) [thvâvañt] (N)

وہکو تہ، تو ووش

thwâm [tûm] (A)

تہ

thweresaiti [thwares]^(**) (pres. act. 3/1)

ژیفہ‌گرن، ژئی برین، جوداگرن، خرابکرن، ہہ‌پشانندن

thweresatô (3du ind. pres. act.)

چیگرن، دروستکرن، گونجانندن

thwôi [thwa/tûm] (mplN, G, fN)

(*) ووش وہکو پاشگر د نہ‌دہ‌بی کلاسیکدا پر دہیتہ دین: گولوش، مہوش.

(**) تیفاریز د کوردی دا بو پارچہ‌یہ کی دریز بکار دہیت.

U u

ufyemi [vap] (pres. act. 1/1)

رستن، فهلهرزین، سترین، سترانگوتن

ukhra [-](fN, plN)

مهزن، هیژدار، پرهیز، قایم، لسهر خوه

uiti [-](adv., part.)

هوسا، ب ئهفی تهززی، ب فی ناوایی

uityaojanô [uityaojina] (N)

هوسا دناخت، بئهفی ناوایی دبیزت

upa (adv., prep. w A, D)

لسهر، ل، ل نک، لبهر، بهر ب، تاکو

(adj.) پتر، بلند، زیدتر، هیژ

upa- (pref.)

پیشگر ب مانا: بهر ب، ب، ل نک، لسهر، ل، تی، تیپرا

upa-bara [upa-bar] (imp. act. 2/1)

ئینان، هلگرتن، برن

upa-dvāsaiti [upa-dvās] (pres. act. 3/1)

راهژوتنهسه، ئیریشکرن، داسهر، کهفتنهسه

upa-maitîm [upa-maiti] (A) f.

جیواردبه، ئی دادنه، ئی دمینه، ئی ناکنجی دبه

upa-mānayan [upa-mān] (impf. act. 3/3)

مان، لسهر مان، راهستان، ژفان

upa-tbishtô [upa-tbish] (past part. mN)

نازراندى، ئارھاندى، قەھراندى، ئاجز

upairi (prep.)

لسەر، پېپرا، يى/يا دى، ژبلى

upamanahe [upamana] (G) n.

دەكھەفى، دەك-ئىكى، ئووپەمەن: يەزەتى جەقەنگى ھۆشمەندىيىھ

dâmôish upamanô

دامۆيش ئووپەمەنۆ: دەكھەفى يا بوونەوهرين ئاھۇراي چىكرين

upanghacat [upa-hac] (impf. act. 3/1)

پېقەنووسان، دگەل بوون، پېقەمان، پەچروومەبوون

upangharezaiti [upa-harez] (pres. act. 3/1)

ھافىژتن، پېوهركرن، رەشاندىن، پەشاندىن

uparatâtem [uparatât] (A) f.

سەرورەتاتى، بلندى، پاىھبلندى، سەردەستى، زالى، ئووپەرەتات: ئافى يەزەتەكىھ

uparâi [upara] (mD)

بلندتر، پاشى، يى/يا دى

uparô-kairîm [uparô-kairya] (A)

زىدەشۆلكرن، پېركارى

upastâm [upastâ] (A) f.

پىشتەفانى، پىشتىگىرى، ھارىكرن، ھارىكارى

upayanayâ [upayanâ] (G) f.

عەدەت، فىركرن، ئامۆزگارى، رەوشتىن كەفن، تىتالين دىرين

upâiti [upa-i] (pres. act. 3/1)

نىزىكبوون

upâpô [upâpa] (mN)

ئافى

upâzana [-](plA) n.

فارىپكرن، ھنداكرن، ژ سەر رى برن، كوتان يان جەلدەدان بو سزادانى

upâzôit [upa-az] (pot. act. 3/1)

دوورھاژۆتن، برن، پاشمەچۆن

upemem [upama, upema] (m.nA)

بلندترین، گەلەك بلند، ژ ھەمیان بلندتر، پاشی، دوماھی

urunaêca [urvan] (D) m.

جان، رەوان

uruthem [urutha] (N) n.

زێدەكرن، وەرار، مەزنبوون

urva [urvan] (N) m.

جان، رەوان

urvaire [urvarâ] (v) f.

دار، درەخت، رووھك

urvaitya [-](I) n.

سۆند، سۆز، گۆتن، پەیمان

urvan m.

جان، رەوان

urvara [urvarâ] (fN) f.

داروبار، رووھك، فیتی، دار، درەخت

urvathem [urvatha] (mA)

دۆستانی، ھەفال، ھۆگر

urvâ [urvan] (N) m.

جان، رەوان

urvâsnayâ [urvâsnâ] (fG)

بجوور

urvânô [urvan] (plNA) m.

جان، رەوان

us (adv.)

سەلال، ل پێش، ل دەرفە، راکری، بلند، لسەر، پەر

us- [-](pref.)

پێشگر ب مانا: لسەر، ھل، بلند، پەر، گەلەك، دەر، دەرفە، ل پاش، ژبلی، بی-

usca [us] (adv.)

سهلال، ل پېش، ل دهرغه، راکری، بلند، لسه، پر

usihishta [us-stâ] (imp. 2/1)

راوهستان، رابوون، هلوهستان

ustânazastô [ustâna-zasta] (mN)

دهستراستکری، قولاچ: هردو دست دريژکری بؤ پيفانى.

ustememcît [ustema] (adj. A)

بلندترین، گهلهك بلند، ژ همیان بلندتر، پاشی، دوماهی

+ cît = وهكهف = راست، دروست، وهكهف

ushta [-] (fN)

بهختهوهر، ساخلم، چهلهنگ، گهش، بهختی سپی، ساخی، هیقی و چهز

ushtanem [ushtâna] (A) m.

زیان، وش: وشا وی خوهشه یان وشین وی هاتنه سهری (بنهمایین زیانی)

ushtatâtem [ushtatât] (A) f.

بهختی سپی

ushtavaitîm [ushtavaitî] (A) f.

ئووشتهفهیتی: نافی دووم گاتا یه

ushtâ [ushta] (NI)

ushtrahe [ushtra] (G) m.

حیستر^(۱)، ووستر

ushahinâi [ushahina] (D) m.

ئووشههین: وهختی ناقبهرا نیقشهف و سپیدی

ushanghem [ushangh] (mA, fA)

سپیده، سحر، نهلند

ushi [-](A) n.

زیردکی، هوش، هزر، مهژی

ushi-darenahe [ushi-darena] (G) m.

ئوشیدهرین: نافی چپایهکیه

(۱) دبت پهقا هیستر زی ژ نهفی رهگی نافیستایی بت.

ushi-darethrem [ushi-darethra] (A) n.

ژبیرنه کرن، هیلا د هزارا خوه دا

uta [-](conj.)

دیسا، دگهل، ئو، هیژ، دسه ر را

uta ... uta

ههروهسا

uta- (pref.)

پیشگره ب مانا: گهلهك، مهزن، گر، پر

uta-hê ()

uta + hê

utayûitî [utayûitî] (duA) f.

هیژ، تین، تین، شیان، توانین

uxdhâ [uxdha] (I, plNA) n.

پهیف، گۆتن، قهسه، ئاخفتن، بو نقیژ سترینی باشه، ههژی پهسانه، پهسندان، پهیفین
پیروز، نقیژ

uxshyeiti [vaxsh] (pres. act. 3/1)

رهشانندن^(۱)، چریسکدان، هلبوون، تهیسین، پهشانندن، مهزنبوون

uz- [us-]

uzayeirinâi [uzayeirina] (D) m.

ئووزهرین: ئیفار. پاشنیفرؤیا درهنگ

uzdasta [uz-dâ] (imp. mid. 3/1)

ئافاکرن، نژنین، دانان

uzdâtât [uz-dâ] (past part. adj. Abl)

کهلین، فوورهان، جوشگرتن

uzdâtâm [uz-dâ] (past part. adj. fA)

بلندبوون، راکرن، بلندکرن، هلدان

---

(۱) چهند ژیدهر د کوردی دا ژ ئه فی ره گینه، وه کو: پهخش ب مانا وهشاندا رادیویی، وهشانندن، پهشانندن، گهش ب مانا هل یان رۆهن...

uzdâtâ [uz-dâ] (past part. adj. f.plA)

كەلین، فوورھان، جۆشگرتن

uzdâthayen [uz-dâ] (caus. impf. act. 3/3)

پاكزكرن، تافيركرن، مالشتن

uzîra^(*)[uz-ir] (imp. act. 2/1)

مەزنبوون، بلندبوون

uzuxshyeiti [uz-vaxsh] (pres. act. 3/1)

گەشبوون، مەزنبوون، وەرار

uzvarezem [uzvareza] (N) n.

لېقەبوون، بەرەفازكرن، كەفارەت

uzvarezyât [uz-varez] (impf. sub. 3/1)

فازكرن، بەرەفازكرن، لېقەبوون، نەكرن، كەفارەتدان

ûitî [ûiti] (GA_v)

ئەقجا، پاشى، لەو، ھۆسا

ûthem [ûtha] (A) n.

زۆخ، ئاداف، گلېز، ئەوا ژ لەشى مريان دەرەكەفت

ûthô-tâs [-](N) n.

ھلومەران، فەرشتەنا زۆخى و گلېزى يان كەرستەيى ژ لەشى مريان دەرەكەفتى.

(*) زرہ ب مانا مەزن، دبت ھەفتوھى فى پەيڤى بت.

V v

va [dva] (duA, f.duA)

دو، هەردو (د کۆکا خووە دا dva)

vac [-](v. rt.)

گۆتن^(۱)، ناخفتن، قەسەکرن، پەیف، بیژ، ووشە، واتە

vaca [vâc] (I)

پەیف، (بیژە)، ووشە

... vacô (G, plA) [vacangh] (NA) n.

پەیف، گۆتن، ناخفتن، ووشە

vadare [-] () n.

ئالافەکی قوتانی یان لیدانییە، قوتان، لیدان

vaêdâ [vaêd, vid (k)] (perf. act. 1/1, 3/1)

زانین

vaêdha [-]()

زانین، زانیار

vaêdhayamahî [vaêd] (pres. act. 3/1)

vaêdhîm [vaêdhya] (A) n.

پیزانین، فیروون، ئاگەهدارکرن

---

(۱) وەرارا رەگی هەندوژۆبی —فەج— د زارین زمانی کوردی دا، هەمی رەوشین چی بن خلاسکرینە. بۆ نمونە: دەنگی /چ/ بۆ ئەفان دەنگان هاتیە وەرگههاستن /ژ/، /ت/، /-... ئو /ڤ/ بوویە /گ/ د گۆتن و گوتاردا، بوویە /ب/ د بیژ— دا، بوویە /و/ د واتە، ووتن دا.

vaêjahi [vaêjangh] (L) n.

تۆف، توخم، پیژ

vaêm [azem] (plN)

[vaya] (A) ئەم، ئیمه

vaêthâ [-]() f.

زانین، ئاگهه، شههرهزایی

vaêtheñti [vid] (pf. act. 3/1)

vakhhdhanem [vakhhdhana] (NA) n.

سهری (كهسهكی بهرهۆز و زانا)

vakhzhibyâca [vac] (duI)

vahishta^(*)[-](nI, n.plA)

باشترین، ههري باش، گهلهك باش

vahishtôishtîm [vahishtôishtî] (A) f.

باشترین هیفی، باشترین داخوازی، فههیشتۆیشتی: پینجهمین گاتا

vahmasca [-](N) m.

نقیژ، پهراستن، چهز ژیکرن، قهدرگرتن

vahmyô [vahmya] (mN)

ههزی پهراستنی، نقیژ

vahyô [vanghu] (mN, nA)

باشتر، چیتر

vairi^(**)[-] m.

گهپ، گۆل

(*) د كوردی دا بوویه بههشت و مانا باشترین جه ستانديه. دبت تهنشت ژى ب ههمان تهرزى ئافا
بیت، نانكو گهلهك ب لهشيفه!؟

(**) وهرگهراانا دهنگی /ف/ ل پيشی بو /گ/ دی بته گهیری-گهپ، و بو /ب/ دی بته بهیری و
نهفه گهلهك نيزیکی بهحره (ع. البحر).

vairîm [vairya] (nA)

هیزا، خوشتقی، دلخواز، هیفی، خوہزی، حہز، خوہگری، ئوتوگرات: دستہ لاتنداری
تہك Khshathra Vairya خشہترہ فہیریا: ئەمیشا سپہنتایہکە، مہہا شہشہ ل
حسیبا زہرادہشتیان. کانزا، مادہن (Ahuna) vairya نفیژہکە

vairyanām [vairya-2] (plG)

رؤباہکە، گۆلہکە

vairyâi [vairya] (D)

van [-] (v. rt. cl. 1)

برن، سہرکہفتن، فہگرتن، ستاندن

vanaiñtîmca [vanañt] ()

vanaiti [van] (pres. act. 3/1)

vanañt [-]

vanhvuisher

زال، فہگر

Vanant

فہنہنت: یہزہتہکی ستیرہ

vanât [van] (impf. sub. act. 3/1)

vanām ()

vanô [vanañt] (mN)

vanghaiti [vangh] (pres. act. 3/1)

جیواربوون، ئاکنجیبوون، ئی دانان، بانہہی ئی دانان

vanghanaca [vanghan] (I) n.

باشی، قہنجی، چاکی

vanghave [vanghu] (mD)

vanghô [vanghu] (nNA)

باشتر، چیتر

vanghu [-]

باش، چی، چاک، تشتین بخوه باش، دیاری، خیر، ئافراندن

vanghudhâbyô [vanghudhâ] (m.plD)

بهرههست، ههستدار، ئاگههدار، هوشیار

vanghush [vanghu] (mN)

(Beekes رهگی وهکو [vahu] دیاردکه)

vañtâ [vañta] (I) n.

ئهفین، فیان، بهندهواری⁽¹⁾، ههز، یاری یان دوستی

vaocâ [vac] (imp. act. 2/1)

vaonare [van]

(perf. act. 3/3) فهگرتن، ستاندن، زالیوون

(pres. act. 3/3) ههز ژیکرن، فنیان، بو ههزکرن، ئهفاندن

varâzahe [varâza] (G) m.

بهراز، بهرازی کووفی

varecanguhañtem [varecanghvañt] (nNA, mA)

گهلهک مهزن، فهبه، زهپزهپه

varedat-gaêthayâ [varedat-gaêtha] (fG)

جیهان پیشدابرن، خوهشکرنا جیهانی، گهشهکردنا جیهانی

varedathem [varedatha] (NA) n.

گهشهکرن، زیدهکرن، وهرار، پیشداچۆن

varefshva [var] (pIL) n.

تان، کوۆتان، پهرزان، بهرهفهز، (ههفشی، وار)

varenem [varena] (A)

فهرینه: دهفهرهکه، گهیلان. باوهری

(1) فهند، بهند، وهند، و یین دی ههمی گریډایی ئهفی پهیفینه کو ب مانا پیقه گریډان دهیت.

varenya [-](m.plNA)

گەیلانی، (دۆستی) گەیلان

varesâsca [varesa] (f.plA)

پەرچ، موو، بیژینگەكە؟ پیرابوونین دینیە ژ ریسى چیکریه sieve

vareshyamnaca [varez] (fut. part. n.plA)

varez- [-] (v. rt. cl. 4)

پیرابوون، کار، شۆل

varezîmca [varezi?] ()

varô [varangh] (A) n.

دیاری، خەلات، قەر نیرەنگ یان ئەزموونا باوەری: ل دیرزەمان بو باوەر پیکرنی
ئەزموونەکا دژوار ب بەرگۆنەهان دەتەکرن وەکو دەست ل ناف ئافاگرم دانان یان
گۆگرد ددانى...هتد

varôish [vairi] (G)

varshhta [-] (n.plNA)

کری، کار، ئەرك

varshniharshtâica [varshni-harshta] (mD)

وەختی گۆهنیلی، وەختی پەپینی، ژیکیشان: خەرچکرنا ئافکا نیران

vas [-]

حەز، فێیان، خواستن

vasasca-tû () (k476?)

vasê-xshayâs [vasê-xshayañt] (mv)

شێیا حەزا ئیکی، کۆنترۆلا حەزی

vasna [-](I) m.

داخواز، حەز، هیقی، خوەزی

vasô ()

داخواز، حەز، ھېقى، خودزى

vasô-xshathrô [vasô-xshathra] (mN)

كۆنترۆلا حەزا ئىكى

vastra [-](plNAV) n.

جلك، بەرگ، خەمل

vaxsh- (pref.)

گەشبوون، ھلبوون، چرىسكدان

[vac] پەيف، گۆتن، قەسە

vaxshaêca [vaxsha] (L) n.

مەزنبوون، زىدەگرن، زىدەھى، وەرار

vaxshat [vaxsh] (aor. act. 3/1)

زىدەگرن، بۆشبوون، ھلبوون

[vaxsha] (Abl)

بەختەوهرى، زەنگىنى، گەشادى

vaxshathemca [vaxshatha] (NA) n.

مەزنبوون، زىدەگرن، زىدەھى، وەرار

vaya [-]m.

با، ئەتمۆسفىر، قەيۆ: يەزەتتى سەمىيانى باى

vayaosh [vayu = vaya] (G)

vayâm [vaya] (A)

vayô [vaya] (V)

vaz [-]

رېبەرىكرن، نىشادان، فرپن

vazdvare [-](indecl.) n.

رەقى، ھشكى، توندى، خوھش، خوھشى، شادى

vazemna [vaz] (pres. part. mid. fN, plN)	لەزانەن، بەزین
... vazemnô (pres. part. mid. mN)	فرین
vazrât [vazra] (Abl) m.	میرکوت، تۆپز، گورز
vâ (encl.)	یان، ئان
vâ ... vâ	چ...چ...، یان...یان...
vâc [= vac] f.	پەیف، (بیژ)، قەسە، گۆتن، وشە، واتە
vârethrakhnish [vârethrakhni] (mng, plA)	سەرفەرەز، ل دژمنی خستەن، دژمن-کوت
vâstârem [vâstar] (A) m.	پاریژگەر، شقان، سەمیان (mn. pastor)
vâstranâmcâ [vâstra] (plG) n.	چەروانە، پاون، کۆز
vâstrîm [vâstri?] ()	خودان وەرز یان زەفی، وەرزفان
vâstryât [vâstrya] (Abl) m.	جۆتیار، وەرزفان
... vâstryô (mN)	II. کار، شۆل، زیرەکی، شەهرەزایی
vâsha [-]m.	شەهرەزا، زیرەک
vâta [-](I, plN) m.	پایتۆنە، ئەرەبانە، فارگۆن
	با، هور، باهۆز، فاتە: نافئ یەزەتەکیە

vâxsh [vac] (mN)

پهيف، دهنگ، پیژن، گوتن

vâthwa [vâthwâ] (N) f.

کهر، کهری، رهفی، رهفده، کوم، زیده

vâ [tûm] (pLAG)

تو، ته

vehrka^(*) [-](pIN) m.

گور، گورگ

verethra [-](I)

سهرفهرازی، سهرکهفتن، هیژا سهرفهرازی، (ژ ئالیی ديقه) بهرهنگاری، بهرگری

verethrakhnahe [verethrakhna] (G)

سهرفهرازی، سهرکهفتن

m. سهرفهراز، دژمنشکین، سهرکهفتی، فهرهترهخنه: نافی یهزدهتی سه میانه ل

سهرفهرازی، رۆژا ۲۰ مهین حسیب زهرادهشتی

verethraja [verethrajan] (mN)

سهرفهراز، سهرکهفتی، دژمنشکین یان دژمنکوژ

... verethrajāstemô (mN)

گهلهك سهرفهراز یان سهرکهفتی

... verethravastemem (NA)

گهلهك سهرفهراز یان سهرکهفتی

verethrem [verethra] (mNA) [verethrajan]

vereziñti [varezi] (pres. act. 3/3)

verezyanguhahe [verezyanghva] (mG)

شۆلکرن، کارکرن، بکارهاتی

verezyât [varezi] (sub. 3/1)

(*) نهڤ په یفه، نمونه یه بۆ وهر گوهاستنا دهنگی /ڤ/ ل پیشی یا په یفان بۆ /گ/.

vê [tûm] (pINAD)

تو

vid- [-](v. rt. cl. 2.)

زانين، ناسين، تیگههشتن

viñdan n.

وهرگر

viñdât [vid-2] (pret. indic. act.)

دیت، ستاند، وهرگرت، (بین-)

vish [-](N)

ژهره، رهشاندن، نماندن، تهرکرن، دوور، فهدهر

vî [-](adv., pref.)

پیشگر و ههفالکار ب مانا: بی، دوور ژ، جودا، جودا ژ، فهدهر ژ، دژی، بهرهنگاری...

vîca ()

vîdaêva [-]

دژ دیوان، دیونهفی، (بی یان نه دگهل دیوان)

vidvâ [vîdhvangh] (mN)

زانين، ناگههداربوون

vîdhârayen [vî-dar] (impf. act. 3/3) (vn)

فافتن، بژارتن، ریژکرن، دهريازکرن، راگرتن، هاریکرن، پشتگیری ئی کرن

Vîdhâtaot^(*) [vîdhâtu] (Abl) m.

فیداتۆ: دیوی مرنی، نهزرائیل

vîdhvâ [vîdhvangh] (mN)

زانين، ناسين

vîkhzhârayeiñtîm [vî-khzhar] (caus. verb pres. part. fA)

ئاڤرابوون، لهی، تۆفان، ئافی گرت

vîkeret-ushtânem (A)

فیکههت ئووشتانیم: ژیکفهکهر، نهو (مست) اجانی ژ لهشی فهدهکته. دراندن،

چرتکاندن

(*) د کوردی دا: ههی داد و بیداد ههیه... وا دیاره مههم ژی نهؤ بی داده یه (فیداتۆ).

vînase [vî-nas] (imp. act. 2/1)

هندابوون، نههیلان، نههشتن، قپرکرن

vîra [-](I, duA) m.

میږ، زهلام، وهختی دگهل کهوالی بکاربهیت ب مانا کوله و خزمهتکاره، خزمهتکار، پهیره و

vîrô-mazô [vîrô-maza] (mN, A(h- decl: (mazangh)))

مزئ زهلامی، میږسهږی، گریبهستا زهلامی، گهرهوا زهلامی

vîrô-vâthwa [-]f.

(دایک) ۱ خوهشمیږ فیږا، (دایک) ۱ گهلهک کوران

vîs-1 [-](v. rt. cl. 6)

بوون، هاتن، تیچون، چونهژور، سمتن، دهستکرن، رازیبوون، قایلبوون، وهرگرتن، پهسهندکرن، چافدیږی، گوهداری

vîs-2 [-]f.

وارگهه^(۱)، نانجیبوون، هوز، گوند

vîsaiti [-](plA)

بیست

[vîs] (pres. act. 3/1)

وهرگرتن، پهسهندکرن، ستانندن، بو هاتن

vîsâi [vîs-1] (pres. sub. act. 2/1)

بوون، هاتن، تیچون، چونهژور، سمتن، دهستکرن، رازیبوون، قایلبوون، وهرگرتن، پهسهندکرن، چافدیږی، گوهداری

vîsâmca [vîs-2] (plG)

وارگهه، هوز، گوند، مال

... vîse [vîs] (pres. subj. 1/1)

پیڅکرن، رازیبوون، پهسهندکرن (D) گوند، مال، خیزان

(۱) نهؤ پهیغه نیک ژ پهیقین ناریشه داره. نهؤ پهیغه د زمانین ههخامه نشی و پههله فی دا ب تهرزی: فات و قیت و فیه هاتیه و وهرارا ههردووان د زمانی کوردی دا ل پیشی یا نافین گوندان ب تهرزی با-، بی مایه. هه مان پهیغ یان فورمه کی وه کو وی د زمانین سامی دا ب تهرزی (بیست) د ندره بی دا و (بیست) د سریانی دا مایه. ژبلی نه فان، فورمه کی کهفتن، وا دیاره ژ سومه ری هاتیه وهرگرتن، ب تهرزی مات هه بوویه و تا کو سه رده می دهوله تا ئیسلامی زی ب رهنگی ماه مابوو کو بو ده فهر بکارهاتیه. نهفه هه می هه فبه ندیه کا کولتوری ل ده فهری دیار دکهن.

vîsîmca [vîsva] (A) m.

فیسیه: فریشتہیی زیرہقان ل گوندی

vîsô [vîs 2] (G, plA)

وارگہہ، ہۆز، گوند، مال

vîspa [-](n.plNA) all (pl)

گشت، گش، ہمی، خر، تہف،

vîspem â ahmât (adv.)

ہندی، تاکو

vîspaitîm [vîspaiti] (A) m.

ئاغا، مہزن، کویخہ، سہرؤکی جادہ یان تاخہکی

vîspanâm [vîspa] (nominal f.m.n.pl.G)

گشت، گش، ہمی

vîspô-vîdhvâ [vîspô- vîdhvangh] (N)

گش زانین، پر زانین

vîspô-hvâthrem [vîspô-hvâthra] (A)

پری خوہشی، گش خوہشی، شادی

vîsrascayen [vî-srasc] (3/3)

لی رہشاندن، پیوہرکرن

vîsya [-]m.

فیسیه: فریشتہیی زیرہقان ل گوندی

... vîsyâ (f.plA)

سہرب گوندی یان تاخیقہ

vîshtâspa [-](pr. n. V) m.

فیشتاسپ

vîshaptathâica [vîshaptatha] (D)

شہفا چارده ژ ہہیقی، ہہیقا چاردهشہفی

vîvanghana [-](L) m.

فیقہہنگہنت: نافی بابی شاہ جہمشید

vohu [vanghu] (NAV, pl.NAV)

باش، (بهه)

vohu-gaonahe [vohu-gaona] (G)

رەش، رەنگى خونى، (گولاف، بخوور، بخوورا سۆمەترە)

vohu-keretôish [vohu-kereti] (G) f.

بخوور يان گولاف، داربخوور (دار ئالۆ) ^(۱)

vohuca [vohu] (nA, n.plA)

باش، (بهه)

vohunîsh [vohuni] (plA)

خوون، مەھبيران، خوونديتن

vohuxshathrayâ [vohu-xshathra] (fG)

فوهۆخشەترە: ناف چارەمىن گاتا يە

vohû [vohu] (A, nI, plA; GAv NA)

باش، (بهه)

vouru [-]

فرهه، بهرفرهه، بهربه لاف، بهرين

vouru-dôithrayâ [vouru-dôithra] (fG)

بەندەوار، مەرەقدار، چافمەزن، چاف دلدار

vouru-gaoyaoite [vouru-gaoyaoiti] (v)

(خودان) چەروانەيىن بەرفرهه

vouru-kasha [-] n. (jAR: m.)

دەريا خەزەر (بەر يان بەراف دريژ)

vô [tûm] (plA.D.Abl.G)

vyâxman

شەپدەف، شەپەنيخا ب ئاخفتنى

vyâxanem [vyâxana] (A) m.

رەھوانبىژ، زمانخووش، قەبخواستن، شەپەنيخ، بەرنياس، نافدار

---

(۱) دار ئالۆ **aloe** دارە کا رۆژھە لاتا ھندستانىيە.

X x

xâ [xâ] (plNA) f.

ژێدەر، کانی، چافیکا ئافی

xrafstrâish [xrafstra] (plIA) m.)

کەشەفریت، در، هۆفی، خراب

xratêush [xratu] (G) m.

هۆش، خرد

xshtûm [xshtva] (n.mA)

شەشەم، یی/ یا شەشی

xshaêsha [xshi] (pot. mid. 2/1)

شییان، حوکمداری، شاهاتی، دستەهلات

xshaêtahe [xshaêta] (mG)

تیرۆشک، تەییسین، برسقین، گەش؛ شاهانە

xshafna [xshapan] (plN) f.

شەف^(۱)، شەو

xshathra [-] (I) n.

هیز، شییان، شاهنشین، وهلاتی شاهی، دستەهلات، شاه، خشەترە: ئەمیشە سپەنتایەکە، مەها شەش

xshathrinâm [xshathrî] (plG) f.

ژنکا ب دستەهلات

---

(۱) وا دیاره وەرارا ئەفان پەیفان د کوردی دا ب هیلانا دەنگی /خ/ بوویە ل پیتی یا پەیفان. خرد تی نەبت کو-ب دیتنا من- بریکا نفیسینی دەربازی فارسی و کوردی بوویە و نەکەفتیە بەر وەرارا سروشتی. هەر وەسا وەرارا پەیفین کوردی و فارسی بو شەفی دگەل یا گشتی ناگونج، نانکو /پ/ بوویە /ف/ نە /ڤ/، /و/ یان /ب/ ب فۆرمی شەبا فارسی... لەو ئەز دبینم فۆرمین کوردی و فارسی ژ (شەم) یان فۆرمەکی هەشەر وەرار کریە.

xshathrîm [xshathrya] (mA)	شاهانه، شاهانی
xshathrôî [xshathra] (L)	
xshathrya [-]	شاهانه، شاهانی
xshayamna [xshi] (pres. part. mid. I)	دشیټ، حوکمداریی دکه
xshi [-](v. rt.)	شییان، حوکمداری، دهسته‌لالت
xshmâvatô [xshmâvañt] (G)	به‌رش، وهك، وهكو ته
xshnaoma [-](I) n.	رازیبوون، تی‌ربوون، هاویشبوون
xshnaothra [-](plN) n.	رازیکرن، قایلیکرن
xshnâvayeiti [xshnu] (caus. pres. indic. act. 3/1)	رازیبوون، تی‌ربوون، هاویشبوون، ته‌نابوون
xshnûmaine [xshnûman] (D) n.	رازیبوون، قایلبوون
xshnûtâ [xshnûta] (f.pl.N)	گه‌شاد، تی‌ر، دلخو‌ش
xshôithnîm [xshôithnî] (A) f.	گه‌ش، رو‌هن، ته‌یسو‌ک، برسقی
xshudrâ [xshudra] ^(*) (f.n. plA)	تو‌ف، تو‌خم، ئافک
xshvash [-](plNA)	شه‌ش
xshvashtîm [xshvashti] (plA)	شی‌ست، شه‌ست

(*) دبت شوو کرنی ب مانا (تراوج، زواج) هه‌قبه‌ندی دگهل نه‌فی پدیفی هه‌بت.

Hv (Xv) hv (xv)

hva [-](reflex. pron.)

خوه^(۱)، خو

hvdhâtahe [hvdhâta] (m.n.G)

خوهکری، خوهدایی، خوهپرستی، سروشتی

hvafna [-]m.

خه و

hvahmi [hva, hava] (L)

خوه، خو

hvanirathem [hvaniratha] (A)

خوهنیرت: ئیکه ژ ههفت کیشور(دهفهر)ین ئهردی

hvanvañtem [hvanvañt] (mA)

گهش، هل، تهیسۆک، نافئ کسانه، نافئ چیاپهکیه

hvarem [hvara] (A) m.

برین، کولک^(۲)

hvarenanghaca [hvarenangh] (I) n.

فه^(۳)، نیعمهت، فهنجی یا خودایی، تشتی باش، خیر khwarrah

---

(۱) ب دیتنا من لیفکرنا کوردی بنه مایه کی گرنه کو ئافستایی ژی لیه بهینه راکرن، نه خاسمه کوردی ب گشتی و زاری کرمانجی ب تایه تی ئه ژ تایه تمه ندیه باش پاراستیه: خوه xwe نه xve یه، له و دی لوجیکتر بت پدیفین ئافستایی هوه بن نه هفه hva وه کو دهینه نفیسین.

(۲) دبت خوریک نیریکی ئه فی پدیفی بت.

(۳) ئه فه تهرزه کی دیه ژ وه رارا دهنگی / هوه- / بۆ / ف / نه بۆ خوه. ئه فی هه قه بری هین و هینک و فینک و خونوکا فارسی بکه. ههروه سا هافر و ناخوور.

hvarenanguhañtem [hvarenanghvañt] (mA)

فەر پیدان، خیر پیکرن

... hvarenanguhastemem (superl. nNA, mA)

هەری خیر پیکری

hvarenasca [hvarenangh] (A)

فەر، نیعمەت، خیر

hvaretha [-](du.pl.NA) n.

زاد، خوهرەك، خۆراك، خوارن

hvatô [-](reflex. pron. indecl.)

خو، خو

hvâish [hva] (pII)

خو، خو

hvâparâm [hvâpara] (fA)

خوہژی، خوہ خودان دکە

hvâstrahe [râman hvâstra] (mG)

رام: یەزەتی بەھافی، پوان [hvâstra] چەروانە

hvâthrem [hvâthra] (NA) n.

خوہشی، شادی، تەناھی، گەشاتی، گەش، مەزنی، سەرفەرازی

Y y

ýa [-](rel. pron.)

کی، کی، کیشک، کیژان

ýadâ [-](adv.)

وختی، هینگی، ل ههره، ل فر، ل نهفی جهی

ýadhôit [-](adv.)

ژ کیفه، ژ نهو

ýaêca [ýa] (m.plN)

کی، کی، کیشک، کیژان

ýaonem [ýaona]^(*) (A) m.

بیاف، بهاف، خوراکرتن، بهردهوامی

بهردهوام، ب فایمی (adv.)

ýaoxshtivañtem [ýaoxshtivañt] (nNA, a-decl. mA)

زیرهک، هیزدار، نازک، ناگههدار (yaoxshti –) ههست، های، ناگهه؛ توانین، شییان،
خوهشی (زیندیاتی)، زیرهکی

ýaozhdadhâiti [ýaozhdâ] (pres. act. 3/1)

بژارتن، فافارتن، پاکژکرن [ýaozhdâ-2] تافیرکرن

ýaozhdâthrem [ýaozhdâthra] (NA) n.

پاکژکرن، بژارتن، فافارتن، بژاره

ýaozhdâthryô [ýaozhdâthrya] (N) m.

پاکژکهر، بژارکهر، تافیرکهر

(*) یانه هیشتا د زارین ژیری دا مایه. دبت جه ژی ههفیهندی نهفی پدیفی بت، نهخاسمه /ی/ یا سمیغالول پیسی یا پدیقان بوویه /ج/، د کرمانجی دا وه کو پاشگری جهی مایه.

ýaozhdâ [ýaozhdâ-2] (N) f.

پاکی، پاکڑی، بڑینی

ýasca [ýa] (mN)

کیشک، کیژان

ýasna^(*) [-](I) m.

پهراستن، قوربانى، نقيژ

ýasnyâca [ýasnya] (n.m.plN, m.plA)

ههژى پهراستن

ýasô-beretâbyô (pl.Abl)

تشتى ههژى دايى، بو بر (zaothras) بو يهسنه يان پهراستن بر

ýat [ya] (n.NAV)

كى، كى، چى (conj.) وهختى، وهكى

ýatha [-](conj.)

وهكو، كانى، كهنگى، نهوه، يان

ýatha ... ýatha يان...يان

ýathanâ [ýathana] (adv.)

وهكو، ههروهكو، وهسا

ýathâ [ýatha] (GA_v)

وهكو، كانى، كهنگى، نهوه، يان

ýathna [ýathana] (adv.)

وهكو، ههروهكو، وهسا

ýathra [-](adv.)

كانى، نهو درا، ل جهى

ýava [-](adv.)

دريژى يا دهمى، وهختهك، ژى، ههردهم، ههروهختهكى؛ پيدفيين ژيارى، جهه، گهنمؤك، دان

[ýavan]^(*) (N) m. گهنج، جوان

(*) ل قوناخين دى، پهيفا جدژن ژى پيدا بوويه. (اى / سميغالول-ج، اس- / ز).

ýavaêtâtaêca [ýavaêtât] (D) f.

ههتاھهتا، تا ئه بهد، ئه بهت

ýavanām [ýava] (plG)

دریژی یا دهمی، وهختهك، ژى، ههردهم، ههروهختهكى؛ پیدفییڻ ژیارى، جهه، گهنمۆك، دان

ýavata [-](conj.)

هندى، ب دريژاهى يا...

ýavat [-](conj.)

هندى، ب قاسى، وهختى

ýavê ()

ýavô [ýava] (N)

وهختهك، ژى، پیدفییڻ ژیارى، جهه

ýayata [ýat] (perf. act. 3/1)

لهزاندن، ب لهز ئیخستن، ب هیژ ئیخستن، شیيان

ýaz [-](v. rt. conj. only in mid., cl. 1)

پهراستن، قهدرگرتن، خوه بو شكاندن

... ýazaêsha-mê (pot. 2/1, pres. opt., mid. 2/1)

من بپهريسه

ýazata [-](IV, duA, plNV) m.

فريشته، يهزەت: فريشتهيڻ ل پاش ئەميشه سپهنتايان و فرهفاشيان. چافديري يا مروقيڻ خودانباوهر دكهن. ههر يهزەتهك ب ئهركي پاراستن و چافديري يا تشتهكى يان كارەكى رادبت.

[ýaz] (impf. pret. indic. mid. 3/1) پهراستن

(*) ئەفه ژى نمرونهيه كا بهرنياسه بو وهر گوهاستنا سميڤاولي /ي/ ل پيشي يا پديفان بو دهنكي /ج/ د زمانين هندنورويي دا.

ýâtem [ýâta] (A) n.

کار، کریار، رهفتار

ýâtumaiti [ýâtumañt] (fN)

جازی، جادوو، جادوگر

ýâthwām [ýâtu] (plG)

جادوو، جازی، ئبلیس، خرابکار

ýā [ýa] (m.plA)

کی، کی، ئهوی، ئهوا^(۱)

ýâ-nô ()

کی / ئهوی... ب مه

ýânghām [ýa] (f.plG)

کی، کی، ئهوی، ئهوا: روودانهکا مهزن (هنگام، جهنگ)

... ýenghê (G, fL)

بی / یا / یین...

ýesnê [ýasna] (L)

پهراستن، قوربانی، نشیژ

ýesnya [ýasnva] (plNA)

(جهزنی) ههژی پهراستن یان جهژن بو کرنی.

ýeshti [-](I) f.

پهراستن، حه بانندن، پهسنا

ýezi [-](conj.)

ههکهه، نهگهه، ئهه، گهه

ýim [ýa] (nN, mA)

---

(۱) د ئافستایی دا، نیر و می ههبوو (وه کو کرمانجی)، ل فر و گهلهک جهین دی، چونکی وه رگیژی ئنگلیزی ئهفه دیار نه کریه، ئهز نهچاربووم ههردوووان دانم دا کو یان بهلکو راستی ناشکرا دبت.

ýima [-](v) m.

جەم^(۱)؛ جەمشید

ýimca [ýa] ()

ýimô [ýima] (N)

جەم؛ جەمشید

ýô [ýa] (mNV)

ýûnâm [ýavan] (plG) m.

گەنج، جوان، خۆرت، لاو

ýûshmâkem [tûm] (plG) (A)

تو، تە، یی/یا/ییئ تە

ýûtô [ýûiti] (L) f.

جۆتبوون، تیکەل، دەستگرن، هەقبەندی

ýûzhem [tûm] (plN)

تو

---

(۲) جەم یان جەمشید، خۆدانی جاما دنیا پی ددیت. قەهرەمانەکی ئەفسانەیی دیرینه ل میژوویا ئیرانی و کولتوری ئیرانی بو وی قەدگەرینن.

Z z

zaênangha [zaênangh] (I) n.

هوشیاری، ناگهه^(۱)

zairi-gaosha [-]

گوهره^(۲)، گوهرهکسک

zairitem [zairita] (nN, mA) n.

زیپین، کسک^(۳)

(۱) د ههلبهستین نهدهبی کهن دا، پهیفا زینهار! وه کو پهیغه کا هوشیار کرن و ناگههدار کرنی دهیته دیتن. دبت، نهؤ پهیغه ژ نالیه کیغه ههقیهندی زانین بت کو ههقیشکن د مانایی دا. ههروهسا، نهؤ پهیغه پهیفا زیهن “زهن دهیته بیرا مه!! ههکهر وهسا بت، دی (ذهن) نهدهبی ژ ههمان ژیدهری بت.

(۲) د کوردی یا ئیرو دا، ل دارپشتنا ناؤ یان سیفته کی لیکدای، رهنگه نالوزیهک دهیته دیتن کانئ کهچهل حهسن دروسته یان حهسن کهچهل دروسته؟ یان پیره میړ ب چی ژ میړی پیر جودایه؟ ...هتد. لی وه کو ستانده رده کی زمانی، گولسور: تشته که گولین وی/ وی سۆرن، لی سۆرگول: گولا رهنگی وی سوره. نانکو ههکهر سیفته ل پاش بت، پهیفا نوو دبتنه سیفته تی تشته کی یان نافه کی دی، لی ههکهر ل پیش بت، دبتنه سیفته تی نا فی ب خوه. لی نهؤ دهستوره بی نه ساز نینه. ل نه فی نموونه بی نا فی ستایی، وا دیاره، بهره فاژی کوردی یا بهر به لافه و گونجایه دگهل نموونه یین کهن وه کو: پیره میړ، جوا (ن) میړ، خوه شروؤ...هتد.

(۳) د نا فی ستایی دا، نا فی رهنگی کسک ب هه مان پهیفا زهر هاتیته. د کوردی یا ئیرو دا ههقیشکی ل نا فی هرا شین (هشین) و کسک (سهوز) دا دهیته دیتن، نه خاسمه ل واری چاندنی و گیای: گیای شین دبت، ده ما پهیدا دبت و زیده دکهت، لی رهنگی گیای کسکه... له و کسکاتی و شینکاتی بو گیای لکارن. هه مان گۆتن بو سهوز ژی دهیته گۆتن. ل نه فی سه متی رهنگین کسک و شین ئیک دگرن. دبت، ب هه مان ته رزی زهر هاتیته بکار ئیتان.

zam^(*) [-]

نەرد، زەفی

zañgem [zañga] (a) m.

هەستی لنگی، هەستی چۆکی (ئەژنۆ)

zañtêush [zañtu] (o) m.

زۆم، دەفەر، هۆز

zañtumâica [zañtuma] (a)

شەهەری، شەهردار، نافى فریشتەیهکیە ژ یەزەتان

zañtunāmca [zañtu] (plG)

زۆم، دەفەر، هۆز

zaosha [-] m.

حەز، هیفی، رازیبوون، قایلبوون

zaota [zaotar] (a) m.

زەوتەر: مەلایى زەرادەشتیان، دینفانی ب رى و رەسمان رادبت، هاژۆ (گاهاژۆ، گافان)

zaothra [-](I)

رووندان، زەیتکرن، بەخشین

zaothre [zaotar] (D)

زەوتەر: مەلایى زەرادەشتیان، دینفانی ب رى و رەسمان رادبت، هاژۆ (گاهاژۆ، گافان)

zaothrô-barâi [zaothrô-bara] (mD)

دیاریبەرن، خەلاتبەری

zaranaênem [zaranaêna] (A) n.

زێرپینە، ژ زێرپی

zaranim [zaranya] (nNA)

زێرپین، زێر

(*) د کوردی دا زەفی؛ زەوی هەنە. زەمین و زەمینە ژ نفیسینا فارسی دەربازبوونە یان هاتینە فەژباندن. وەکو گەھ و گاڤ هەم بۆ جەھى و هەم بۆ دەمی ل کارن، بۆچی زەفی و زەمان و دەم ژى ژ ئەفی پەیفى پەیدا نەبەن؟ ئانکو، کانی چاوا زەفی یا کوردی بۆ پارچەبەکی ئەردی ل کارە، دەم و زەمان ژى بۆ پارچەبەکی دەمی لکارن... ئەفجا، چما ئیک پەیف نەبەن؟

zaranyô-aiwidhânahe [zaranyô-aiwidhâna] (mG)

ب جلا زيرين، سهرزين زيرين

zarathushtra^(*) [-](pr. n. I) m.

زمرادهدشت، زمردهشت

zarathushtri [-](nN, fA, n.plA)

زمرادهشتی، زمردهشتان

zarathushtrô [zarathushtra] (N)

زمرادهشت، زمردهشت

zarathushtrô-fraoxta [-](plN)

زمرادهشتی فهرموویه، ناخفتیه

zarathushtrôish [zarathushtri] (mG)

زمرادهشتی، زمردهشتان

zarathushtrôtema [-] m.

مهزنترين دينقان، سهروك جفاكي دينی

zasta [-](I, duA) m.

دهست

zavareca [zavare] (A) n.

هيز، زهفهری، زهبردهستی، زوری

(*) زهره‌شوستره: نافی پیغمبری دینی زهراده‌شتیانه. همدی ژیدهر ل جه و وهختی بوونا وی ئیکدل نین. لی گلهک ژیدهر باسی بوونا وی ل روژاڤا ئیرانی (کوردستان یان نازهر بیجان) دکهن و ژین و مرنا وی ل روژهلانی. ههروهسا وهختی ژيانا وی زی ب گورهی ژیدهران جودایه. لی ب گشتی، دئرخنه نافیهره سهدسالی سیزده و نیقا سهدسالی شهش بهری سهردهمی ئیسای. هندهک ژیدهر سالا بوون و وهغهره وی ب نومره دنقیسن (۶۲۸-۵۵۱ ب. ز.)...! هتد. بو مانا نافی وی، گلهک بوچون ههنه، ژ وان: زانا ئیکدلن کو پارچا دووهم ژ نافی ب مانا حیستر؛ ووشتره و د نافیستاییدا هاتیه. پشکا پیشین ب روھنی نه‌هاتیه، لهو زانا ل نه‌تیمولوجیا وی گه‌راینه... ژ نفی چهند بوچون ههنه، وه‌کو: زهرش ب مانا هاژوتن یان کیشانه و مانا زهرادهشت حیستر فانه یان هاژویه، بوچونه‌کا دی پیشی یا نافی دگه‌هینته ههرا فیدایی ب مانا چهز و فیان. هندهک دی دگه‌هیننه ژه‌نه‌تا فیدایی یان زیروندا ئوسیتی ب مانا پیر ئانکو پیره‌حیستر و هندهک دی دبیزن ژ زهیری یا نافیستایی هاتیه ب مانا حیسترا زهر یان زهره‌نت هاتیه ب مانا تنگژی یان هار کو دینه حیسترا هار. بی پتر بقیّت زانیاران دهر باره‌ی نه‌فی دینی وهرگرت دشیّت ب دهان پرتوکان بیست یان سهره‌دانا هندهک تورین نه‌نته‌ر نیی بکته وه‌کو: www.avesta.org یان www.iranica.com یان en.wikipedia.org... هتد.

zaya [-](I, duA, plNA) m.n.

زفستان^(۱)

چهك^(*)؛ سهرفهرازی (vn)

zâire [zâiri] (NV) m.

زهر، كهسك

zâtanâm [zâta]^(**) (past part. plG)

زایی^(۲)، بوویی

zâvare [-](A) n.

زهفهری، زفتی، لهز

zām^(***) [zam, zem] (A) f.

ئهرد، زهفی، بیف

zāthaêca [zātha + -ca]^(****) (L) m.

زان، ئافراندن، رابوون

zâ [zam] (fN)

ئهرد، زهفی، ئاخ؛ زهم: یهزهتیی زیرهفان یان سه‌میان.

zbayamahi [zbâ, zbi] (pres. act. 3/1, cl. 4)

ئازراندن، نه‌چارگرن، بزفاندن^(۲)

(۱) د ئه‌لیفیتیکا ئافیتستایی دا تییپن /ی/ و /ؤ/ گه‌لهك وه‌كو یه‌کن. دبت، شاشیهك ل راکرنا ئه‌فیی تییی روودا بت. ئانکو زه‌فه و زه‌یه نه‌هاتینه ژیکجودا‌کرن.

(*) زری و کومزری وه‌کو چهك هه‌بوون.

(**) هه‌مان په‌یف وه‌کو پاشگر هه‌شتا د زمانیی کوردی دال کاره (به‌گراوه، به‌زاد). هه‌لبه‌ت ژ ئه‌نجامیی وه‌ارا زمانیی کوردی د ئه‌فان دو-سه‌ی هه‌زار سالاندا، فۆرمیی بی /ت/ یان /د/ به‌ریه‌لافتن.

(۲) هه‌لبه‌ت، د کوردی دا زان بۆ ماکییه و بوون بۆ تیژکیه.

(***) فه‌ره‌نگی ئیرییه‌ن فاج زاماته وه‌کو په‌یقه‌کا ئافیتستایی ب مانا زافا نفیسیه، لی د ژیده‌رین دی دا نینه. بۆ زانین گه‌لهك په‌یقین دی ژی وه‌سانن.

(****) وا دیاره ئه‌ؤ (چه) یا ئافیتستایی هه‌مان رۆلی (-وه؛ -هوه) یا سۆرانی دگه‌رت ده‌ما دچته سه‌ر نافیین کاری، وه‌کو: کردنه‌وه، سووتاندنه‌وه، هه‌که‌رچی د ئه‌فی ژنده‌ری دا هه‌مان سه‌ره‌ده‌ری یا (ئو) دگه‌ل هاتیه‌کرن... ئانکو ئامرازی هه‌فه‌ندیی ل په‌ی په‌یقا په‌سارتی هاتیه. و ئه‌فه د کوردی دا نه‌مایه.

(۳) د کوردی دا ره‌گی (بزؤ؛ بزفین/ بزوی) نیژیکی ره‌گی (zbâ, zbi/ زبا؛ زبی) نه. وا دیاره ب جیگوه‌ارتیی ئه‌فه قه‌ومیه.

zemasca [zam] (plA)

ئەرد، زەفی

zeredâ^(*) [-] n.

دل^(۱)

zî (encl. part.)

چونكى، بۆ، ژۆ. (ژی)

zrayanghat [zrayangh] (Abl) n.

دەریا، زەریا

zrazdâtôit^(**) [zrazdâiti] ()

—

zrazdištō [-] adj. n. sing. m.

گەلەك باوەردار، گەلەك بباوەر

zrvânahe [zrvan^(***), zrvâna] (G) n.

دەم^(۲)، زەمان

zhnûm [zhnu] (A) m.

چۆك^(۲)، ئەژنۆ

(* فەرھەنگی ئیریەن قاچ زەرەدە و زردا نەفسینە. بئیرە تیبینی یا ل پەى.

(۱) وەكو دەست **zasta** دەنگی پشین هەفبەرى /د/ د كوردی یا هەفچاخ دا و كۆما /رز/ وەكو بەرز و بەل بوویە /ل/، دا پەیقا دل ژى دەر كەفت.

(**) ئەف پەیقه د ژیدەرى دا نەهاتیە رۆهنكرن. دبت ب مانا دل بت!!

(***) پەیقا زورقان یان زرفان د خوداناسی یا ئاریان دا بۆ خودایى رەها بكار هاتیە كو وی دو هیتین دژ ئافراندینە (باشی و خرابی) و هەرھێزەكى بوونەوهرین خوه چیکرینه و كەفتینە هەفركیه كا ئەبەدى تاكو دوماهی یا دنیاى... ب ئەفئى ئیکى زرفان خودایى فەدەرە ژ ژيانا ژیندیان.

(۲) ئەف پەیقه بەرەفازى سیستەمى هیساییه. /م/ د كوردی دا و /ڤ/ د ئافینستایى دا!! هەرەسا هەبوونا هەردو دەنگین پشی /د/ و /ز/.

(۳) گوهارتنە كا دی یا دەنگان ل نافیەرا دەنگین پدوو و ددانان روودایه، ئەفه نمونەبەكه: /چ/، /ژ/، /ز/، /س/...هتد.

ژېدەرېن وەج ژې ھاتېە وەرگرتن

1. Dictionary of most common AVESTA words, Copyright 1995, Joseph H. Peterson- <http://www.avesta.org>
ئەف ژېدەرە وەکو بنسەر ھاتېە بکار ئېنان بۇ ئەفې بەرھەمى.
2. Avestan Master Glossary, Jonathan Slocum and Scott L. Harvey- <http://www.utexas.edu>
3. GLOSSARY of Zoroastrian terms- <http://www.avesta.org>.
۴. محەمەد ئەمىن ھەورامانى، فەرھەنگى ئېرىھەن فاج، بەغدا، ۱۹۸۷.
5. Merriam-Webster`s collegiate dictionary, 11th ed., 2004.
بۇ پەيڧېن ئنگلىزى و ئەتېمۆلۇجيا وان، نەخاسمە ھەقبەندېين گرىكى-لاتىنى،
ئەف ژېدەرە دگەل ژېدەر ۶ گەلەك بکار ھاتېە.
6. dr. Ervad Ramiyar Parvez Karanjia, teach your self avesta language, 2005.
7. www.etymonline.com
بۇ ئەتېمۆلۇجيا پەيڧېن ئنگلىزى ژ رەھېن ھندئورۇپىيا پېشېن تاكو ئېرۇ، ئەف ژېدەرە
گەلەك زەنگېنە.
8. avestan- www.omniglot.com
9. avestan- www.ancientscripts.com
10. Zoroastrianism- www.iranica.com
11. Zoroastrianism- en.wikipedia.org

